

[Metni yazın]

T.C.

YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

KELÂM BİLİM DALI

KELÂM'DA GÜNAH PROBLEMİ VE ŞEYTAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Faruk GÜN

YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
KELÂM BİLİM DALI

KELÂM'DA GÜNAH PROBLEMİ VE ŞEYTAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Faruk GÜN

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Vecihi SÖNMEZ

VAN-2012

KABUL VE ONAY SAYFASI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE,

Bu çalışma, jürimiz tarafından TEMEL İSLAM BİLİMLERİ, KELAM BİLİM DALI'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan: Prof. Dr. İsa YÜCEER

Üye (Danışman): Yrd. Doç. Dr. Vecihi SÖNMEZ

Üye: Yrd. Doç. Dr. İsmail GÖNENÇ

ONAY: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

27.06.2012

Doç. Dr. Zeki TAŞTAN

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....III

ÖNSÖZ.....IV

GİRİŞ.....1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.GÜNAH VE ŞEYTAN KAVRAMLARININ ANLAM ALANLARI

1.1. GÜNAH KAVRAMININ SÖZLÜK ANLAMI.....9

1.2. GÜNAH KAVRAMININ İSTILAH ANLAMI.....10

1.3. ŞEYTAN KAVRAMININ SÖZLÜK ANLAMI.....11

1.4. ŞEYTAN KAVRAMININ İSTILAH ANLAMI.....12

İKİNCİ BÖLÜM

2. GÜNAH VE ŞEYTAN KAVRAMLARININ ETKİ ALANI VE ÖZELLİKLERİ

2.1. GÜNAH KRİTERİ VE ÖZELLİKLERİ.....14

2.2. GÜNAHIN KAYNAĞI.....17

2.3. GÜNAHIN ÇEŞİTLERİ.....21

2.3.1. BÜYÜKLÜĞÜNE GÜNAHLAR.....21

2.3.1.1. Büyük Günahlar.....21

2.3.1.2. Küçük Günahlar.....24

2.3.2. MUHATABA GÖRE GÜNAHLAR.....25

2.3.2.1. Allah' a Karşı İşlenen Günahlar.....25

2.3.2.2. İnsanlara Karşı İşlenen Günahlar.....26

2.3.2.3. İnsanın Kendi Nefsine Karşı İşlediği Günahlar.....26

2.4. ŞEYTAN'IN MAHİYETİ.....27

2.5. ŞEYTAN'IN SIFATLARI.....33

2.6. ŞEYTANIN YARADILIŞ (ONTOLOJİK) NEDENİ.....42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ŞEYTAN MERKEZLİ AKIMLARDA ŞEYTAN

- 3.1. YEZİDİLİK VE ŞEYTAN.....46
- 3.2. SATANİZM VE ŞEYTAN.....54

4. BÖLÜM

4. EHL-İ SÜNNET DÜŞÜNCESİNDE GÜNAH PROBLEMİ

- 4.1. SELEFİYYE VE GÜNAH PROBLEMİ.....63
- 4.2. EŞ'ARİYE VE GÜNAH PROBLEMİ.....65
- 4.3. MATURİDİYYE VE GÜNAH PROBLEMİ.....71

5. BÖLÜM

5. DİĞER İTİKADİ MEZHEPLER VE GÜNAH PROBLEMİ

- 5.1. HARİCİLİK VE GÜNAH PROBLEMİ.....76
- 5.2. ŞİA VE GÜNAH PROBLEMİ.....79
- 5.2.1. Zeydiyye ve Günah Problemi.....79
- 5.2.2. İmamiyye (Caferiyye-İsna Aşeriyye) ve Günah Problemi.....80
- 5.3.MÜRİCİ VE GÜNAH
PROBLEMİ.....81
- 5.4.MU'TEZİLE(KADERİYE-MUATTLA) VE GÜNAH PROBLEMİ.....84
- 5.5.VAHHABİLİK VE GÜNAH PROBLEMİ.....88
- 6.SONUÇ.....92
- 7.KAYNAKLAR.....100
- 8.ÖZET.....105
- 9.ABSTRACT.....106

KISALTMALAR

a.e:	Aynı eser
a.g.e:	Adı geçen eser
AÜİFD:	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi.
a.g.m:	Adı geçen madde
Ank:	Ankara
b:	Bin
Bkz:	Bakınız
DİA:	Diyanet İslâm Ansiklopedisi
DİB:	Diyanet İşleri Başkanlığı
Hız:	Hazreti
m:	Miladî
md:	Madde
MÜİFY:	Marmara Üniv. İlahiyat Fak. Yay.
İst:	İstanbul
r.a:	Radıyallâhu anh, anha
s.a.v:	Sallallâhu aleyhi ve sellem
TDV:	Türkiye Diyanet Vakfı
ts:	Baskı tarihi yok
v:	Vefat tarihi
vb:	Ve benzeri
Yay:	Yayın

ÖNSÖZ

“*Günah*” ve “*Şeytan*” birbirleri ile ilintili iki kavram olarak; sadece seküler ahlakla, kanuni müeyyideler ile sınırlı birer olgu olmayıp; çoğu medeniyet için aynı zamanda dini bir mahiyet arz eder. Günah konusunu ele alıp; günah tanımının evrensel ilkelerini düşündüğümüzde, günahı, sadece ferdi bir düşünce, tutum ve davranış olmaktan çıkarıp, onu Şeytan ile ilintilendirip toplumsal bir vaka, dini bir endişe hassasiyeti ile ele almak zorunda kalırız.

Tarih sahnesinde Günah kavramının işlenmediği hiçbir toplum yoktur. Günah olgusunu belirlemede etkin rol oynayan faktörlerin başında Medeniyetlerin kültürel yapısı ve dini inanışları gelir. Bununla beraber Günahın tanımı ve içeriği ele alındığında Dünyanın bütün medeniyetlerinde günahın; istenmeyen, nefret duyulan olguları ifade ettiği, Yaratılanın Yaratana karşı samimiyetini ortaya koyan bir ölçü olduğunu anlarız. İlk yaratılan erkek ve kadın (Âdem-Havva) kendi kıssalarında Günah problemleriyle temayüz ederken onlardan sonra meydana gelen günah olgularında da Şeytan tasavvuru ve bağlamı her zaman arana gelmiştir. Bu nedendir ki yeryüzündeki bütün inanç sistemlerinde, “*Günah*” ve “*Şeytan*” hususu önemli meseleler içerisinde ele alınıp, üzerinde sıkça söz söylenen konular arasında mütalaa edilmişlerdir. Herhangi bir fiilin günah sayılıp sayılmaması hususunda bazı kıstaslar ileri sürülmüş, bunda her zaman şeytan bağlamı aranmıştır.

Dinler arasında özellikle İslâm dini topluma ve fertlere zarar veren “*Günah*” ve “*Şeytan*” hususuna son derece dikkat çekmiştir. İslâm dini suç olarak gördüğü günahlardan korunmak için “*Şeytan*”ın ve “*Günah*”ın her yönüyle bilinmesi gerektiğine her fırsatta dikkatleri çekmiştir.

Araştırdığımız kadarıyla günah olgusu, şeytan bağlamıyla ilintili olarak akademik düzeyde özellikle kelim ilmi açısından yeterince ele alınıp incelenmemiştir. İslami ilimlerden tefekküre ve tutarlılığa son derece önem veren; Kuran-ı Kerim’i kendine genel geçer bir kıstas kabul eden Kelâm İlmi’nin, kendine has usul ve kaidelerini kullanmak suretiyle “*Günah*” olgusunu “*Şeytan*” bağlamıyla ele alıp, İslâm’ın ruhuna ve akla uygun bir şekilde ortaya koymak bize göre son

derece önemlidir. Bu durum “*Kelam’da Günah Problemi ve Şeytan*” konusunu tez çalışması olarak ele almamızda etkili olmuştur.

Bu çalışmamızla Kelâm İlmi’nin yöntemlerine başvurup günahı tespit etme ve şeytanı anlatma konusunda hurafelerden ve kulaktan dolma bilgilerden uzak, akli muhakemeye dayalı, tutarlı bilgileri ortaya koymaya çalıştık.

Birinci bölümde, günah ve şeytan kavramlarının anlam alanları, ikinci bölümde, günah ve şeytan kavramlarının etki alanları, üçüncü bölümde, şeytan merkezli akımlarda ve şeytan problemi, dördüncü bölümde İtikadı İslam Mezhepleri ve günah problemi, beşinci bölümde diğer itikadı mezhepler ve günah problemleri üzerinde durup; varılan bilgilerin neticelerini sonuç bölümünde vermeye çalıştık. Böylece günah ve şeytan konusuna bir nebze de olsa, bir katkımızın olması bizi son derece mesrur ve bahtiyar edecektir.

Çalışmamızın hazırlanmasında öncelikle emeği geçen, 2011 Van depremini yaşamasına rağmen desteğini ve emeklerini bir an olsun bile benden esirgemeyen; değerli danışman Hocam Yrd. Doç. Dr. Vecihi SÖNMEZ’E ayrıca; emeği geçen değerli Hocalarım, Prof.Dr. İsa YÜCEER, Yrd. Doç. Dr. Merter Rahmi TELKENAROĞLU, Öğretim Görevlisi Bayram KANARYA ve emektar arkadaşım Mehmet ALTIN’A şükranlarımı takdim etmeyi bir borç addederim.

Gayret bizden, Tevfik Allah’tandır.

Faruk GÜN

Van–2012

GİRİŞ

İnsan, bu dünyada yalnız ve başıboş değildir. İnsanla beraber daha önce Cennette de yaşayan Şeytan ve ruhani varlıklar vardır. Şeytan, insanlığın ilk atası ve ilk peygamber olan Hz. Âdem (as.)ı sadakat sınavında zelle'ye düşürmüş, onun yeryüzüne inzaline(Hubut) sebep olmuştur. Şeytan, Âdemin zürriyetini günaha sürüklemek için Yüce Yaratan'dan izin istemiş ve kıyamete kadar kendisine mühlet verilmiştir. Dünyada insanla beraber yaşayan, ona komşuluk eden, çetin düşman şeytan ve topluluğu; mahlûkatın en şerefli olan insanı esfel-i safiline düşürmeyi amaçlamış, şirkine ve azgınlığına ortak etmeye çalışmıştır. Şeytan, cennette tanıştığı insanı cehennemde de kendisine komşu etmeyi planlamış, insanı kendisi gibi isyankâr yapmak istemiştir. Bu nedenle insan, dünyada ve ahrette onu günaha sürükleyen, şirke düşüren, baki dünyasını ağlatmaya çalışan bu azim ve çetin düşmanı tanımak zorundadır.

İnsanın ve insanlığın en büyük düşmanı olan şeytan'ın elinde bulunan en büyük silah hiç şüphesiz günahlardır. Şeytan günahlarla kendisine düşmanlık beslediği insanı, kurduğu tuzaklarla günah bataklığına ve cehennem'e çekmek ister. Şeytan günaha sürüklediği insanı azgınlığa, taşkınlığa, isyana, şirke, zulme ve imansızlığa sevkeder. Şeytan, insanla Rabbi arasını açacak bütün perdeleri, insanoğlunun rahatça aralaması için elinden geleni yapar. Şeytan nasıl bir düşmandır? Özellikleri nelerdir? Niçin şeytan olmuştur? Amacı nedir? İnsanı saptırmak için ne tür hilelere başvurur? Gibi sorular bizim şeytanı tanımamız için cevap verilmesi gereken önemli sorulardır.

Günahı ve sınırlarını bilmek şeytanı tanımak aslında insanın yaratılış nedeninde (Ontolojik) vardır. İnsanın yaratılış nedeni kulluk ve İlahi iradeye teslimiyettir. İnsan kulluk ve teslimiyet imtihanında günaha ve şeytana karşı mücadele verir. İnsanın günahı yeterince bilmemesi, şeytanı tanımaması bu imtihanda yanılmasına sebep olur; insanı kulluk görevinde uzaklaştırır. Bu nedenle insan, günah ve şeytanı ne kadar çok iyi bilirse kulluk görevini o kadar iyi yerine getirir, yaratılış nedenini o denli gerçekleştirmiş olur.

Günah ve Şeytan hakkında merak edilen ve çözüm bekleyen o kadar çok problem vardır ki bunları görmezlikten gelmek veya bu konulara karşı müstağni

kalmak mümkün değildir. Bununla beraber şu ana kadar Günah ve Şeytan hakkında birçok söz söylenmiş, birçok araştırmalar yapılmasına rağmen kimse bu iki konu hakkında son sözü söylemiş ve konunun kesin sınırlarını koymuş değildir. Bu iki konunun kıyamete kadar tartışılacağı su götürmez bir gerçektir. Gerçek şu ki bu iki konu üzerinde zaman geçtikçe Günahın kötülüğü Şeytanın düşmanlığı daha iyi anlaşılmaktadır.

Bütün Semavi ve Beşeri Dinlerde, Felsefede, Ahlakta, Tasavvuf vb. ilimlerde günah ve şeytan konularının sıklıkla işlenmesi bu iki konunun önemini ortaya koymaktadır. Günah ve Şeytan konuları bu ilimler için doğruyu ve güzeli bulup ortaya koymak için adeta mastar görevini üstlenmişlerdir.

Günah ve Şeytan konuları, Asr-ı Saadet döneminden sonra İslam Coğrafyasında başlayan tefrika ve mezhepleşme sürecinin temel etmenleri ve problemleri arasında yer almıştır. Daha sonraki dönemlerde de yine İslam Medeniyetinde meydana gelen değişmelerin, gelişmelerin ve hatta zaman zaman geriye gitmelerin nedenleri arasında Günah ve Şeytan konuları temel etmenlerden sayılmıştır.

Günah ve Şeytan konuları her zümreden Müslüman halk'ın her zaman en önde gelen sorunları arasında yer almış olup; hızla sekülerleşen dünyamızda bu sorunların doğru anlaşılıp; itikadı anlamda inanılabilir ve yaşanabilir çözüm önerilerinin tekrar gözden geçirilmesi gerekmektedir. Zira insan; özünde var olan temiz fitrat üzerine hayatını idame etmek ister. Bunun için insan yüce Allah'ın koymuş olduğu hassas çizgileri ve Şeytanı çağın getirmiş olduğu yeni problemleri de bilmek ve öğrenmek zorundadır. Bu yüzden yüce Allah, insanların içinden dilediğini peygamber seçmiş; onlara günahların çeşitlerini Şeytanların hilelerini semavi kitaplar vesilesi ile bildirmiş, insanı Şeytana karşı daim uyanık ve müteyakkız olmaya davet etmiştir.

Mensuplarına iki dünya saadetini vaat eden, Yüce dinimiz İslam'ın doğru anlaşılmasında önemli bir göreve sahip olan Kelâm İlmi'nin alanında ele aldığımız Günah ve Şeytan problemlerinin sağlıklı bir şekilde ele alınıp anlaşılması; fert, toplum ve din için son derece büyük bir öneme haiz olduğunu görmekteyiz. Zira Müslüman coğrafyasında dinle bağdaşmayan ameller ve sosyal hastalıklar, hasta

bir fikir ve itikadın neticeleri olduğu aşikârdır. Bu nedenle fikir ve itikatların şekillenmesinde önemli bir yere haiz olan Günah ve Şeytan problemlerinin ele alınıp doğru telaki edilmesi için yapılacak ilmi çabalar ve fikri teatilere büyük ihtiyaç vardır.

I. TEZİN YÖNTEM VE AMAÇLARI

Bu araştırmamızdaki amacımız, Kelâm İlmi'nin yöntemlerine başvurup Günahı tespit etme ve Şeytanı anlatma konusunda hurafelerden ve kulaktan dolma bilgilerden uzak, akli muhakemeye dayalı, yaşanılabilir sağlıklı bilgiyi asrımızın getirdiği problemleri de göz önünde bulundurarak ortaya koymaktır.

Tefsir ve Hadis ilminde çok geniş bir yer alan Günah ve Şeytan konusu aynı zaman da Felsefe, Dinler Tarihi, Mezhepler Tarihi, Ahlak, Sosyoloji, Psikoloji vb. ilimlerinde ilgi alanları arasında yer almaktadır. Biz bu çalışmamızda diğer bilim dallarına ilgi alanlarına girmeden; Kelâm İlminin perspektifinde Günah ve Şeytan konusunu ele almaya çalışacağız.

Tezimizin giriş bölümünde, Günah ve Şeytan konularını seçmemizin nedeni ve konunun önemi üzerinde durulacaktır. Daha sonra tezimizin amacı, sınırları, yöntemi belirlenip; konuyla ilgili bilinmesi gereken tanımlar açıklanmaya çalışılacaktır.

Tezimizin birinci bölümünde, Günah ve Şeytan kavramının sözlük ve ıstılah anlamları üzerinde durulup; Günah ve Şeytan tanımlanmaya çalışılacaktır.

Tezimizin ikinci bölümünde, Günahın özellikler, kaynağı ve çeşitleri üzerinde durmaya çalışacağız. İnsanın Allah'a kendi nefesine, İnsanlara karşı işlemiş oldukları günahlar ele alınacak; Şeytan'ın mahiyeti, özellikleri ve varlık sebebi araştırılacaktır.

Tezimizin üçüncü bölümünde, Şeytani düşünceye dayalı akımlardan olan Yezidilik ve Satanizm'deki Şeytan ve problemleri üzerinde durulacaktır.

Tezimizin dördüncü bölümünde, K-Kerim'de, üzerinde sıkça durulan Günah ve Şeytan konularının Kelâmı mütalaaları üzerinde durulacaktır. Geçmişte pek çok

Kelami mülâhazaya konu olan Günah ve Şeytan olgusunun problemleri Kelâm'ın birinci kaynakları esas alınarak; başta Kelam âlimlerinin konuya bakış açısı ve çözümlerine müracaat etmek suretiyle konu işlenecektir.

Araştırmamızın başında konumuzla ilgili bazı tanımları özellikle bilmemiz gerekir. Bu nedenle tezimizde yer alan ve konuyla ilgili olan tanımlara kısaca göz atmakta yarar vardır.

II. TEZİN KONUSUYLA İLGİLİ TANIMLAR

Arap Cahiliyesi: Bilgisizlik, gerçeği tanımama. İslâm, tam bir aydınlık ve bilgi devri olduğu için, Arabistan'da İslâmiyet'in yayılmasından önceki devre, daha dar anlamı ile Hz. İsa'dan sonra peygamberimizin gelmesine kadar geçen zamana "*cahiliye*" devri adı verilmiştir.¹

Cin: Cin kelimesi "*örtmek ve gizlemek*" anlamına gelen can kökünden türemiştir. Görülmeyen varlıklar Cin adı verilmiştir.² Ateşin alev kısmından yaratılan, her şekle girebilen; evlenme, yeme-içme, çoğalma gibi özellikleri bulunan ve gözle görülmeyen varlıklardır. Farsçada cine peri denir.³

Eşariyye: Ebu'l-Hasan Ali b.İsmail El-Eşari'nin (v.324/874) kurmuş olduğu Ehl-i Sünnet mezheplerinden birinin adıdır. Eşari Mutezile'den ayrılmış olup ibn-i Kullab'ın (v.240/854) fikirlerinden istifade ederek kendi görüşünü güçlendirmiştir. Hocası Ebu Ali El-Cübai (v.303/916) ile arasında geçen ihvani selase meselesi onun ayrılıp yeni bir fikri müdafaa etmesine neden olmuştur.⁴

Günah: Farsça bir kelime olan günah, lügatlerde; Allahû Teâlâ (cc)'nin emirlerine aykırı olarak görülen iş ve dinî suç demektir. Kuran'da ve Hadislerde günah kavramını ifade eden pek çok kelime vardır. Bunlardan genel anlamıyla günah yerine kullanılanlar, ism, zenb, vizr, cünah ve hub kelimeleridir.⁵

---

¹ Fikret, Karaman vd. , *Dini Kavramlar Sözlüğü*, Ank., 1994, 79.

² Ali Osman Ateş, *Cinler-Büyü*, İstanbul, 1995, 17.

³ Karaman vd., *a. g.e.* , 103.

⁴ İsa Yüceer, *Kelam Ekoller ve Problemler*, Van, 1995, 167.

⁵ Karaman vd. , *a.g.e.* , 204.

Hariciyye: Müslüman toplumun, imamlığı üzerinde ittifak ettikleri hak imama başkaldıran kimseye Harici denir.⁶ Dini ve siyasi konularda itaatten ayrılıp isyan derecesine varan aşırı görüş ve faaliyetleriyle tanınan bir fırkadır. Hariciler İslam tarihinde meşru otoriteye ilk kez başkaldıran, kabilecilik ruhunu tekrar canlandırmak isteyen siyasi anlayışın dini bir hüviyete bürünerek toplumdan kopan hareketin taraftarları olarak tanınırlar. Bu hareket, Hz. Ali ile Muaviye arasında cereyan eden Sıffin savaşı sonrası hakem meselesi yüzünden ortaya çıkmıştır. Bu hareketi ilk başlatanlar çölde yaşayan Temimliler ve taraftarlarıdır. “*Allahtan başka hüküm sahibi yoktur*” ilkesiyle İslam’ı tavizsiz yaşadıklarını iddia ederler.⁷

Maturidiyye: Ebu Mansur Muhammed b. Muhammed b. Mahmut el-Maturidi (v.844–944)itikatta Ehl-i Sünnet ekollerinden kurmuş olduğu ekole Maaturidiyye denir.⁸ Maturidi Maverunnehir’de Ehl-i Sünnet Kelam ilmini sistematik bir hale getirmiştir. Yaşadığı dönemde Ehl-i Sünnet inancını sapık ve bidat unsurlara karşı korumuştur. Görüşlerinde akli ve nakli temel almıştır.⁹

Melek: Sözlükte “*haberci ve kuvvet*” anlamına gelmektedir. Allah-u Teâlâ’nın nurdan yarattığı gözle görülmeyen masum (kötülüklerden korunmuş) varlıklardır. Çokluk şekli, melâike’dir. Melekler yemezler içmezler, erlik ve dişilikleri yoktur. Melekler uyumazlar, gençlik ve ihtiyarlıkları yoktur. Günah işlemezler. Ağırlıkları yoktur. Latif ruhani varlıklardır. Meleklerle iman, imanın şartlarındanındır.¹⁰

Mürcie: İyi amelin kâfire fayda vermeyeceği gibi, günahın da mümine zarar vermeyeceğini savunan itikadi mezhebin adıdır. Mürcie’ye göre Mürtekib-i Kebîre’nin durumunu Allah'a havale etmek (irca etmek) en doğru yoldur. Mürtekibi-i kebir hakkındaki son kararı Allah'a ve ahret gününe bırakan bu gruba, “*tehir edenler, erteleyenler*” anlamında “*Mürcie*” denmiştir.¹¹

---

⁶ Muhammed b. Abdulkerim eş-Şehristani, *El-Milel ve'n-Nihal*, (Çev. Muharrem Tan), İzmir, 2006, 105.

⁷ Karaman vd. , *a.g.e.* , 233.

⁸ Yüceer, *a.g.e.* , 166.

⁹ Karaman vd. , *a.g.e.* , 412.

¹⁰ *a.e.* , 421.

¹¹ Şehristânî, *a.g.e.*, 126.

Mutezile: Hasan El-Basrî'nin, Basra camiinde ders verdiği bir sırada bir adam gelir ve büyük günah işleyen bazılarının tarafından kâfir olarak vasıflandırıldığını, günahın imana zarar vermeyeceğini iddia eden bazılarının tarafından ise tekfir edilmeyip mümin sayıldığını söyler. Bu mesele hakkında kendisinin hangi görüşte olduğunu sorar. Hasan El-Basrî vereceği cevabı zihninde tasarlarken, öğrencilerinden Vasıl b. Ata ortaya atılır ve büyük günah işleyen kimsenin ne mümin ne de kâfir olacağını, bilakis bu ikisi arasında bir yerde, yani fasıklık noktasında bulunacağını söyler. Hâlbuki Hasan El-Basrî büyük günah işleyen münafık olduğu kanaatindeydi. İşte bu hadiseden sonra Vasıl b. Ata, Hasan El-Basrî'nin ilim meclisinden ayrılır (bir rivayete göre de hocası tarafından dersten uzaklaştırılır) ve arkadaşı Amr b. Ubeyd (ö.144/761) ile birlikte caminin başka bir köşesine çekilerek kendisi yeni bir ilim meclisi oluşturup görüşlerini anlatmaya başlar. Bunun üzerine Hasan el-Basrî, "*Vasıl bizden ayrıldı (Kad i'tezele anna Vasıl)*" der. Böylece Vasıl'ın önderliğini yaptığı bu gruba Mutezile adı verilir.¹²

Satanizm: Katolik Hıristiyanlığına karşı aşırı isyankâr gruplar tarafından değişik zamanlarda ortaya çıkan, Şeytan'a Tanrı diye tapınma faaliyetinin adıdır. Satanizm; Şeytani tasarruf veya uygulama, Şeytan'a ibadet ve özellikle Hıristiyan ayininin alaylı bir tarzda kutlanmasıdır. Satanizm; Hıristiyan ayinlerinin alaylı ve gülünç taklidi şeklindeki yarı dini törenler ve Şeytan'ın yeryüzündeki hâkimiyet davasını yüceltmeye yönelik diğer fiillerin icrası ile Şeytan'a saygı göstermek kültürünün icrasıdır.¹³

Selefiyye: İlk âlimler. Akait meselelerinde nassta varit olanı müteşabihâtı ile birlikte aynen kabul edip teşbih ve tescime düşmemekle beraber tevile de gitmeyen Ehl-i Sünnet-i Hassa'ya Selefiyye denilmiştir. Resülüllah (sav) ile ashab-ı kiramın akaitte takip ettikleri yolu doğrudan izlemişlerdir.¹⁴ Tabiin mezhep imamları, önde gelen fakihler ve muhaddisler Selefiyye içinde kabul edilmiştir. Hicri 4.y.yıla kadar Ehl-i Sünnet âlimleri Selefî görüşlerini paylaşmışlardır.

---

¹² Abdulkadir el- Bağdadi, *El-Fark Beyne'l-Firak*, (Çev. E.Ruhi Fığlalı), İst., 2008, 85.

¹³ Nasuh Günay, *Şeytana Tapınmada Modern Yol Satanizm*, İsparta, 1999, 122.

¹⁴ Nureddin es-Sabuni, *Maturidiyye Akaidi*, (Çev. Bekir Topaloğlu), Ank., 1991, 203.

Şeytan: Kovulmuş, uzaklaştırılmış. Kibir ve gururu sebebiyle Allahû Teâlânın "*Âdem'e secde ediniz*" emrine isyan edip, karşı geldiği için, O'nun rahmetinden uzaklaştırılan ve cinlerden olan varlığın adıdır.¹⁵

Şia: Hz. Peygamber'in vefatından sonra İmametini Hz. Ali ve evlatlarına ait bir hak olup nass ve tayinle gerçekleşeceğini iddia eden birbirlerinden farklı mezheplerin müşterek adıdır. Şia kelimesi Arapçada şe-ye-a kökünden fırka, bölük, taraftar, yardımcı, bir kimseye uyan ve yardımcı olan manalarına gelen bir kelimedir. Kur'ân-ı Kerim'de değişik yerlerde geçen bu kelime Arapçada daha çok taraftar anlamında kullanılmıştır. Genel olarak halife Osman b. Affan'ın öldürülmesinden sonra meydana gelen olaylarda Ali b. Ebi Talib tarafını tutan, onunla birlikte düşmanlarına karşı savaşan ve mücadele edenlere Ali b. Ebi Talib'in taraftarları (Şatu Ali b. Ebi Talib) denilmiştir.¹⁶

Vahhabilik: 18. Asrın başlarında Arabistan'ın Necd bölgesi Teym kabilesine mensup Muhammed b. Abdulvehhap ismindeki zatın itikadı düşüncelerinin çevre halkı tarafından benimsenmesiyle oluşmuş bir ekoldür. Kısa sürede Suudi hanedanının desteğini alarak hızla gelişmiş ve bir müddet sonra Suudi Arabistan'ın mezhebi haline gelmiştir. Daha çok İbn-i Teymiyye'nin genel olarak ta Hanbelî mezhebinin görüşlerini paylaşan Vahhabi'ler bazı konularda takip ettikleri bu çizgiden daha da aşırılığa kaçmışlardır.¹⁷

Yezidilik: Şeyh Adiy bin Musafir bin İsmail bin Musa bin Mervan bin el-Hasan bin Mervan'a (v.1160 ya da 1162 Laleş, Musul) dayandırılan İslâm dışı inanç akımının adıdır. Akım üyeleri halk arasında şeytana tapanlar ve çerağ söndürenler olarak adlandırılırlar. Yezidilik'in ortaya çıkışı ve adlandırılışı konusunda mezhepler tarihine ilişkin eserlerde değişik görüşler öne sürülmüştür. Bir görüşe göre, Yezidî adlandırmasının Haricilik'in İbâdîlik kolundan ayrıldığı söylenen Yezid bin Ebi Üneys'ten geldiğini ve bu nedenle bu topluluğa Yezidî denilmiştir. Diğer bir görüşe göre ise Yezidî adı, eski İran inançlarındaki iyilik tanrısı İzd ya da Yezdan kelimesinden gelmektedir. Yezidîlik de İran ve Asur inanç

---

¹⁵ Karaman, *a.g.e.* , 619.

¹⁶ Şehristani, *a.g.e.*, 132.

¹⁷ Karaman, *a.g.e.* , 688.

öğelerinin karışmasından ortaya çıkmıştır. Çağdaş araştırmalar ise Yezidilik'i doğrudan Şeyh Adiy ile ilişkilendirmektedirler.¹⁸

---

¹⁸ Meydan Larousse, "Yezidiler" md., İst., 1973, XII, 799.

1. GÜNAH VE ŞEYTAN KAVRAMLARININ ANLAM ALANLARI

1.1. GÜNAH KAVRAMININ SÖZLÜK ANLAMI

Günah Farsça bir kelime olup isimdir.¹⁹ Sözlükte; Allah’u Teala’nın emirlerine aykırı olarak görülen iş, dini suç demektir.²⁰ Günah kelimesine karşılık, Arapça’ da isim, masiyet, hıyanet, isyan gibi kelimeler kullanılır.²¹

“Günah” kelimesi K-Kerimde “cünah” olarak geçmektedir. Ancak buradaki “cünah” bizim kullandığımız “günah” anlamını tam olarak karşılamamaktadır. Buradaki “cünah” bir hedeften amaçtan meyletmek, ayrılıp başka yana yönelmek demektir.²² Günah kelimesinin karşılığı olarak Arapçada; daha çok “ism,” kelimesi kullanılır ki bu kelime büyük ve küçük günahı içine alır.²³ Kuran’da geçen günah terimlerinden “ism”; insanı hayır ve sevaptan alıkoymak, “zenb”; hata, kötü iş, itaatsizlik anlamlarında kullanılmıştır.²⁴

Bunların dışında, günahı anlatan bazı kelimeler ve anlamları şöyledir. Masiyet; itaatsiz ve asi olmak manasında kullanılır. Hata; kasıtsız günahlar manasında kullanılır. Seyyie; ayıp, kusur manasında kullanılır. Fahiş; gayet çirkin günah, yüz kızartıcı iş ve söz manasında kullanılır. Kabiha; çirkin, kötü şey manasında kullanılır. Zelle; ayak sürçme, Söz ve fiilde hata manasında kullanılır. Fısk; kabuktan çıkmak, din hadlerini çiğnemek manasında kullanılır. Fucur; başkalarının bilmesi istenmeyen günah manasında kullanılır. Cürüm; en ağır günah manasında kullanılır. Seğire; küçük günah manasında kullanılır. Kebire; büyük günah manasında kullanılır.²⁵

Türkçe sözlükte bu kelimenin karşısında şu anlamlar ve örnekler yazılıdır: Türkçede; Dince suç sayılan iş demektir. Türkçemizde, “Hırsızlık etmek dinimizce günahdır” derken bu anlamı kastetmiş oluruz. “Bu adama bu kadar eziyet etmek günahdır” derken herkesin vicdanını inciten iş olarak algılarız. “ Ben söyleyeyim de

---

¹⁹ Karaman vd. , a.g.e. , 204.

²⁰ Ferit Develioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lügat*, Ank., 1970, 357.

²¹ Muhammed Tanci, *el-Mu’cemüz Zehebi*, Beyrut, 1969, 511.

²² Cihat Tunç, “Kelim İlmünde Büyük Günah Meselesi”, AÜİFD., S. 23, Ank., 1978, 325.

²³ Tunç, a.g.m. .325.

²⁴ Muhammed b. Ömer el- Zemaşeri, *Esasü’l-Belağa*, Beyrut, 1992, 303–304.

²⁵ Şerafettin Gölcük - Süleyman Toprak, *Kelam*, Konya, 1998, 127.

günah benden gitsin” cümlesinde ise sorumluluk anlamında kullanıldığını görürüz. “Allah’ın emirlerine aykırı olarak görülen iş, dini suç” demek olan ve birinci maddemizle ilgili olup dinle bağlantılı olan günah kavramının muhtevası, hem dinlerdeki ulûhiyet kavramıyla ve hem de insanların bu ulûhiyetle münasebetleriyle ilgilidir.²⁶

1.2. GÜNAH KAVRAMININ İSTILAH ANLAMAMI

İnsanların yaratılışları gereği kutsal ve metafizik varlıklara duydukları inanç ve bu inançların gerektirdiği mükellefiyetler vardır. Bu varlıklara karşı islenen hata, gösterilen aşırılıklar ve yerine getirilemeyen emirler hemen hemen yeryüzündeki bütün toplumlarda ulûhiyet anlayışına göre farklılık arz etse de günah olarak nitelendirilmektedirler.

Günahın ıstılah anlamıyla ilgili olarak şu tanımlar karşımıza çıkmaktadır. Günah; İnsanın şeytana boyun eğmesinin bir sonucu olarak ve onun isteğine uyararak işlemiş olduğu; dünya ve ahrette cezayı gerektiren, toplum hayatına zarar veren, Allah’a itaatle bağdaşmayan herhangi bir fiil olarak tanımlanır.²⁷

Günah; dinen, kötü sayılan fiiller olup, ahlaki ve ilahi hukukun bir ihlali ve netice olarak da gerek bu dünyada, gerekse gelecek âlemde, ağır bir ceza ile cezalandırılmaya müstahak her türlü fiil ve eylemlerdir.²⁸

Günah; insanın şeytana boyun eğmesinin bir sonucu olarak ve onun isteğine uyararak işlemiş olduğu dünya ve ahretteki karşılığı ceza olan, toplum hayatına zarar veren, Allah’a itaatle bağdaşmayan herhangi bir fiildir.²⁹

Kutsala ve tabiatüstü varlıklara karşı işlenen hata ve aşırılıklara³⁰, dinde suç sayılan işleri ve tanrı buyruklarına ters düşen fiilleri işlemeye³¹ günah denir.

Günah iyiliğin ve sevabın olmaması, insanın vicdanında kişinin içini

---

²⁶ Ömer Faruk Harman, “Günah ” md., DİA, İst., 1996, XIV, 280.

²⁷ Şah Veliyullah ed- Dehlevi, *Huccetu’l Baliğa*, Kahire, 1355, I, 58.

²⁸ Toshihiko Izutsu, *Kuran’da Dini ve Ahlaki Kavramlar*, (Çev. Selahattin Ayaz) İst., 1991, 317.

²⁹ Dehlevi, *a.g.e.*, I, 58.

³⁰ Harman, *a.g.md.* XIV, 278.

³¹ Meydan Larousse, “Günah” md., Meydan yay. , İst., 1973, V, 432.

kemiren mahrumiyet, yokluk ve boşluk; düzeni ve ahengi bozan bir davranıştır³²

Bütün bu tanımların sonucunda kısaca Günah; Yaratan'ın razı olmadığı, insanı yaratılış fitratından uzaklaştıran, yapıldığında insanın vicdanını rahatsız eden, başkaları tarafından bilinilmesi istenmeyen her türlü söz ve davranışlardır.

1.3 ŞEYTAN KAVRAMININ SÖZLÜK ANLAMI

Şeytan, cin, insan ve hayvanlardan şer ve kötülükte benzerlerinden temayüz etmiş, azgın ve şerir varlıklara verilen cins bir isimdir³³.Şeytan kelimesi yaygın olan görüşe göre “*muhalif ve düşman*” anlamlarına gelen İbranice bir kelimedir³⁴.

Şeytan, “*Şayt*” kelimesinden türetilmiş bir cins isim kabul edildiğinde, yanmak ve helak olmak demektir. İbranice kökenli olduğu kabul edildiğinde habis, İslam öncesi Arap telakkisinde ise, insanüstü varlık anlamına gelmektedir. Şeytan, İblisin kuvvetine, faaliyetine verilen bir ad olarak, iblis yerine de kullanılır.³⁵

Şeytan kelimesinin sonunda “*nun*” harfi olmadığına kabul edenlere göre Şeytan kelimesi “*yanmak, helak olmak*” manasını taşıyan “*şayak*” kökünden gelir. Onlarda Şeytan'ın ateşten yaratılmış olması düşüncesi hâkimdir. Bu kökten türetilmiş olan “*taşaytane*” fiili Şeytan gibi hareket etmek manasındadır.³⁶

Şeytan kelimesi, “*şatn*” kökünden ele alındığı zaman, uzak olmak, muhalefet etmek, toprağa girmek ve ipe bağlamak gibi anlamlara gelir. “*Şuyt*” kelimesinden türetilmiş bir cins isim kabul edildiğinde ise yanmak ve helak olmak demektir³⁷.

Şeytan kelimesinin çoğulu olan “*eş-şeyatin*” ibaresi, baş eğmeyen, aşırı derecede kibirli, dik başlı, küstah anlamındadır.³⁸

---

³² Sadık Kılıç, *Kur'an'da Günah Kavramı*, Hibas Yay. , Konya, 1984, 26.

³³ Ragıp el-İsfehani, *el-Müfredit Fi Garibil-il Kur'an*, Mısır, 1961, 261.

³⁴ Abbas Mahmut El-Akkad, *İblis*, Beyrut, ts. , 45.

³⁵ Karaman vd. , *Dini Kavramlar Sözlüğü*, DİB yayınları, Ank., 2006, 619.

³⁶ Ahmet Suphi Furat , “Şeytan” md., İA. , MEB. İst., 1979, XI, 493.

³⁷ Karaman vd. , *a.g.e.* , 619.

³⁸ Muhammed Esed, *Kur'an Mesajı, (The Message of t he Quran)* ,(Çev. Cahit Koytak -Ahmet Ertürk), İşaret Yay. , İst., 2002, 660.

Gerçek anlamıyla cinlerin azgınları ve kâfirleri için kullanılan³⁹ Şeytan kelimesi kimi morfologlara göre Habeşistan ve İbrani kökenli olan bir kelimedir. Arap putperestçiliği tarafından da iyi biliniyordu. İslam öncesi özel isimler arasında “*Ebu Şeytan*” ve yılan manasında “*Şeytan*” kelimelerine rastlanması bunu delillendirmektedir.⁴⁰

Şeytan’a Farsça’da “*Divy*” denilir. Bu Kelime daha sonra batıya “*İlah*” anlamına gelen “*Diev*” olarak geçmiştir.⁴¹

1.4. ŞEYTAN KAVRAMININ ISTILAH ANLAMI

Şeytan; Kur’an-ı Kerim’de Hıristiyan ve Yahudilerin kutsal kitaplarında isyancı meleklerin, kötü ruhların başı olarak nitelenen varlık. Genel olarak kötü melektir.⁴²

Zorba, haddi aşan ve kötülüğü şiar edinmiş anlamlarında kullanılan Şeytan kavramı, yüce Allah’ın Âdem’ e secde emrine karşı gelip isyan ettiği için ilahi rahmetten kovulan ve insanların amansız düşmanı olan cinlerin inkârcı kesiminden gözle görülmeyen gizli varlıktır.⁴³

Gerçek anlamıyla cinlerin azgınları ve kâfirleri için kullanılan⁴⁴ şeytan kelimesi, Kur’an da çoğunlukla bu anlamda kullanılmasının yanı sıra; nadirde olsa teşbih kabilinden insanlar için kullanıldığı da olmuştur.⁴⁵ Kötü ruhun, kötü birinin, kötülüğe teşvik edenin, kötülüğün temsilcisinin, karanlık ve dalâletin önderinin, Allah’ın ve O’nu seven, O’na kullukta bulunan herkesin büyük düşmanının müşahhaslaştırılmış şekli veya kötülüğün sembolü olmuş varlıktır.

Bazı araştırmacılara göre ise Şeytan (Satan), rakip, muhalif anlamına gelir. Tevrat’ta da bu anlamda kullanılmıştır. Yeni Ahid’de ise, bu dünyanın reisi, hava

---

³⁹ Süleyman Ateş, *Yüce Kuran’ın Çağdaş Tefsiri*, Yeni Ufuklar Yay. , İst., 1991, I, 112.

⁴⁰ Ekrem Sarıçioğlu, *İslam’da ve Eski Ortadoğu da Cin ve Ruh İnançları*, Yeni Ufuklar Yay. İst., ts. , 108.

⁴¹ Arif Arslan, *Şeytan, Cinler ve Satanizm*, Nesil yayınları, İst., 2007, 19.

⁴² Meydan Larousse, “Şeytan”md., X, 773.

⁴³ Muhibbuddin Ebu’l- Feyd es-Seyyid Muhammed Murrtaza el-Hüseyni ez-Zebidi, *Tacül Arüs min Cevahiri Kamus*, Beyrut, 1998.

⁴⁴ Seyyid Sabık, *el-Akidetü’l- İslamiyye*, Darü’l-kitabil Arabî, Beyrut, ts. , 139.

⁴⁵ Enam 6/112; Bakara 2/14.

kuvvetlerinin reisi gibi vasıflarla karakterize edilmiştir. Şeytan'ın, Hz. Âdem (a.s)'a secde emrinden önceki ismi, Süryanca "*tanrı tarafından desteklenmiş*" anlamına gelen Azâzel (veya Azâzil), Arapça da ise Haris idi. Azâzel, Hanuk'un Kitabı'nda, Allah'ın rahmetinden kovulan ikiyüz kadar melekten biri olarak zikredilir. O, erkeklere kılıç ve kalkan yapmayı; kadınlara ise, süslü giyinmeyi ve göz kapaklarını güzelleştirme sanatını öğretmiştir. Yahudi geleneğinde de Azâzel, Âdem'e secdeyi reddeden melek olarak zikredilir. Eyüp'ün Kitabı'nda ise, Tanrı'nın oğullarından biri olarak geçer. Âdem'e secdeyi kabul etmeyişi gerekçesindeki "*kendisinin dumansız ateşten Âdem'in de çamurdan yaratılmış olması*" bahanesinde asıl vurgulamak istediği, ateşten yaratılanın ölümsüz, çamurdan yaratılanın ise ölümlü olacağı düşüncesidir. Böylece Azâzel, Âdem'e secdeyi kabul etmediği andan itibaren, "*Hayırdan ümidini kesmiş, pişmanlık ve üzüntü duyan*" anlamında "*İblis*" adını almıştır. Secde etmeyişi sebebi olarak da "*beni dumansız ateşten, onu ise çamurdan yarattın* " diyerek hükümsüz bir bahane ve kendisine geçerli bir gerekçe öne sürerek Âdem'i Cennet'ten çıkarmaya çalıştığı andan itibaren de "*Şeytan*" adını almıştır. Binaenaleyh İblis ve Şeytan, davranışlarına paralel olarak, rakip, muhalif ve isyankâr olan Cin'e sonradan verilen iki isimdir⁴⁶.

Özetleyecek olursak, zorba, haddi aşan ve kötülüğü şiar edinmiş anlamlarını ifade eden Şeytan kavramı, Yüce Allah'ın Âdem'e secde emrine karşı gelip isyan ettiği için İlahi huzurdan kovulan ve insanların amansız düşmanı olan Şeytan cin taifesinin inkârcı kesiminden olan bir varlıktır. Şeytan sadece Cinlerden değil insanlardan ve hayvanlardan da olabilmektedir. Ancak insanlardan ve hayvanlardan olan Şeytan, Şeytanın görevlerini üstlenmek olarak ele alınmalı fiziki olarak düşünülmemelidir.

Şeytanın K-kerimde belirtilen diğer isimleri ise: Garur, Vesvas, Hannas, Kâfir, Sağir, Marid, Taif, Fatin, Mel'un, Mezmum, Medhur, Mekzuf, Kefur, Hazul, Adüvv, Müdill ve Merid'dir.⁴⁷

---

⁴⁶ Ahmet Güç, "Şeytan" md. Şamil İslam Ansiklopedisi, Şamil Yay, İst., 2004.

⁴⁷ Firûzâbâdi, *Kamus Tercemesi*, İst., 1305, IV, 665; İsmail b. Hammad el-Cevher, *es-Sihah*, Beyrut, 1979, V, 2144; es-Seyyid Sabık, *el-Akâidü'l-İslâmiyye*, Beyrut ts. 139; Süleyman Ateş, *İnsan ve İnsanüstü*, İst., 1979, 36.

2. GÜNAH VE ŞEYTAN KAVRAMLARININ ETKİ ALANI

2.1. GÜNAH KRİTERİ VE ÖZELLİKLERİ

Günahla ilgili olarak K.Kerime ve otorite olan genel teamüllere baktığımızda, Allah'a ve kutsala karşı işlenen çok büyük zulüm⁴⁸, ferdi ve içtimai hayatı alt üst eden, yaralayan, kişinin ve toplumun vicdanını rahatsız eden vaka ve fiiller olarak⁴⁹ karşımıza çıkmaktadır.

Günah konusunun şüana kadar birçok bilim dalı tarafından ele alınıp incelendiği muhakkaktır. Ancak burada biz öncelikli olarak konuyu kendi alanımızla ilgili olarak ele alacağımızdan konuyla ilgili K-Kerimin beyanlarına öncelik vermeyi bir zorunluluk olarak görüyoruz.

K. Kerim'de Yüce Allah insanoğlunun yaratılış-ontolojik sebebinin kulluk olduğunu *“Ben insanları ve cinleri ancak bana ibadet etsinler diye yarattım.”*⁵⁰ Mealindeki benzer ayetlerle belirtmiştir. İnsanoğlu K. Kerim'in emir ve yasaklarına karşı taat ve bağımlılık hususunda her zaman hassasiyet gösterememiş olup; bazen Allah buyruğunu ihmal edip günaha girmiştir.

K-Kerim'de günah; kullar tarafından işlenen, kul üzerinde etki yaratan, Allah'ın emir ve yasakları karşısında gerekeni yapmama şeklinde ele alınır. K.Kerimin perspektifinde *“günah”* kavramıyla ilgili özelliklere baktığımızda aşağıda belirtmiş olduğumuz noktaların öne çıktığını bariz bir şekilde görürüz. K-Kerim'e göre işlenen günahlardan sorumluluk işleyene ait olup; mümin olsun kâfir olsun herkesin yaptıklarıyla hesaba çekileceği bildirilir.⁵¹Bunlardan dolayı hiç kimsenin başkasının yaptıklarından sorumlu olmayacağı⁵², hiçbir ümmetin

---

⁴⁸ Lokman 31/13.

⁴⁹ Bakara 2/217.

⁵⁰ Zariyat 5/56.

⁵¹ Yunus 10/30.

⁵² Sebe 34/25.

kendinden önce ki ümmetlerin yaptıklarından sorumlu tutulmayacağı⁵³ tarzında ifadeler sorumluluk hususunda Kuran'ın işlenen günahta ferdiyeti esas aldığını gösterir.

Günahta mesuliyeti şahsi olarak ele alan K. Kerim'e göre kişinin aynı zamanda içtimai hayatta da mesuliyeti vardır. Çünkü Müslüman iyilikleri emretmekle, kötülükleri menetmekten mükelleftir⁵⁴. Her kim İslam'da güzel bir çıkış açarsa o çıkışın ecri ile kendisinden sonra o çıkışla amel edenlerin ecirlerinden hiçbir şey eksilmeden aynı sevaplar ona da verilir. Her kim İslam da kötü bir çıkış açarsa o çıkışın vebali ile kendisinden sonra amel edenlerin vebali hiç noksanları olmamak üzere ona da verilir.⁵⁵Böylelikle insan sadece işlemiş olduklarından değil aynı zamanda o günah ve sevabın kendisinden uzak, tabii sonuçlarından da sorumlu tutulmuştur. Başkalarını günaha sevk eden kişi öncelikle kendi fasıklığının cezasını bunun yanında başkalarını da saptırmanın cezasını çekecektir. Bu mesuliyetin genişliği hakkında K. Kerim "*Kim güzel bir şeye aracı olursa ona da bir pay vardır*"⁵⁶ "*Onlar kıyamet gününde kendilerinin yüklerini eksiksiz taşıdıktan sonra saptırdıkları bilgisiz kimsesizlerin veballerinden bir kısmını da yükleneceklerdir*"⁵⁷ buyurmuştur.

Günah'a karşı umursamaz tavır K-Kerim'de zemmedilmiş kabul edilemez bir davranış olarak nitelenmiştir. K-Kerim'e göre Müminler olaylara ve günahlara karşı umursamaz tavırlar içerisinde olursa "*Öyle bir fitneden sakının ki içinizden yalnız zulmedenlere hesap sorulmaz*"⁵⁸ ayeti gereği kötülüğe göz yumduklarından dolayı mesul olacaklardır.

K.Kerim'e göre, kişinin içinde bulunduğu durumun özelliği ve üstünlüğü günahın şiddetini belirlemede rol almakta buna göre verilen ceza da artırılmakta veya eksilmektedir. Büyük bir günah (zina) karşılığında hür kadınlara tatbik edilen ceza, esir kadınlara uygulanan cezadan iki kat fazladır⁵⁹. Bu durum peygamber

---

⁵³ Bakara 2/134.

⁵⁴ Ali-İmran 31/10.

⁵⁵ Müslim, "İlim",15.

⁵⁶ Nisa 4/85.

⁵⁷ Nahl 16/25

⁵⁸ Enfal 8/25.

⁵⁹ Nisa 4/25.

eşleri için söz konusu olduğu zaman onlara uygulanacak ceza hür kadınların iki misli, cariyelerinde üç misli, uygulanır.⁶⁰

Fahrettin Er-Razi ilahi adaletle tezat ve uygulamada eşitsizlik gibi görünen bu ayeti yorumlarken *“Başkasının zevcesi yaptığı fiilin kötülüğü sebebiyle sadece işlediği suçtan dolayı cezalandırılırken; Hz. Peygamberi üzmesi ve nübüvvet makamına hanel getirmesi nedeniyle Hz. Peygamberin zevcelerinin ziyadesiyle cezalandırılmaları haktır. Zira bir kadın Hz. Peygamberin uhdesinde olur da çirkin fiiller yaparsa, Hz. Peygambere başkasını tercih etmiş olur. Bu da teveccüh edilen şeyin Hz. Peygamberden daha üstün tutulduğu manasına gelir ki bu normal bir günah olarak kabul edilemez.”*⁶¹ Dolayısıyla mevcut deruni hayatlarının önemi ve Allah’a olan yakınlıkları nispetinde daha üst mevkide olanların diğerlerine göre farklı bir telakkiyle değerlendirilecekleri muhakkaktır.⁶² Keza Peygamberler, K-Kerim’de başkaları için kınanma vesilesi olmayan şeylerden ötürü kınanmışlardır.⁶³

Günah konusu değerlendirilirken zamanın ve döneminde Günahla ilgili adlandırmalarda ölçü olduğunu görmekteyiz. Hz. Peygamber(sav)’den sonra toplumda gördüğü olumsuzluklar nedeniyle Ubade b. Sabit *Siz gözünüze önemsiz görünen öyle işler yapıyorsunuz ki, biz onları peygamber zamanında büyük günahlardan sayardık*⁶⁴ demiş, günahın zamanın değişmesiyle farklı yorumlandığını; Günah konusunun böylelikle yerine göre izafiyet kazanabileceğini dile getirmiştir. Evet, Hz peygamber zamanında sahabenin Allah ile irtibatı çok güçlü olduğu için onlar küçük günahlara bile büyük günah nazarıyla bakmışlardır. Fetva ile değil; takva ile ruhsat ile değil azimet ile yaşamış ve nefislerini buna göre terbiye etmişlerdir. Zamanın ve şartların insanın mükellefiyetini, sorumluluğunu belirlemede rol oynadığını Hz. Peygamber (sav) şöyle dile getirmiştir: *“Siz öyle bir zamanda bulunuyorsunuz ki sizden kim onda birini terk ederse helak olur; sonra öyle bir zaman gelecek ki kim yapması gerekenlerinin onda birini yaparsa*

---

⁶⁰ Ahzab 33/30.

⁶¹ Fahreddin er-Razi, *et- Tefsiru’l- Kebir*, Darül Kütübü’l- İlmiyye, Tahran ,ts., XXV, 207.

⁶² Kılıç, *a.g.e.*, 242.

⁶³ Abese 80/1–10.

⁶⁴ Buhari, “Rikak”, 32.

kurtulur.”⁶⁵

Verilen şer’i hükümlerde zamanın etkili olabileceğini Osmanlının son dönemlerinde hazırlanan Mecelle Kaidesinde “*la yünkerü teğyirül Ahkâm bi tağyiril ezman-zamanın ve imkânların değışmesiyle hükümlerin değışmesi ve yenilik kazanması inkâr olunamaz*”⁶⁶denilmiştir. Durumuna göre Günah olan bazı durumların zarurete binaen mubah olabileceğine, mazur görülebileceğine yine Mecelle Kaidesinde “*ed daruratu tubihul mahzurat-Zaruretler yasak olan şeyleri caiz kılar*”⁶⁷denilerek Günahların değerlendirilmesinde zaman ve durumun önemine vurgu yapılmıştır.

K-Kerimde “*Günah*” konusu Allah’a iman ve Allah’ın af ve bağışıyla ilişkilendirilmiş ; “ *Muhakkak ki biz günahlarımızı bağışlaması için Rabbimize iman ettik. Rabbimiz! Günahlarımızı bağışla, kötülüklerimizi ört. Bizleri sana ermiş kullarınla beraber yanına al*”⁶⁸denilmiştir.

Bu ayeti kerimelerden ve Hadis-i Şeriflerden anlaşılacağı üzere, günah ilahi emirlerin ihlali neticesinde, ferdi sorumluluk ön planda olmakla beraber; aynı zamanda toplumu ve masumları da ilgilendiren, zamanın, durumun ve şahsın şartlarına göre değışebilen, farklılık arz eden, kişiyi tövbeden dolayı yerine göre Allah’a yaklaştıran, kişiye sorumluluklar yükleyen fillerdir.

2. 2. GÜNAHIN KAYNAĞI

K-Kerim ve Hadislere baktığımız zaman, insanı günaha götüren çeşitli sebepler olduğunu, bu sebeplerden bazılarının kişinin kendisinden (Nefis, heva, Tül-i emel, insanın zayıf ve kırılğan yapısı)bazılarının ise çevre ve şartlardan (Dünya hayatının cazibesi, şeytanların tasallutu vb.) kaynaklandığını görmekteyiz.

İnsanı günaha sürükleyen sebeplerin başında nefis gelir. Nefis İslami ilimlerce en çok ele alınan problemler arasında yer almıştır.⁶⁹ Çünkü nefis günahın

---

⁶⁵ Tirmizi, “Fiten”, 191.

⁶⁶ Mustafa Baktır, *İslam Hukukunda Külli Kaideler*, Erzurum, 1997, 70.

⁶⁷ a.e. , 71.

⁶⁸ Al-i İmran 3/193.

⁶⁹ Ebu Hamid El - Gazzali, *El-ihya-u Ulumud-din*, (Çev. Ahmet Serdaroğlu), Bedir Yay. , İst., 1974, III, 10.

bizzat meydana geldiği en büyük kaynaktır. K. Kerim'e göre nefse itimat edilmez. Çünkü nefis daima fenalığı ister, insanı kötülüğe sevk eder⁷⁰. Nefs-i emmare olarak adlandırılan bu nefis, insana daima vesvese verir.⁷¹ İnsanın gözlerini dünyanın süsüne çevirerek, O'nun kalbini Allah'ı zikretmekten alıkoymak ister, kötü arzular besleyip insanı aşırılığa sevk eder⁷².

K. Kerim nefsi değerlendirirken, onun kirlere arındırılması kötülüğe açık olan yetenek ve arzuların iyilik ve güzellik hesabına kullanılması için nefis tezkiyesi tabirini kullanmış⁷³, bunu gerçekleştirenlerin kurtulacaklarını müjdelemiştir⁷⁴.

Hz. Peygamber(sav) de “*Senin en azgın düşmanın iki böğrünün arasında ki nefisindir*”⁷⁵ buyurmuş, kendi nefesine takvayı emretmiş ve kişiyi günaha sevk eden nefisten Allah'a sığınmıştır⁷⁶.

K. Kerim'in üzerinde durduğu uyulmasını uygun görmediği bir nefis “*hevadır.*” Heva; K. Kerim'de nefsin tüm kötü istek ve arzularının ifadesi olarak, K. Kerim ve onun düsturlarına uymama, Resullullah'a ittiba etmeme, kişinin kendi istek ve arzularına göre hareket etmektir.⁷⁷ Allah'a şirk koşma⁷⁸, haksız hüküm vererek Allah yolundan sapma⁷⁹, sahte ilahlara tabi olma arzusu⁸⁰, kişinin şahsi istek ve arzularını kendisine ilah edinmesi⁸¹ olarak geçmektedir. Tabi olunan heva ve heves Allah dininde insanları sapıtıp büyük günahlara sevk eden en büyük nedenler arasında zikredilir.⁸²

K. Kerim'e göre günaha kaynaklık eden sebeplerden bir tanesi de tuli emel diye nitelendirdiğimiz uzun yaşama ve buna bağlı hesap yapma isteğidir. “*Ebedi*

---

⁷⁰ Yusuf 121/58.

⁷¹ Kaf 50/116.

⁷² Kehf 18/28.

⁷³ Elmalılı Muhammet Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, İst., 1979, VIII, 5861.

⁷⁴ Şems 91/9.

⁷⁵ İsmail b. Muhammet b. Abdülhadi El-Acluni, *Keşful Haşa*, Beyrut, ts. I,143.

⁷⁶ Muhammet b. Ebu Beki İbn Kayyım el-Cevziyye, *Tarikul- Hicreteyn ve Babus Saadetyn*, Beyrut, ts., 373.

⁷⁷ Bakara 2/145.

⁷⁸ En'am 6/150.

⁷⁹ Sad 38/26.

⁸⁰ Necm 53/23.

⁸¹ Casiye 45/23.

⁸² Cevziyye, *el-İğasetü'l-lehvan Min Mesayidi's- Şeytan*, Daru'l- Marife, Beyrut, 751, II,148.

hayat düşüncesi” ahret inancına tezat olup; insanın tercihlerini yanlış yerde kullanmasına neden olur. İnsanın bu seçimi hayatın asıl safhası olan ahret hayatını düşünmemek⁸³ bu dünyanın geçici güzelliklerini kanıp ahret hayatını düşünmeyip bu dünyada ebedi kalacakmış hissine kapılmaktır⁸⁴. İnsanın yılanın derisini attığı gibi dini bir tarafa atıp, sadece yeryüzüne ilgi göstermesi, maddeye inanması ve hatta maddeyi inanca dönüştürmesidir.⁸⁵ İnsan için ebedi yaşama isteği her zaman cazip olmuştur. K-Kerim’de kıssalarından bahsedilen Hz. Âdem Hz. Havva da şeytanın telkinine kapılarak ebedi bir hayata kavuşma arzusuyla, meleklerle ait sıfatlarla vasıflanacakları düşüncesiyle yasak meyveden yemişlerdir⁸⁶. Zira şeytan bu ağacı Hz. Âdem’e “sonsuzluk ağacı” ve “çökmesi mümkün olmayan bir mülk” olarak göstermişti.⁸⁷.

İnsanın doğuştan getirdiği zayıf karakter de ⁸⁸ yine insanı, günaha sevk eden kaynaklardandır. İnsana, dünyadan lezzet alma, kadın, oğul, gümüş, salma atlar, davarlar, ekinler güzel gösterilmiş; bunlar İnsanı günaha götürerek insanoğlunun zaafı olmuşlardır.⁸⁹

K-Kerim’e göre acelecilik, İnsanoğlunun zayıf karakterlerinden bir tanesi olmuştur.⁹⁰ İnsan, peşin olan şeyleri arzu eder. Vakti ve zamanı gelmeden nimetlere ulaşmak için ister. Bu hırsından dolayı kişi kimi zaman dünyayı ahirete tercih etmekte, bile bile günaha girmektedir. Bu ruh yapısının etkisiyle yaratıcısına karşı kulak tıkayıp apaçık bir düşman⁹¹ kesilip, Yüce Allah’ın ayetlerine karşı hile yapıp⁹² nankörlük edip⁹³, şımarıp, haddini aşır⁹⁴, işlediği günahlardan dolayı inkâra kadar gidebilmektedir.

K. Kerime baktığımızda insanı günaha sevk eden nedenlerden bir tanesi de

---

⁸³ En’am, 6/29.

⁸⁴ Bakara, 2/96

⁸⁵ Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmet el-Ensari, *el-Cami li Ahkami’l- Kur’an*, (Çev. M. Beşir Eryarsoy), Buruc Yay. , İst., 1997, VII, 919.

⁸⁶ Araf 7/20.

⁸⁷ Ta-ha 20/120.

⁸⁸ Necm 53/23.

⁸⁹ A-li İmran 3/14.

⁹⁰ İsra 17/11.

⁹¹ Nahl 16/4.

⁹² Yunus 10/21.

⁹³ Nahl 16/112; İsra 17/67.

⁹⁴ Kasas 28/58.

dünya hayatının süslü cazibesi olmuştur. İnsan dünyanın bu süslü cazibesinden dolayı; maddi ve manevi duygularını, sadece dünya sevgisi için kullanır. İnsanoğlunun dünya sevgisi ve ona aşırı ilgi duyması K. Kerim’de yerilmiş, ahiret hayatının dünya hayatından üstün olduğu ifade edilmiştir⁹⁵. Hz. Peygamber (sav) de “Eğer Allah katında dünyanın değeri, bir sivrisineğin kanadı kadar olsaydı kâfirler oradan bir tas su bile içmezlerdi⁹⁶” buyurmuş; insanı bu kadar kandıran dünyanın alakayı kalbe değmediğini beyan etmiştir. Dünyanın inanmayanları aldattığı⁹⁷, ahrette inanmayıp dünya hayatıyla yetinenlerin sonu Cehennem olduğu bildirilmiş, sakın dünya hayatının cazibesi sizi aldatmasın⁹⁸ ifadeleriyle insanlar uyarılmıştır. Zira K. Kerim’e göre; “Dünya hayatı bir yağmurun haline benzer ki onun bitirdiği nebat çiftçilerin hoşuna gider, sonra rengi değişir birde onu görürsün ki sararmıştır, derken çöp olmuştur⁹⁹”.

K-Kerim’e göre İnsana sürekli vesvese vererek insanı, günaha sokan en önemli sebeplerden bir tanesi de şeytandır.¹⁰⁰ Kuran-ı Kerim’de belirtilen ve insanı aldatan “Hemezat” açıkça şeytana nispet edilen, iyilik yerine kötülük yapmaya ve bu yöndeki vesvese ve fısıltılara delalet ederken¹⁰¹ aynı şekilde takip edilmemesi gereken “Hutuvat” ta şeytanın kötü fiillerini, izini, kısacası şeytanın yolunu takip etmek olarak kullanılmış¹⁰² Şeytanın insanı doğru yoldan çıkarmaması için insanoğlu uyarılmıştır.

Hz. Peygamber(sav) “şeytan insanın içinde kanın dolaştığı gibi dolaşır.”¹⁰³
“Kalpte iki his vardır. Birisi melekten olup hayır ile vaatte bulunup hakkı tasdik eder. Kim bunu hissederse ve Allah’tan olduğunu bilsin ve Allah’a hamd etsin. İkincisi ise şeytandan olup şer ve kötülükle vaatte bulunup hayırdan nehiy eder. Bu

---

⁹⁵ Zuhuruf 43/35; En’am 6/32; Ankebüt 29/64; Hadid 57/20, Muhammed 47/36.

⁹⁶ İbn-i Mace, “Zuhd”, 3.

⁹⁷ En’am 6/70; A’raf 7/50-51; Secde 45/35.

⁹⁸ Lokman 31/35.

⁹⁹ Hadid 57/20.

¹⁰⁰ Nass 114/4-5.

¹⁰¹ Mü’minün 23/97-98.

¹⁰² Nur 24/21; En’am 6/142.

¹⁰³ Müslim, “Selam”, 23–25.

hissi kim duyarsa Şeytan'dan Allah'a sığınsın”¹⁰⁴ buyurarak şeytanın insanı kötülüğe sevk etmekte bariz rol oynadığını gözler önüne sermiştir.

2. 3. GÜNAHIN ÇEŞİTLERİ

Günahı bir problem olarak ele aldığımızda günah'ın muhataptan ziyade kâfir-mümin tanımlamaları bağlamında günahın özellikle büyüklüğü ve küçüklüğü üzerinde durulmuştur.¹⁰⁵

Günahların tamamı aynı seviyede ve aynı derecede değildir. Bir adamı haksız yere aşağılamak ve ona hakaret etmek günah olduğu gibi aynı adamı haksız yere öldürmek de günahdır. Ancak bu iki fiil aynı derecede değildir. Bu itibarla Kur'an-ı Kerim günah kavramını, “*küçük günah*” ve “*büyük günah*” olmak üzere iki kısma ayırmıştır. K-kerimde bu konuyla ilgili birçok ayet bulunup bir tanesinde şöyledir: “*Eğer yasaklandığınız büyük günahlardan kaçınırsanız, sizin küçük günahlarınızı örteriz ve sizi şerefli bir yere sokarız.*”¹⁰⁶ Bu ayeti kerimde de görüldüğü gibi günahları K-Kerim büyük ve küçük diye ayırmaktadır.

Bedrüddin el-Aynî: “*Küçük günah*” ve “*büyük günah*”ın tarif ve kapsamıyla ilgili olarak şu değerlendirmeyi yapmaktadır. “*Günahın büyüklük ve küçüklüğü izafidir. Bir günah ki ondan daha büyük bir günah varsa o günah kendisinden daha küçük olana nispetle büyüktür*”¹⁰⁷ demektedir. Bu itibarla günahlar, birbirlerine nispetle büyük ve küçük olmak üzere iki kısma ayrabiliriz.

---

¹⁰⁴ Tirmizi, “Tefsir”, 35.

¹⁰⁵ Nurettin es-Sabüni, *Matüridiyye Akaidi*, (Çev. Bekir Topaloğlu,) DİB. Yay. Ank., 1991, 167.

¹⁰⁶ Nisa 4/31.

¹⁰⁷ Bedrüddin el-Aynî, *Umdetü'l-Kârî, Şerh-ü Sahîhi'l-Buhârî*, XIII, 216.

2.3.1. BÜYÜKLÜĞÜNE GÜNAHLAR

2.3.1.1. Büyük Günahlar

Kuran da büyük günah tabiri geçmekle¹⁰⁸ birlikte büyük günahın tarifi yapılmamıştır. Büyük günahlarla ilgili değerlendirmeyi genellikle Hadisi Şeriflerden ve ilgili yorumlarda bulunan âlimlerin koyduğu kıstaslardan öğreniyoruz.

İslam âlimlerinin ekserisine göre büyük günah; Allah'ın yapılmasını yasak ettiği her fiil, haram olduğun dair Kuran'da ayet bulunan her yasak, işleyene had ve ceza gereken her suçtur.¹⁰⁹ Hakkında kıyamet gününde cehennem olduğu bildirilen, Allah'ın gazap ve lanetini gerektiren, hakkında şiddetli vaid bulunan, Allah'ın failini fasık ve asi vasfı ile vasıflandırdığı günahlar, büyük günahlardır.¹¹⁰ İslam kelamcılarına göre; K. Kerim'de geçen, “*kebair*”, “*kebairü'l -ism*”, “*fahiş-fevahiş*”, “*zünüb*” kelimeleri büyük günahlara işaret eder¹¹¹.

K. Kerim'de küfür¹¹², haksız yere yetim malı yemek¹¹³, açlık korkusuyla çocukları öldürmek¹¹⁴, Allah'a ortak koşmak¹¹⁵, zina¹¹⁶, içki ve kumar¹¹⁷, Haram aylarda savaş¹¹⁸, iftira etmek¹¹⁹, Allah meleklerden kızlar edindi demek¹²⁰, büyük günah olarak zikredilmiştir.

K. Kerim'de olduğu gibi hadislerde de büyük günah kavramı geçmiştir. Allah'a şirk koşmak, rızık endişesiyle çocuğunu öldürmek, komşusunun karısıyla

---

¹⁰⁸ Bakara 2/37.

¹⁰⁹ Muhammed b. Usum ez-Zehebi, *Kitabül Kebair*, Darü't- Turas, Medine, 1986, 18–19.

¹¹⁰ Ebu'l Abbas Ahmed b. Muhammed b. Ali b. Hacer el -Heytemi, *ez-Zevaciran İktirafi'l- Kebair*, (Çev. Ahmet Serdaroğlu- Lütfi Şentürk) İst., 1986, 6.

¹¹¹ Ebu Mansur Muhammed b. Muhammed Mahmut el-Matüridi, *Kitabü't- Tevhid*, (Çev. Bekir Topaloğlu), İslam Yay. Ank. 2003, 468–469.

¹¹² Vakia 56/46.

¹¹³ Nisa 4/2.

¹¹⁴ İsra 17/31.

¹¹⁵ Lokman 31/13.

¹¹⁶ Necm 53/32.

¹¹⁷ Bakara 2/219.

¹¹⁸ Bakara 2/217.

¹¹⁹ Nisa 4/156.

¹²⁰ İsra 17/40.

zina etmek¹²¹ haksız yere adam öldürmek, tefecilik yapmak, yetim malı yemek, savaş meydanından kaçmak, masum kadına iftira etmek¹²², anne ve babaya asi olmak¹²³ hadislerde bahsedilen büyük günahlardır. Namaz, oruç, hac, zekât gibi farz görevleri terk etmekte aynı zamanda büyük günah sayılmıştır¹²⁴

İmam Gazalinin Günahlar hakkında vermiş olduğu bilgiler ışığında Büyük Günahları şöyle tasnif yapmıştır.

1.Kalpteki Büyük Günahlar:

- a) Küfür; Allah'ı inkâr etmek, yâda ona şirk koşmak.
- b) Küçük de olsa gûnahta ısrar etmek ve işlemeye devam etmek.
- c) Allah'ın rahmetinden ümit kesmek.
- d) Allah'ın azabından emin olmak.

2.Dildeki Büyük Günahlar:

- a)Yalancı şahitlik.
- b) İffetli olan kimseye zina isnadında bulunmak.
- c) Yalan yere yemin etmek.
- d) Sihir yapmak.

3.Mide ile ilgili Büyük Günahlar:

- a) Faiz Yemek.
- b) Yetim Malı Yemek.
- c) İçki içmek.

---

¹²¹ Müslim, "İman", 141.

¹²² Buhari, "Hudud", 44; Müslim, "İman", 144.

¹²³ Buhari, "Edep", 6.

¹²⁴ Karaman, *a.g.e.*, 78.

4. Diğer organlarla ilgili olanlar:

- a) Zina ve livata.
- b) İnsan öldürmek.
- c) Hırsızlık yapmak.
- d) Savaş meydanından kaçmak.¹²⁵

Büyük günahların sayısı hususunda ulema ihtilaf etmiştir. İbn-i Mesud'a göre kebirin sayısı dördtür. Abdullah Bin Ömer'e ve Abdullah b. Amr'a göre dokuzdur. İbn-i kaymaz ez-Zehebi, Alaaddin et-Türkistani, İsmail Hakkı Bursevi ve Zehebi'ye göre büyük günahlar yetmiş tanedir.¹²⁶ İbn-i Hacer el-Heytemi'de, dört yüz altmış yedi büyük günahtan bahseder.¹²⁷

2.3.1.2. Küçük Günahlar

Kelamcılara göre K. Kerim'de kullanılan “*lemem*” ve “*seyyie*“ kelimeleri küçük günahlar anlamında kullanılmıştır.¹²⁸

İslam âlimlerinin ekserisi, Hz. Peygamberden rivayet edilen hadisleri delil göstererek küçük günahlar konusunda herhangi bir sayı zikretmemişlerdir. Hadislerde, küçük günahların insan tabiatında oluşturduğu etkilerden bahsedilmiş, insanda bir tabiat halini alan küçük günahların zamanla insanları daha kötü günahlara sevk edeceği üzerinde durulmuştur. Konuyla ilgili olarak Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde Hz. peygamber, “*küçük günahlar bir insanda bir araya gelince onu helak eder*“¹²⁹ buyurmuştur. Gazzali'ye göre “*kalbi karartma hususunda devamlı olarak yapılan küçük günahlar bir defa işlenen büyük günahlardan daha etkilidir. Gafltle işlenen ani büyük günahın affi daim olan*

---

¹²⁵ Gazzali, *a.g.e.* , II, 421–422.

¹²⁶ Kılıç, *a.g.e.* , 325.

¹²⁷ Heytemi, *a.g.e.* , II/10.

¹²⁸ Adil Bebek, *Maturidide Günah Problemi*, Rağbet Yay, İst., 1988, 90.

¹²⁹ Ahmet b. Hanbel, *el- Müsned*, I, 402.

küçük günahdan daha çok ümit edilmektedir.”¹³⁰

İmam-ül Haremeyn El-Cüveyni'ye göre “*Her günah büyük sayılır. Çünkü nice şeyler vardır ki akranlarına nispetle küçük sayılır. Allah’u Teâlâ’ya muhalefete izafet edilen her şey büyük günahdır. Günahların farklılığı, rütbe ve derecelerine göredir. Bir kısım günahların bir kısım günahlardan büyük olmasının sebebi budur. Günahlar arasındaki bu durum, Peygamberler arasındaki rütbe farklılıkları gibidir. Onların her birinin Peygamber olduğundan şüphe yoktur; ama aralarında rütbe farkı vardır.*”¹³¹

Gerek hadisi şeriflerde gerekse ayet-i kerimede büyük günahlar üzerinde durulması, küçük günahların tamamının önemsiz oldukları ve insanların onları rahatlıkla işleyebilecekleri şeklinde yorumlanmamalıdır. Önlem alınmadığı takdirde küçük günahların büyük günahlara dönüşebileceği unutulmamalıdır.

2.3.2. MUHATABA GÖRE GÜNAHLAR

2.3.2.1. Allah’ a Karşı İşlenen Günahlar

Allah’a karşı işlenen günahları ifade etmek için K.Kerim “*kefere*” kelimesini “*amene*” kelimesine zıt olarak kullanır.¹³² “*Kefere*” kelimesi K.Kerim de yaklaşık beşyüzyirmi defa geçmektedir. “*Kefere*” kelimesi K-Kerim’de Allah’a karşı nankör olmak ve Allah’ın nimetlerini inkâr etmek, örtmek, şükretmemek gibi manalarda kullanılmıştır.¹³³

K-Kerim’de kefere kelimesine çok yakın anlamda kullanılan ve Allah’a karşı Günahı ifade eden bir başka kelime “*Cehadadır.*” *Cehada: Kalp* kabul ederken nefyetme ve bilerek inkâr etmek anlamlarında kullanılmıştır.¹³⁴ “*Şirk*” kelimesi de aynı şekilde K.Kerim de Allah ile beraber başka ilahlar edinme anlamında kullanılmış olup; Allaha karşı işlenen büyük bir zulüm olarak¹³⁵ ifade

---

¹³⁰ Gazzali, *a.g.e.*, IV, 26.

¹³¹ Abdülmelik b. Abdullah İmamül Haremeyn el-Cüveyni, *el-İrşad*, Kahire, ts. ,391.

¹³² En’am 6/1; Mehmet İldırar, *Günah ve Tövbe*, Semerkant yay. İst., 2010, 21.

¹³³ Bakara 2/41.

¹³⁴ En ‘am, 6/33; Hud 11/59; Araf 7/51.

¹³⁵ Lokman 31/13.

edilmiştir.

K.Kerim'in ayetlerine¹³⁶ hadis kitaplarına baktığımızda¹³⁷ büyük günahlardan bahsedilirken şirkin birinci sırada zikredilmesi, İslam âlimlerinin büyük günahları tartışırken, şirk üzerinde mutabık olmaları şirkin büyük günahların ilki¹³⁸ ve tartışmasız Allah'a karşı işlenen günahlardan en büyüğü olduğunu gösterir.

K.Kerim ve hadislere göre Allaha karşı işlenen günahın ve özellikle de “Allah'ı inkâr ve şirkin” en büyük günah olduğu apaçıktır. Bu günahın affı yoktur.¹³⁹

2.3.2.2. İnsanlara Karşı İşlenen Günahlar

İnsanlara karşı işlenen günahları anlamak için K-Kerime baktığımızda K.Kerimde, insanlara karşı işlenen günahlar, Allah'a karşı işlenen günahlardan daha çok bahsedildiğini görürüz.

K.Kerim ve hadislere baktığımız zaman insanlara karşı işlenen günahları şu şekilde sıralamak mümkün. Haksız yere insan öldürmek¹⁴⁰, tefecilik yapmak¹⁴¹, cahiliye döneminde adet olduğu üzere kız çocuklarının haklarına riayet etmemek ve onları diri olarak toprağa gömmek.¹⁴² Anne ve babaya isyan etmek¹⁴³, gıybet etmek¹⁴⁴, insanlara karşı işlenen günahlardan bazılarıdır.

2.3.2.3. İnsanın Kendi Nefsine Karşı İşlediği Günahlar

K.Kerim'in üzerinde durduğu haklardan bir tanesi de kişinin bizzat kendi üzerinde olan haklarıdır. Yüce Allah insanı en güzel bir şekilde yaratmış,¹⁴⁵ İslam

---

¹³⁶ Nisa 4/116.

¹³⁷ Buhari, “Hudud”, 44; Müslim “İman”, 144.

¹³⁸ Maturidi, *a.g.e.*, 419.

¹³⁹ Nisa 4/116.

¹⁴⁰ Nisa 4/92.

¹⁴¹ Al-i İmran 3/310.

¹⁴² Nahl 15/58; Zuhuf 43/17.

¹⁴³ Lokman 31/14–15.

¹⁴⁴ Kasas 49/12.

¹⁴⁵ Tin 95/16.

Dini, İnsan'ın maddi ve manevi olarak üzerinde bazı hakları olduğunu bildirmiş¹⁴⁶ İnsanları kendi üzerinde olan hakları hususunda insanları uyarılmış; bu haklardan sıklıkla bahsetmişlerdir.¹⁴⁷

Dinimizde kişinin kendi nefesine karşı zorluk çıkarması bunda aşırıya gitmesi günah olarak değerlendirilmiştir. Dinde dahi aşırıya gitmek, ruhbanlık ve taassup yasaklanmıştır. Hz. Peygamber (sav.): *“Din işlerinde aşırıya gidenler helak olmuştur”*¹⁴⁸ buyurmuş ve bu sözü üç defa tekrarlamıştır. Bu hadise açıklık getiren başka bir hadisi şerifte Yolculuğu esnasında yorgun ve güneşten korunmaya çalışan birini görüp soran Hz. Peygambere(sav)'e şöyle cevap verilmiştir; *“Oruçludur”*. Bunun üzerine Hz. Peygamber; *“Seferde iken oruç tutmak takva değildir”*¹⁴⁹ buyurarak, bir takım sıkıntı ve olumsuzluklardan dolayı insanın kendisine haksızlık etmemesi gerektiğini bildirmiştir. Yine başka bir rivayete göre ibn Abbas (ra.) Şöyle demiştir: *“Peygamber efendimiz arkadaşları ile konuşurken ayakta bir adam gördü ve kim olduğunu sordu. Ebu İsrail'dir, güneşte durmayı, oturmamayı, gölgelenmemeyi, konuşmamayı ve oruç tutmayı adamıştır”*, dediler. Peygamberimiz (sav.): *“Söyleyiniz O'na, konuşsun, gölgelensin, otursun, ama orucunu tamamlasın”*¹⁵⁰, buyurdu. İnsanların dinleri hususunda aşırıya gidip; nefislerini kahretmemeleri gerektiği, böyle yapmanın vebal olacağı hususunda Enes (ra.) anlatıyor. *“Hz. Peygamber (sav.) bir defasında mescide girdi ve asılı olan bir ip gördü. Bu ip nedir diye sordu. Zeynebin'dir yorulduğu zaman ona tutunur.”* dediler. Peygamberimiz: *“O ipi çözünüz. Herhangi biriniz istekli olduğu zaman namaz kılsın(Nafile).Yorulunca da yatsın uyusun”*¹⁵¹buyurdu.

Aslında kişinin işlediği veya sebebiyet verdiği bütün günahlar ister Allah'a karşı işlensin ister diğer insanlara karşı işlensin insanın bir nevi kendi şahsına karşı işlediği günahlardır.

---

¹⁴⁶ Neml 27/44.

¹⁴⁷ Bakara 2/195.

¹⁴⁸ Müslim “İlim”, 4.

¹⁴⁹ Buhari “Savm”, 95.

¹⁵⁰ Buhari, “Eyman”, 31.

¹⁵¹ Buhari, “Teheccüt”, 18; Müslim, “Salât”, 31.

2.4. ŞEYTAN'IN MAHİYETİ

Şeytan'ın ontolojik nedeni(varoluŐ) ve manevi yönü, her zaman merak edilen konular arasında olmuştur. Bununla beraber Şeytan'ın özünde iyilik var mıdır? Şeytan hangi neve mensuptur? Şeytanın yaratılmış olduğu madde nedir? Gibi soruların cevapları bizim Şeytanın mahiyetini anlamamız hususunda oldukça önemlidir.

Şeytanın mahiyetiyle alakalı olarak K.Kerim'e baktığımızda; Şer ve kötülükte fevkalade bir farklılıkla benzerlerinden ayrılmış; aşırı Şerli ve inatçı manasında bir cisimken; gerek insandan gerek hayvandan ve gerekse sair gizli mahlûkattan maddi ve manevi olarak çok uzakta bulunan varlık manasında genel bir anlam ihtiva ¹⁵² eder.

Halk arasında Şeytan kelimesiyle müradif olarak kullanılan ve merak edilen başka bir isim iblistir. İblis kelimesi K-Kerim'de on bir yerde geçer.¹⁵³ K-Kerim'de İblis Şeytan'ın diğer bir adı olarak karşımıza çıkar. Şeytan'ın Allah'a isyan ettiğini anlatan ayetlerin hepsinde Şeytan, İblis adıyla anılmıŐtır. Şeytan, Allah'ın rahmetinden umudunu yitirip piŐman olmadığı için bu isimle adlandırılmıştır.¹⁵⁴

Şeytan'ın mahiyeti denilince akla ilk gelen soru onun mahiyetidir. K-Kerim'e baktığımızda Şeytan'ın, hammaddesi kendi ifadesiyle ateş olup,¹⁵⁵ kendisi gibi ateşten yaratılan cin tarifesine mensuptur. K.Kerimde “*Meleklerle ve Âdem'e secde edin demiştik. Hemen secdeye vardılar. İblis müstesna. O cinlerdendi. Rabbinin buyruğu dışına çıktı.*”¹⁵⁶ Buyrulurak, Şeytan meleklerle yapılan ilahi emre, içlerinde bulunduğundan ötürü muhatap olmuştur. Şeytan cinlerden olup teklifle mükellef¹⁵⁷ olduğu için Âdem (a.s) yaratılıp, önünde secde etme emri verilmesiyle, denemeye tabi tutulmuŐ, böylelikle içindeki gizledikleri ortaya çıkmıştır. İlahi emir karşısında, ilk iÇi secde etmekten kaçınma ve isyan, sonrada

---

¹⁵² Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kuran Dili*, İst., 1979, II, 238.

¹⁵³ Abdülbaki, *a.g.e.*, “Şeytan”.

¹⁵⁴ Zebidi, *a.g.e.*, “b-l-s” .

¹⁵⁵ Araf 7/12.

¹⁵⁶ Kehf 18/50.

¹⁵⁷ Zariyat 51/56.

kibir ve küfrünü ilan etmek olmuştur.¹⁵⁸ Şeytan daha sonra nefsini temiz çıkarmaya çalışmış ve bunlara ilave olarak bir de “*ben ondan daha hayırlıyım*”¹⁵⁹ demiş, mahiyetindeki kibri tezahür etmiştir. Boyun eğmemek ve itaat etmemek için, fikir yürütmüş, batıl ve fasit bir takım kıyaslamalara gitmiştir. Âdem’i çamurdan kendisini de ateşten ibaret görmüş, kibri aklını başından alıp gözüne indirmiş, maddeye takılıp kalmıştır.

Şeytan’ın cinlerin yaratıldığı aynı madde yani saf ateşten yaratılması, topraktan yaratılan Âdem’in toprakla olan alakası gibi bir şey mi dir? Şeytan’ın ruhani ve saydam varlıklardan sayılmasına bu bir engel teşkil eder mi? Sorusu değişik cevaplar bulmuştur.

K.Kerim’ de “*Meleklerle: Âdem’e secde edin demiştik, İblis (şeytan) den başka hepsi secde ettiler*”¹⁶⁰ ayetindeki istisna bazı âlimlere göre muttasıl bir istisnadır. Yani istisna edilen şey kendisinden istisna edilen şeyle aynı cinstendir.

Taberi’ye göre, “*Kuran da şeytanın cinlerden olduğunun haber verilmesi meleklerden olmasına mani değildir. Çünkü gözle görülmeyen şeye cin dendiğini, meleklerinde bu mana da cin olarak kabul edilebileceğini kaydeder.*”¹⁶¹ Fahrettin Er-Razi’ye göre bu görüş pek makul değildir. Zira “*...iblis müstesna; O cinlerdendi.*” İfadesi secdeyi terk etme sebebinin, onun cin olmasından kaynaklandığına işaret eder. Aksi takdirde “*o cinlerden idi*” şeklinde uygulanmasının sebebinin anlamamız mümkün değildir¹⁶² demiştir.

Fahrettin Er-Raziye göre; Cinlerin/Şeytanların mahiyetiyle ilgili iki görüş vardır. Bunların bir kısmı bunların ne cisim ne de cisme giren maddi varlıklar olup; bizzat kendileriyle var olan soyut cevherler olduğuna inanmışlardır. Onlara göre bu varlıklar özde birbirinden farklıdır. Kimi hayırlı, kimi şerli, kimi iyiliği seven şerefli, kimi de alçak ve kötülük severdir. Soyut varlıklar olmaları, haberleri bilmelerine, eylemde bulunmalarına engel değildir. Bu ruhlar, bilir, görür, haberleri

---

¹⁵⁸ Sad 38/75–76.

¹⁵⁹ Hicr 15/29–40.

¹⁶⁰ Bakara 2/34.

¹⁶¹ Muhammed b. Cerir, et-Taberi, *Camiü'l-Beyan an tev'ili Ayil-Kuran*, Mısır, 1967, I, 227.

¹⁶² Razi, *a.g.e.*, I, 428.

bilir, özel işler yaparlar. Bir kısmı da cinlerin/şeytanların cisim olduklarına inanmışlardır. Bunlardan bazıları şöyle der: “*cisimler, mevki, yön, uzunluk, genişlik, derinlik sıfatlarında ortak olmakla beraber; sıfatta ortaklık özde tam bir ortaklık gerektirmez. Bunlar maddeye arız olan niteliklerden olabilir ancak madde ve cismin hakikati olmayabilirler. Bu suretle bazı şeffaf cisimlerin öz itibariyle diğer bazı şeffaf cisim türlerinden farklı olması ve bundan bazı ilginç eylemlerin ortaya çıkması mümkündür*”¹⁶³ derler.

İmam Gazali göre; (v.505/1111) Şeytan hakkında latif bir cisim midir? Yoksa cisim değil midir? Cisim ise insanın vücuduna nasıl girer? Gibi farklı şeyler söylense de işin doğrusu bu hususlar üzerinde fazla durmaya gerek yoktur. Şeytanın zatı üzerinde durmak, elbisene yılan girdi diyen kimseye yılanın enini, boyunu, rengini, şeklini sormak gibi olur. Bunu duyan insan, hiçbir şeye bakmadan elbisesine giren yılandan kurtulmaya bakar. Bunun gibi, yılandan daha zararlı olan Şeytan’ ı onun cisim olup olmadığına bakmaksızın hemen onun izalesi ile meşgul olmalıdır¹⁶⁴ der.

İbn-i Arabî’ye göre Şeytan, (v.560/1164) “ *Cenabı Hakkın Mudil İsminin Kamil manada mazharı olan bir ruhtur.* ”¹⁶⁵

Reşit Rızaya göre, içinde bulunduğumuz asırda mikroskopla tanıdığımız, küçük canlı cisimler bir çeşit “*Cin/Şeytan*”dırlar. Hz. Peygamber döneminde kullanılan “*Cin*” ve “*Şeytan*” kelimelerinin bazen “*Mikrop*” karşılığında kullanıldığını iddia eder. Ona göre, “*faiz yiyenler, ancak şeytanın dokunup çarptığı kimsenin kalktığı gibi kalkarlar*”¹⁶⁶ ayetindeki çarpmadan maksat saradır ki bu sinir hastalıklarındandır. “*Çünkü o ve kabilesi, sizin onları göremeyeceğiniz yerden sizi görürler*”¹⁶⁷ ayetinde de olduğu gibi mikroplar, bizim onları göremediğimiz yerden onlar bizi görür. Bizlerse onları ancak mikroskopla görebiliyoruz. “*Şeytan, insanın kanının aktığı yerden akar*”¹⁶⁸ hadisinde Şeytan’ın insana vesvese vermesi kastedilmişse de latif ve ince olduğu için “*Mikropların insan bedeninin kapalı*

---

¹⁶³ Muhittin İbn-i Arabî, *Fusûsu'l-Hikem*, (Çev. Ahmet Avni Konuk), İst., 1994, I, 30.

¹⁶⁴ Gazzali, *a.g.e.*, III, 47.

¹⁶⁵ Razi, *a.g.e.*, XXX, 145-150.

¹⁶⁶ Bakara 2/275; Bkz. Ali Osman Ateş, *Cinler-Büyü*, Beyan Yay., İstanbul, 1995, 43.

¹⁶⁷ Araf 7/27.

¹⁶⁸ Buhari, “*Ahkâm*” , 97; İbn-i Mace, “*Sıyam*” , 27.

yerlerinde ve kanında hastalık taşıyıcı olarak dolaşır” anlamını da içermektedir. “Sizden biri esnediğinde eliyle ağzını kapatsın; şeytan esneme anında içeri girer”¹⁶⁹ hadisinde de görülebileceği gibi ağız, mikropların insan bedenine girdiği önemli yerlerinden bir tanesidir.¹⁷⁰

İbni Hazm’a göre, Cin ve Şeytanları duyularımızla ve zaruri akılla idrak edemeyiz, ancak mümkün olduklarını biliriz. Çünkü Allahın kudretinin sonu yoktur ve dilediğini yaratır. Unsuru toprak ve su olan bir şeyi yaratması ve onu yeryüzünde, havadan sudan barındırması ile unsurunu ateş ve hava olan bir şey yaratması ve onu havada ve ateşte, yeryüzünde barındırması arasında bir fark yoktur. Ancak peygamberler varlıklarını bildirirse buna kati bir şekilde inanmak gerekir ki bunun için nasslar mevcuttur.¹⁷¹

Mutezile’den bazılarının göre; Şeytanlar, insanların azgınlarıdır. Bazılarına göre ise Allah melekleri ateşin ışığından, Cinleri alevinden, şeytanları da dumanından yaratmıştır. Onlara göre insan bu varlıkları asla göremez. Bu varlıklar diledikleri şekillere girebilirler. Cinler Hz. Âdem den önce yeryüzünün sakinleri idiler. Aralarında peygamberler, krallar, din ve şeriat vardı. Sonra azgınlaştılar. Nebilerin vasiyetini terk ettiler ve böylece bozgunculuk yayılmış oldu. Bunun üzerine Allah onlara meleklerden bir ordu gönderdi. Yeryüzü sükûnet buldu. Cinleri kenar bölgelere kovdular. Kimini ise esir aldılar.¹⁷²

Hindistan’ın tanınmış fikir adamlarından biri olan Ahmet Aziz’e göre Şeytan; insanın kötü tabiatına işaret eder. K-Kerim de Cin kelimesinin beş yerde “Can” la aynı anlama geldiğini ve bunların şer, hastalık ve diğer bütün olumsuzlukların izdüşümleri olduğunu, diğer yerlerde ki kullanışlarda ise çöllerde, tepelerde, ormanlarda yaşayan yabancı insanlar için kullanıldığını belirtir.¹⁷³

Mısırlı âlimlerden Muhammed El-Behiyye göre; “Sebe” sürecinde anlatılan

---

¹⁶⁹ Muslim, “Zühd”, 53.

¹⁷⁰ Muhammed Reşid Rıza, *Tefsilür Menar*, Daru’l-Ma’rife, 2. bsk., Beyrut, ts., III, 95-96.

¹⁷¹ Ebu Muhammed Ali b. Ahmed et-Tahiri İbn-i Hazm, *el-Fasl Fi’l- Milel ve’l-Ehva Ve’n-Nihal*, Beyrut, 1975, V, 13.

¹⁷² Kemalüd-din Muhammed b. Musa ed-Demiri, *Hayatü’l-Hayavani’l-Kübra*, 5. bsk., Mısır, 1980, II, 134.

¹⁷³ Ahmet Aziz, *Hindistan ve Pakistan’da Modernizm ve İslam*, (Çev. Ahmet Küskün), İst., 1990, 59.

Cinler Hz. Süleyman'ın emri altında çalışan, Cinler vasıfsız işçiler topluluğudur. Tanınmayan tecrübesiz kişiler olduklarından ilgili ayette “*önlerinde çalışırlardı*”¹⁷⁴ ifadesinde cinlerin kendi başlarına becerilerinin olmadığına delalet ettiğini bilinmeyen bu gizli insanların sanki görülmeyen ve gözlenmeyen kişiler gibi algılandıklarını ifade etmektedir.¹⁷⁵

Muhammed Hamdi Yazır'a göre; K.Kerimde belirtildiği gibi Cinler, insanlardan önce vücudun gözeneklerine nüfus eden, kavurucu ateş (Nar-ı semumdan)¹⁷⁶ yaratılmıştır. Cinlerin zehirli ateşten yaratılmış olması Cin ve şeytanın insana gizli deri gözeneklerinden vücuduna girecek, onu zehirleyecek, yakacak bir nitelikte olduğuna işaret eder.¹⁷⁷ Demek oluyor ki; insan yaratılmadan önce, Güneşte veya arzın başlangıç durumunda olduğu gibi çalkalanıp duran ıstıraplı ve coşkun bir halde bulunan saf bir ateş veya elektrik halinde olduğu gibi vech ile görünmeyen gizli bir takım hayat kuvvetleri, hayati unsurlar yaratılmıştır ki, bunlara “*Cann*” ismi verilmektedir.¹⁷⁸

İslam âlimlerinden Fethullah Han'a göre; Cinler, dumansız ateşten yaratıldıkları için değişik hal ve şekillere girebilirler. Onlar radyasyon gibi yaşayan enerjinin değişik bir şeklidirler.¹⁷⁹

Haluk Nur Bakiye göre; Cinler insanların gözleri tarafından müsaade edilip; insanın ilmi dâhilinde olan fiziksel kurallarla tespit edilemezler. Cismen değişebilir, ses düzeylerini aşabilir, madde içinden geçebilirler. Onlar istedikleri anda, çok hızlı bir şekilde hareketlerini ve şekillerini değiştirebilirler.¹⁸⁰ Cinlerin hızları 300.000 km/sn den fazla olmaları görünmelerini ya da bir alet tarafından algılanmalarını imkânsız kılmaktadır. Cinler/Şeytanlar maddesel ve cisimsel yapı yerine enerji türü bir yapıya sahiptir. Gezegenlerde kuantların kurduğu sistemler dünyada ki benzerliğin aksine yüksek ısıya dayanaklı enerjiden kurulu sistemlerdir.

---

¹⁷⁴ Sebe 34/12.

¹⁷⁵ Muhammed el- Behiy, *İnanç ve Amelde Kur'anî Kavramlar*, (Çev. Ali Turgut), Yöneliş Yay., İst., 1988, 145.

¹⁷⁶ Hicr 15/27.

¹⁷⁷ Yazır, *a.g.e.*, V, 206–207.

¹⁷⁸ *a.e.*, VII, 370.

¹⁷⁹ Fethullah Han, *Kur'an ve Kainat Ayetleri*, İnkılap Yay., İst., 1988, 175.

¹⁸⁰ Han, *a.g.e.*, I, 175.

Bu sistemlerin içinde bilinçli olanlarında bulunması gayet doğaldır.¹⁸¹

Süleyman Ateş'e göre; Cinler, meleklerden ve insan ruhlarından ayrı maddi yönleri bulunan fakat ruhaniyet özelliği ağır basan, itaat ve isyan kabiliyeti bulunan, bundan dolayı da sorumlu olan varlıklardır.¹⁸²

Cinleri sınıflara ayıran İbrahim Canan'a göre, Cinlerin/Şeytanların birçok sınıfları vardır. Mutlak zikredilince Cin sınıfı kastedilir. İnsanlarla birlikte yaşayan Cinniye "amir", çocuklara musallat olan cinniye "ervah", habis ruhlu olanlarına "Şeytan" denir. Kötülüğü bir derece artarsa "marid", daha da artarsa "ifrit" denir.¹⁸³

Bu şekilde haklarında mahiyetleriyle ilgili farklı görüşler olan Cinlerin/Şeytanların "Şimdi siz beni bırakıp ta onun ve onu soyunu mu dost ediniyorsunuz"¹⁸⁴ ayetinde anlaşılacağı üzere cinler soylarını sürdürmektedirler ve insanlar gibi çoğalmaktadırlar. Zürriyetlerin oluşu onların erli-dişli olduklarını ve nesillerinin çoğalarak devam ettiğini bize haber vermektedir.¹⁸⁵

Sonuç olarak; Şeytanın mevcudiyeti ve yaratılışının şer ve şerre sürüklemek olduğu, varlığının inkâr edilemeyeceği, onlarında nesillerini sürdürdükleri hususunda ulema ittifak; meleklerden mi yoksa cinlerden mi, hayvanlarda mı yoksa insanlardan mı, ateşten mi yoksa elektrik gibi latif bir cisimden mi olduğu hususunda ise ihtilaf etmişlerdir.

2.5. ŞEYTAN'IN SIFATLARI

Şeytanın mahiyeti ve özünü, öğrenmekten daha önemlisi şeytan'ın özellikleridir. Zira insanın en önemli probleminden bir tanesi gözle göremediği amansız düşmanı Şeytanın özelliklerini yeterince bilmemesidir. İnsanın en büyük problemlerinden biri olan "Günah Problemlerini" ele alırken; Şeytan'ın özelliklerini iyi tanımak gerekir. Zira Günahı Şeytansız, Şeytanı Günahsız düşünmek muhaldir. Şeytan'ı en iyi tanımanın yolu da onun bütün özelliklerini

---

¹⁸¹ Haluk Nurbaki, *K. Kerim'de Ayetler ve İlmi Gerçekler*, TDV. Yay., 4. bsk., Ank., 1989, 234.

¹⁸² Süleyman Ateş, *İnsan ve İnsan Üstü*, Dergah Yay., İst., 1979, 35.

¹⁸³ İbrahim Canan, *Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şehri*, Akçay Yay., Ank., 1988, IV, 348.

¹⁸⁴ Kehf 18/50; Duran Kömürcü, *Cin-Şeytan-Melek*, Şamil Yay., İst., 2005, 58-60.

¹⁸⁵ Kömürcü, *a.g.e.*, 58-60.

bilmekten geçer. Metafizik bir konu olan “Şeytanı” ele alırken; başta K. Kerim ve Hadislere müracaat ederek; Şeytanı özellikleriyle ele alıp tanımaya çalışmak, günahlarla olan ilintisini gözler önüne koymak bizim için son derece önemlidir. Tıpkı insanlar gibi teklif ehli olan Cin’lerin¹⁸⁶, şerli ve kötülük işleyenleri olan Şeytan’ların¹⁸⁷ özelliklerini bilmek bizim için son derece önemlidir.

İnsanların hayatları gibi bir hayat geçiren Cinlerin-Şeytanların, kötülük ve şerle muttasıl olmalarından dolayı fitratlarında olan bazı özellikleri vardır ki bu özellikleriyle kendilerini ve insanları doğru yoldan çıkarıp; dalalette düşürürler. Şeytan ve Cinlere ait Bu özelliklerin merkezinde K. Kerim’de de bahsedilen; Allah’ın emrine karşı gelme,¹⁸⁸ Âdem ve evlatlarını hidayet yolundan, dalalet yoluna saptırmak için ba’s gününe kadar didinip, çalışmak¹⁸⁹ vardır.¹⁹⁰ K-Kerim bu özellikleri Şeytanın şahsına ait ve Şeytan nev’ine münhasır olarak zikretmekle, Âdemoğlu’nun en büyük düşmanı olan şeytan ve zürriyetinin, günahla olan bağlantılarını gözler önüne sermektedir.

Cinlerin özelliklerini araştırıp K-Kerim’e baktığımız zaman; Cinler ve Şeytan’ların, insanlar gibi doğup evlendiklerini çoğalıp ve öldüklerini görürüz. Cinlerin/ Şeytanların, evlenip çoğalmalarıyla ilgili K.Kerim şöyle bahsetmektedir. “Meleklerle, Âdem’e secde edin demiştik. Secde ettiler yalnız iblis müstesna. O Cinlerdendi. Rabbi’nin buyruğu dışına çıktı. Şimdi siz bizden ayrı olarak onu ve onun neslini dostlar mı ediniyorsunuz. Oysa onlar sizin düşmanınızdır. Zalimler için bu ne kötü bir değişmektir.”¹⁹¹ Bu ayeti kerimeyle ilgili Kadı Abdülcebbar şunları zikretmektedir. Zürriyet, çocuk ve aile demektir. Onların ince varlık olmaları, kendileri gibi ince ve latif yavru doğurmalarına engel değildir.¹⁹²

Âlimlerin çoğuna göre, insanlar gibi doğup büyüyen evlenip çoğalan Cin/Şeytan’lar insanlar gibi yiyip içerler.¹⁹³ Konuyla ilgili K-Kerim’de yüce Allah

---

¹⁸⁶ Zariyat 51/56; Rahman 55/31.

¹⁸⁷ A’raf 17/16–7.

¹⁸⁸ A’raf 7/12.

¹⁸⁹ A’raf 7/16–17.

¹⁹⁰ A’raf 7/14–15.

¹⁹¹ Kehf 18/50.

¹⁹² Ebu Muhammed Cemal b. Muhammed, *Vikayeti’l-İnsan Mine’s-Sihri Ve’l-Can Ve’s-Şeytan*, Daru’l-İsra, 2. bsk., Kahire, 1993, 35.

¹⁹³ Bedrüttin b. Abdillâh eş-Şibli, *Garaibü’l- Cin ve Acaibühü*, (Tah. Mustafa Aşür), Kahire, ts. 41.

İnsanlara ve Cinlere yönelik “*Rabbimizin huzurunda durup hesap vermekten korkan kimse(insan ve cin) için iki cennet vardır*”¹⁹⁴ buyurmaktadır. O halde cennette bu şekilde nimetlendirilecek olan cinlerin, dünyadan aynı şekilde nimetlendirildiklerini söylemek yanlış bir kıyas olmasa gerek. Bazı hadislerde de cinlerin yiyeceklerinden şu şekilde bahsedilmektedir. “*Sizden biriniz yemek yerken sağ eliyle yesin. İçtiğini de sağ eliyle içsin. Çünkü şeytan sol eliyle yer ve içer.*”¹⁹⁵ Bu hadis Şeytan’ın yiyip içtiğine delalet eder.¹⁹⁶

Doğup, beslenen; evlenip çoğalan Cinlerin/Şeytanların, aynı zamanda ölümlü olmaları da kaçınılmazdır. K. Kerim’de yüce Allah “*Onun zatından başka her şey helak olacaktır*”¹⁹⁷ buyurmaktadır. Cinlerde/ Şeytanlarda, yeryüzünde yaşadıklarına göre bu kapsamda yer alan her varlık gibi yok olacaklardır. Hz. Peygamber(sav)’de “*Senden başka ilah olmayan ve ölmeyen (Rabbim) senin izzetine sığınırım. Cinler/Şeytanlar ve insanlar ölümlüdürler*”¹⁹⁸ buyurmuştur.

Cin-Şeytan, denilince insanın aklına ilk gelen özelliklerden bir tanesi de onun gözle görülüp görülmeyeceği hususudur. Düşmanını gözle görmek ve ona göre bir strateji belirlemek her insanın arzu ettiği su götürmez bir gerçektir. Bu arzu ile insanoğlunun en çok istediği şey belki de bu amansız düşmanı ete kemiğe bürümek ve onu mücessem bir hale getirmektir. K-Kerim’e baktığımızda Şeytanlar ve Cinleri’nde tıpkı İnsanlar gibi idrak edip, hisseden organlara sahip olduğunu görürüz. K.Kerim Cinlerin/Şeytanların bu durumunu şu şekilde gözler önüne sergilemektedir. “*And olsun ki insanlardan ve Cinlerden birçoğunu cehennem için yarattık. Onların kalpleri vardır, fakat onlarla görmezler. Kulakları vardır, fakat onlarla işitmezler. İşte bunlar hayvan gibidirler. Hatta daha aşağıdırlar. Bunlar da kâfirlerin ta kendileridirler*”¹⁹⁹ buyurarak Cinlerin hisseden, organizmaya benzer vasıtalara sahip olduğunu bize bildirmektedir.

Ebu Suud Efendi K. Kerim’de Cinlerin görünmesiyle ilgili şu ayeti “*Çünkü*

---

¹⁹⁴ Rahman 55/49.

¹⁹⁵ Müslim, “Eşribe”, 36; Tirmizi, “Et’ime”, 26.

¹⁹⁶ Cemalettin Abdurrahman Es-Suyuti, *Laktul Mercan Fi Ahkami’l- Can*, Kahire, 1988, 27.

¹⁹⁷ Kasas 28/88.

¹⁹⁸ Buhari, “Ezan”, 14.

¹⁹⁹ A’raf 17/179.

Şeytan ve kabilesi sizin onları görmeyeceğiniz yerden sizi görürler”²⁰⁰ yorumlarken; Cinleri görmememizin, mutlak anlamda onları görmemizin imkânsızlığını gerektirmediğini belirtmiştir.²⁰¹ Nitekim Hz. Peygamber(sav) bu konuda şöyle buyurur: “ *Cinlerden bir ifrit dün gece namazımı bozdurmak için bana saldırdı. Fakat Allah beni ona kaptırmadı. Onu şu mescidin direklerinin yanı başında bağlamayı isterdim; hatta hepimiz onu görürdünüz. Ancak sonradan kardeşim Süleyman(a.s)’ın “Rabbim, beni affet, bana benden sonra hiç kimseye nasip olmayan bir mülk ver duası hatırıma geldi. Ben onu köpek kovar gibi kovdum.*”²⁰² Bu hadiste yoğunluk kazanan şeytanın Hz. Peygamber tarafından görüldüğü gibi insanlar tarafından da görülebileceği anlaşılmaktadır.

Şeytanın görülebileceği ile ilgili başka bir olay ise şöyledir. Hz. Peygambere çok sayıda kişinin gelip biat etmesinden endişelenen müşrikler onun durumunu görüşmek üzere Darü’n-Nedve’de toplamışlardı. K-Kerim’de değindiği gibi burada Hz. Peygamberi tutup bağlamak, öldürmek veya yurdundan sürüp çıkarmak için tartışıklarında²⁰³ görüşünü beyan edenler arasında Şeytan’ın Necid’li bir ihtiyar Suretinde fikir beyan ettiğini görmekteyiz²⁰⁴

Alusi, “*onlar (Şeytan ve kabilesi) sizin onları göremeyeceğiniz yerden sizi görürler*”²⁰⁵ ayeti için şu açıklamayı yapar. “*Mutezile bu ayeti delil kabul ederek cinlerin kesinlikle insanlar tarafından görülemeyeceğini ve çeşitli şekillere giremeyeceğini iddia etmiştir, fakat ayet buna delil teşkil etmez. Hz. Peygamberin cinleri gördüğüne dair sahih rivayetler bunun şahididir*”²⁰⁶ der.

Cinleri gördüğünü iddia eden kişileri gerek İbn-i Hazm’ın yalancı olarak görmesi²⁰⁷ ve gerekse İmam-ı Şafii’nin o kişinin şahadetini kabul etmemesi²⁰⁸ ile ilgili görüşlerden kastın; bazılarının dediği gibi Cinleri asli suretlerinde gördüğünü

---

²⁰⁰ A’raf 7/27.

²⁰¹ Ebu Suud, Muhammed b. Muhammed, *İrşadü’l-Akl-i Selim İlla Mezayel Kurani’l- Kerim*, Darul Mushaf, Kahire, ts., III, 222.

²⁰² Buhari, “Mesacid”, 11.

²⁰³ Enfal 8/30.

²⁰⁴ Celalettin es-Suyuti, *Lubabu’n-Nukul Fi Esbabı’n-Nuzül*, Daru’l- İhyai’l-Ulum, Beyrut, 1990, 109.

²⁰⁵ A’raf 7/27.

²⁰⁶ Ebul Fadl Şihabuddin el-Alusi, *Ruhu’l-Meani fi Tefsiri’l-Kurani’l-Azim ve Seb’il Mesani*, Daru’l- İhya-i Türesi’l-Arabî, Beyrut ts., VIII, 105.

²⁰⁷ İbn-i Hazm, *a. g. e.*, V, 12.

²⁰⁸ Lütfullah Cebeci, *K. Kerim’e Göre Cin-Şeytan*, İstişare Yay., Konya, 1989, 96.

ileri sürenler hakkında olduğunu söylemek mümkündür. Yoksa sahih hadislere rağmen olayı başka türlü açıklamak mümkün değildir. Nitekim cinlerin hayvanlardan deve, köpek, yılan, akrep, kuş, at, eşek gibi çeşitli şekillerde görülebileceklerine dair kaynaklarda bilgiler mevcuttur.²⁰⁹

Nassların ve âlimlerin ortaya koyduğu bilgiler ışığında, Cinlerin/Şeytanların Mevcudiyeti sabit olmakla beraber onların asli surette görülmelerinin pek mümkün olmadığını anlamaktayız. Cin ve Şeytanın mücessem şekliyle ilgili imkân dâhilinde olan, eski zamanlardan beri rivayetler yoluyla gelen haber ve hadislerde, Cin/Şeytan olarak görünenlerin Cin/Şeytanın bizzat kendileri değil, insan, hayvan vs. şekillerde ete ve kemiğe bürünmüş çeşitli mücessem görüntüleridir.

Bu görüntülerin dışında Cinlerin gerçek suretleriyle insanlara tesir edip etmeyeceği ile ilgili husus olayın önemli olan başka bir boyutudur. Konuyla ilgili Hz. Aişe' den bahsedilen rivayette şöyle denilmektedir. “*Hz. Aişe, Resulullah bana sizin içinizde hali garipleşen kimseler görüldü mü? diye sordu. Ben , “Hali garipleşen kimseler kimlerdir? diye sordum. Hz. Peygamberde; kendilerinde cinlerin ortak olduğu kimselerdir buyurdu.”*²¹⁰ Hali garipleşen veya kendilerine cinlerin ortak oldukları kimseler, ancak cinlerin tesir ettiği, musallat olduğu kimselerdir. Günümüz tıbbında halisünasyon gören şizofrenik hastalar değerlendirilirken, hastalıkla ilgili maddi sebeplerin tam olarak tespit edilememesi, “*hali garipleşen kimseler hadisi*”, düşünüldüğü zaman akıllara cinlerle ilgili çeşitli soru işaretleri getirmektedir.

Şeytanın merak uyandıran bir başka özelliği boynuzlarıdır. Şeytanın boynuzları ile ilgili bilgi sahâbeden Amr b. Abese' ye hitaben hadislerde şöyle geçer: “*Sabah namazını kıl, sonra güneş doğup yükselinceye kadar namazı kes, çünkü güneş şeytanın iki boynuzu arasında doğar. Kâfirlerde o zaman ona secde ederler. Sonra namaz kıl. Çünkü namaz ispatlı, şahitlidir. Onu mızrağın boyu dimdik duruncaya kadar kılmaya devam et. Sonra namazı kes. Çünkü o zaman cehennem kızdırılır. Gölge döndüğünde yine namaz kıl. Çünkü namaz ispatlı,*

---

²⁰⁹ Takıyyüddin Ahmet b. Halim el-Harrani İbn-i Teymiyye, *Mecmü'l- Fetava*, Daru'l-Alemi'l- Kutüp, Riyad, 1991, XIX, 45.

²¹⁰ Ebu Davut, “Edep”, 35.

şahitlidir. Onu ta ikindiye kadar kılmaya devam et. İkindiye kıldıktan sonra namazı kes, ta güneş kavuşuncaya kadar. Zira güneş şeytanın iki boynuzu arasında batar. O zaman kâfirler güneşe secde ederler."²¹¹ Bu hadis ile ilgili İmam Nevevi (v.676/1277),buradaki mananın zahirine hamledilmesini daha uygun görmektedir. Şöyle ki; "*Güneşin doğma ve batma vakitlerinde şeytan, başını güneşe yaklaştırır ki böylece güneşe ibadet eden kâfirler, görüntü olarak ona da secde etmiş olsunlar.*"²¹²

Hadislerde bu şekilde, boynuzlu olarak tasvir edilen şeytan, örfi nasta hakikat olarak telaki edilmiş olacak ki; şeytan tasvirlerinin hep boynuzlu olarak yapılması tesadüf olmasa gerek. Mahiyeti, şekli, bu şekilde tasvir edilip akla takrip edilen şeytanın çok önemli olan özelliklerinden bir tanesi de onun insanlarla iletişim ve diyalog kurma şeklindedir.

Şeytan'ın insanı günaha sürüklemesinde kullandığı metot ve bu metoda hizmet eden özelliklerinden bir tanesi de Şeytanın İnsanla diyaloga geçebilmesidir. İnsan ile şeytan arasında oluşacak diyalog, günah merkezli olduğu için şeytanın insanı günaha sürüklemesinde kullandığı bu diyalog metodu ve bu metoda hizmet eden özellikleri bilmek önemlidir. K.Kerime göre, "*Her kim Rahman olan Allahın zikrinden yüz çevirirse, Allah ona şeytanı musallat eder ve o şeytan onun yakın dostu olur.*"²¹³ İnsanın bu yakın dostu insana, çirkin ve murdar olan işleri emreder. İnsanı Allah hakkında yanlış şeyler söylemeye sevk eder.²¹⁴

Şeytanın en sinsi özelliklerinden bir tanesi de bölmek, parçalamak, dağıtmak suretiyle birlikten doğacak dirliği bozmak istemesidir. Şeytan cemiyeti ve toplumu bozmak için toplumun temel taşı aile ve aile bağları arasındaki sevgi bağlarını koparmak için²¹⁵ elinden geleni yapar. Ailenin fertleri üzerinde öyle bir tesir meydana getirir ki, bu bireyler, Allahın buyruklarını terk ederek şeytandan gelen vesveselere²¹⁶ tabi olurlar. Şehvetlerinin çağırdıkları her harama koşarlar. Allah'ın Kelamını işittikleri zaman gönüllerinde bir daralma hissederler. Çünkü

---

²¹¹ Müslim, "Salatül Müsafirin ve Kasruha", 290; Buhari, "Bedül Halk", 11.

²¹² Muhyittin Nevevi, *Şerhu Sahih-i Müslim*, Daru'l-Kalem, Beyrut 1987, VI, 361.

²¹³ Zuhuf 43/36.

²¹⁴ Bakara 2/169.

²¹⁵ Yusuf 12/100.

²¹⁶ Nas 114/4-5.

onlar Allah'ı bırakmış şeytanı dost edinmişlerdir. Onun emirlerine karşı şeytanın vesvese ve tercihlerini kabul etmişlerdir. Bu tabiiyetin sonucu da hüsrandır. K.Kerim bu acı akıbeti şöyle dile getirir “...*Kim Allah'ı bırakıp da şeytanı dost edinirse, apaçık bir hüsrana uğramış olur.*”²¹⁷

Şeytan, insanları kötülüğe götürürken başka önemli bir özelliği mücessem bir göçünün olmayıp; işlerini telkinle, vesveseyle ile yapmasıdır. Gözle görülmediğinden bir türlü kabullenilmeyen Şeytanın vesveseleri neticesinde onun adımlarını günahlarla takip eden insan hüsrana uğrar. Bu hüsranın neticesi kıyamette pişmanlık, perişanlık ve yalnızlık olur. Bu yalnızlığı esnasında şeytan o kişiye gelir, dünya hayatında gizlediği gerçeği şöyle açıklar;“*Şüphesiz ki Allah size gerçek olanı vaat etti. Bende size vaat ettim. Ama sonra caydım. Zaten benim size karşı bir gücüm yoktu. Ancak ben sizi küfür ve isyana çağırdım. Siz de geldiniz. O halde beni kınamayın, kendi kendinizi kınayın. Ne ben sizi kurtarabilirim ne de siz beni kurtarabilirsiniz*”²¹⁸ der. İnsanı yalnız bırakır. Baştan ayırması gereken yolunu, cehennemle noktaldıktan sonra insandan ayırır.

Bütün bunlarla beraber İnsana cehenneme giden yolları kolay eden şeytan, bu yolda insanın elinden tutup günahın derelerinde gezdirirken diğer bazı yöntemlerde kullanır. Şeytan, insana sinsice yanaşır. Kalbine fısıldar, vesvese verir.²¹⁹ İnsanın damarlarında dolaşır.²²⁰ İnsanın yemesine ve içmesine karışır.²²¹ Rüyalarına tesir yapar.²²² İnsanı yalanlarla aldatır.²²³ Fakirlikle korkutur,²²⁴ Öfkelenendirir,²²⁵ İnsanları doğru yoldan saptırır,²²⁶ şaşkırtır amellerini onlara güzel gösterir.²²⁷ Yalnız başına yolculuğa çıkanlara musallat olur,²²⁸ özellikle akşam vaktinde dışarı çıkıp, etrafa yayılan çocuklara, suya giden hayvanlara tesir yapar.²²⁹

---

²¹⁷ Nisa 4/119.

²¹⁸ Hac 22/4.

²¹⁹ Nas 114/4-5.

²²⁰ Buhari, “Bedül Halk”, 11; “Edep”, 121.

²²¹ Müslim, “Eşribe”, 102; Ebu Davut, “Et’ime”, 16.

²²² Müslim, “Rüya”, 14-16; İbn-i Mace, “Kitab-u Ta’biri Rüya”, 35.

²²³ Nisa 4/120.

²²⁴ Bakara 2/268; İbn-i Ebi’d -Dünya, *Mekaidüş-Şeytan*, (Çev. Hüseyin Yıldız), Odak Yay., İst., 57.

²²⁵ Ahmet, Müsned, IV, 226.

²²⁶ Kasas 28/15.

²²⁷ En’am 6/43.

²²⁸ Mübarek elfürî, *Tuhfetül Ahfez-i*, Müessesetü’l Kürtuba, Kahire, ts., V, 319.

²²⁹ Müslim, “Eşribe”, 96.

Her doğan çocuğu dürterek ağlatır.²³⁰ Ayet ve hadislerde bu şekilde ele alınan şeytan, insanı baştan çıkarmak için kullandığı pek çok maşası vardır. Amacına ulaşmak için bu maşaları kullanıp durur. Bundan sonra birazda Şeytanın kullandığı yöntemler hakkındaki özellikler üzerinde duralım.

Şeytan, fuhşiyatı emreder. İnsanın zaaflarını tespit ederek; o noktalara hücum eder. İnsanlara ait zaafların en önce akla geleni şehvettir. Şehvetin en yaygın olanı ise kadınlara karşı hissedilenidir. Allah Resulü bu hususa dikkatleri celbetmiş ve şöyle buyurmuştur. *“Erkeklere kadınlardan daha çetin bir imtihan vesilesi bırakmadım”*.²³¹ Allahu teala bu hususta K.Kerimde *“İnsanlara; kadınlara karşı şehavet duygusu verildi...”*²³² buyurmuştur. Şeytanın kadınları ve erkekleri birbirine karşı kullanmaması için islamiyet bir çok tedbirler almıştır. *“kadınlardan, erkekleri celbedecek süslerini, ayaklarını yere vurmak suretiyle göstermemelerini emretmiş, müslüman kadın ve erkeklerden namahreme karşı bakışlarını kismalarını istemiştir.”*²³³ Hz. Peygamber (s.a.v) ise, insanları namahremleriyle tokalaşmaktan menetmiştir.²³⁴

Şöhret ve makam tutkusu da yine şeytanın insanı günaha sürüklemek için kullandığı maşalardandır. Gazzaliye göre ; *“Makam sevgisi şeytanların ördüğü en büyük ağlardan biridir. Bundan ancak sıddıklar kurtulabilir. Bundan dolayı demişlerdir ki ileri gelen sıddıkların kalplerinden en son çıkan şey, başa geçme ve makam sevgisidir.”*²³⁵ Hz. Peygamber (s.a.v) de *“kim şöhret elbisesini giyerse; Allaha ona zillet yibasını giydirir.”*²³⁶ buyurmuştur. Kibir ve ucb aynı şekilde kişiyi günah bataklığına sürükleyen şeytanın çokça kullandığı maşalardandır. Kibir şeytanın yaradana yakışan sıfatı yaratılana yakıştırmasıdır. K.Kerimde yüce Allah; *“Bana ibadet etmekten kibirlenip yüz çevirenler, yarın horlanmış olarak cehenneme gireceklerdir”*²³⁷ Kibir, yüce Allahın gadabını çeken kötü bir haslettir. Hz. Allah *“Kibriya benim ridam, azamet benim izarımdır. Kim bunlarda benimle*

---

²³⁰ Buhari, “Bedül Halk”, 11.

²³¹ İbn-i Mace, “Fiten” 19; Tirmizi, “Edep”, 31.

²³² A-li İmran, 3/14.

²³³ Nur 24/31.

²³⁴ Nesai, “Biat”, 18; İbn-i Mace, “Zühd”, 16.

²³⁵ Gazali, a.g.e., III, 404.

²³⁶ İbn-i Mace, “Libas”, 24.

²³⁷ Mü’min 40/60.

çekişirse onu ateşe atarım”²³⁸ buyurmuştur.

Şeytan’ın Kullandığı yöntemlerden bir tanesinde ucub’tur. İnsan bir kimseyi küçümsemeksizin, nefsi ile övünerek sevinince kibre değil, ucba düşmüş olurki bu da şeytandandır. Ne zaman ki böbürlenir, başkasına bakarak içinden onu horlar ve *“Ben daha hayırlıyım ve üstünüm”* derse, işte o zaman ucbdan kibre kaymış olur.²³⁹ Ebu Hüreyreden naklettiği bir hadiste Hz. Peygamber(sav.) arkadaşlarına *“Hiç kimse kendi ameliyle cennete giremez”* buyurmuştu. *“Sende mi giremezsin ya Resulüllah diye sordular. Evet bende giremem. Ne var ki Allah beni rahmetiyle çepeçevre sarıp sarmalamıştır”*²⁴⁰ buyurdu. Hal böyleyken kişinin kendi kendine, böbürlenmesi, kendini kurtulmuşlardan hissetmesi, içten içe övünmesi, kişinin şeytan tarafından kuşatılıp, kontrol altına alındığını, onun oyuncağı haline geldiğini göstermektedir.

Şeytanın çok işlettiği ve kullandığı yöntemlerden bir tanesi de hasettir. Haset eden insan başkasındaki nimetlerin gitmesi için elinden geleni yapar; binbir türlü şeytani plan yapar. Haset ve kıskançlığın şeytanla olan alakası, K.kerimde şöyle geçer. Hz. Yusuf babası Hz. Yakup’a rüyasını anlattıktan sonra Hz. Yakup ona şöyle söylemiştir. *“ Oğulcuğum, rüyayı kardeşlerine anlatma, olur ki sana bir tuzak kurarlar. Şüphe yokki şeytan, insan için besbelli bir düşmandır.”*²⁴¹ Hz. Yakup bu sözüyle şeytanın insan için haset ve kıskançlık tohumlarını ekebileceğini, bu haset ve kıskançlığın ise insana pek çok fenalığı yaptırabileceği hususunu belirtmiştir. Aynı haset ve kıskançlık duygusu, Adem aleyhisselamın iki oğlunu da birbirine düşürmüştür. Nihayetinde biri diğerini öldürmüş ve bedbahlardan olmuştur.²⁴²

Şeytan’ların insanları hidayetden saptırmak için kullandığı yöntemlerden bir tanesinde rüyalara tesir yapmasıdır. Şeytanlar ve tasarrufunda ki kötü ruhlar, insanları saptırmak için çeşitli şekil ve suretlere girebilirler. İster cemadat ister hayvanat olsun bu onlar için mümkündür. Ancak *“hadi”* isminin temsilcisi olan

---

²³⁸ Ebu Davut, “Libas”, 25; İbn-i Mace, “Zühd”, 16.

²³⁹ Haris El-Muhasibi, *Er-Riyave li Hukukillah*, (Çev. Abdulhakim Yüce), Çağlayan Yay. İzmir, 1997, 352.

²⁴⁰ Buhari, “Rikak”, 18; İbn-i Mace, “Zühd”, 16.

²⁴¹ Yusuf 12/5.

²⁴² Maide 5/27–31.

peygamberler ve onların manevi suretlerinin suretine giremezler. Nitekim Hz. Peygamber, şöyle buyurduğu, rivayet edilir: “*Her kim beni rüyada görürse gerçekten beni görmüştür. Çünkü şeytan benim kılığımıza giremez.*”²⁴³

Şeytan, insanın aklını yine akıl adına elinden alır. Sonra inkarı ona yutturur. batılı hak, mühali mümkün gösterir. İnsanın gaflete, delalete, safsataya, inada, mağlataya, mükabereye, desiselere düşürür. Küfür ve inkarı bedbaht insana yutturur. Cehenneme sürükler. Kulu Yaradan’ına karşı isyan ettirir ve nihayetinde kul şakilerden yazılır. Kul böylelikle Allah’ın gadabını celbeder.

Özelliklerini bu şekilde vermeye çalıştığımız Şeytanın daha bilmediğimiz, keşfedilmeyen, söylenipte bize ulaşmayan birçok özelliğinin olduğu muhakkaktır. Tefekkürü, basireti, ilmi geniş olan insanların Şeytanla ilgili yapmış oldukları açıklamalar ve yaşamış oldukları tecrübeler zamanla beraber daha iyi anlaşılmaktadır.

2.6. ŞEYTANIN YARADILIŞ (ONTOLOJİK) NEDENİ

Şerli Cinlerin-Şeytanların varlık-ontolojik nedenini sorgulamadan önce şunu belirtelim bizim gayemiz Yaratanı,(haşa) yaptıklarından ve yarattıklarından dolayı sorgulamak cesaretini göstermek değildir. Zira Allah mülkünde istediği gibi tasarruf eder.²⁴⁴ Kimse Allah’a hesap soramaz.²⁴⁵ Burada bizim yaptığımız şey, Hz. İbrahim aleyhisselam gibi kalbimizin yatışmasını sağlamak; çetin ve amansız olan bu düşmanı daha iyi tanımaktır. Zira; Şeytanların icadı, beni Adem’e ve özellikle ehli imana saldırmaları, şeytanlar yüzünden birçok insanın küfre girip cehenneme gitmeleri gayet dehşet verici ve çirkin görünüyor. Rahmet ve cemel sahibi yüce Allah’ın, hadsiz çirkinlik ve dehşet verici bu müsibeti niçin ve hangi yaratılış hikmetine mebni olarak halk ettiği sorusu haliyle merak konusu olmaktadır.

K.Kerime baktığımız zaman, cinlerin yaratılış nedeni tıpkı insanların yaratılış nedenin de olduğu gibi Allah’a kulluk²⁴⁶ olduğunu görürüz. İnsanlar içerisinde bu imtihanı kaybeden küfür ehli insanlar bulunduğu gibi, Cinlerde de bu

---

²⁴³ Buhari, “Tabir”, 10; Müslim, “Rüya”, 2.

²⁴⁴ Enbiya 21/23.

²⁴⁵ Şadi Eren, *İnsan ve Şeytan*, Nesil Yay., İst., 2008, 17.

²⁴⁶ Zariyat 51/56.

imtihanı kaybeden Şeytanlar bulunur.Şeytan yaratılışta, diğer Cinlerden üstün bir melek olmadığı gibi; Şeytan olsun diyede yaratılmamıştır.Şeytan bizzat özgür iradesiyle Hz. Adem'e (as.) secde etmediği için ilahi rahmetten kovulmuş, kendi arzusu üzerine ilahi hikmet kendisine kıyamet gününe kadar mühlet vermiş O'da kendisine verilen bu mühlet üzerine insanlara musallat olmuş; insanların kötülerini iyilerinden ayırmıştır.²⁴⁷

Cehenneme giden insanlar olsa da; Cennet, Şeytana rağmen, yaradanın buyruğuna göre yaşayıp, rızasına nail olup; meleklerden daha ileri derecelere ulaşanlar içindir.Çünkü; Yüce Allah, şeytanı şer olsun diye değil, hayra vesile olsun diye yaratmıştır.Ama bazen, Allahın hayır olarak yarattığı şeyleri bizler hakkımızda şerre çeviririz.Bu başka dır.Bu nedenle “*Halkul şer, şer değil, kesbi şer şer'dir.*”²⁴⁸ denilmiştir. Bunların doğru yahut yanlış olarak kullanılması neticesinde Cinler ve insanlar arasındaki farklılık ortaya çıkmış, toplumda elmas ruhluların yanında kömür ruhlularında varlığı yer almış; ikiside müstehakını almıştır.

Şeytan'la imtihan olan insanların, imtihanları, madenin ateşe karşı olan imtihanı gibi olmuştur. Maden ateşle özündeki cevheri ortaya çıkarttığı gibi; insanlarda şeytanların hileleri ve vedesiseleri ile içlerindeki hayrı ve kötülüğü dışarı çıkarmışlardır. Hadiste geçen “*insanlar madenler gibidir*”²⁴⁹ hadisinin özü de bu olsa gerek.

Şeytanın yaratılış nedenine farklı bir yaklaşım tarzıda hadisenin müsbet taraflarını ortaya çıkarmaktan ziyade işin menfi taraflarındanda ibretler alabilenlerden gelmiştir. Bu anlayışı benimseyenlere göre mahlukatın yaratılışı Allah'ın “*celal*” ve “*cemal*” sıfatlarının tezahürüdür ve haktır. Eşyadaki “*butlan*” ve “*şer*” izafi şeylerdir. Çünkü bu düşünürlere göre , herşey Hz. Muhammed'in hakikatinden yaratılmıştır. Hakikati Muhammediye bütün hakikatleri kuşatmıştır. Hakikati Muhammediyenin cami olduğu hakikatlerden biri de “*iblisin hakikatidir*”. Alusiye göre bütün mahlukat ulvisiyle, suflisiyle, saidiyle, şakisiyle, Hz. Muhammed (s.a.v) hakikatinden yaratılmıştır. Ulvi melekler Cemal yönünden, İblis ise Celal yönünden Hz. Muhammed'in hakikatinden yaratılmıştır. Bu nedenle

---

²⁴⁷ Araf 7/11–15.

²⁴⁸ Müslim, “Birr”, 160; Buhari, “Menakib”, 1.

²⁴⁹ Tirmizi, “İlim”, 14.

İblis Allah'ın “*celal*” sıfatları ile muttasıf bir mahluktur.²⁵⁰ Onun varlığını oluşturan unsurları ateş ile havadır. Onun en büyük unsuru olan ateş ise “*celal*” sıfatının zuhurgahıdır. Şu halde iblis hem zahiri yönüyle hem de batini yönüyle yüce Allah'ın celal sıfatının mazharıdır. Bu nedenle Şeytan yedi şimal (sol el) tabir olunan Celal sıfatlarını tezahür eden bir mahluktur.²⁵¹ İblisin secde ile emredilmesi ve büyüklük taslayıp secde etmemesi iblisin “*celal*” sıfatından yaratılmış olmasından dolayıdır.²⁵²

Süleyman Uludağ'a göre; Feridüddin el-Atar'ın ilahinamesindeki hikayeler insanı farklı düşündüren bir mahiyette olup, bunların en önemlisi iblisle ilgili olanlarıdır. Attar, Şeytan'ı vefakar bir muhip, sadık bir aşık olarak tasvir eder. Vefakar bir muhip olan, Şeytan'ı Hak'tan başkasına boyun eğmeme, secde etmeme uğrunda ebedi azabı göze alan bir aşk kahramanı olarak tanıtır.²⁵³ Attar ve onun gibi düşünürler tarafından söylenen “*gel eğer hakiki er isen, hakiki aşkı iblisten öğren*”,²⁵⁴ gibi ifadelerden şu anlaşılır. Gel ilahi aşka bağlan, kendini ilahi ifadeye ve emre teslim et. Mütmain ol ve sebat et! Eğer müsbet yönden buna ulaşamıyorsan bari menfi yönden buna yaklaş. İblis kadarda mı olamıyorsun? Onun inkardaki inat ve sebatine bakta ibret al. Sende iyiliklerde sabır ve inat göster.

Attar Şeytan'la ilgili başka bir ifadesinde şunlara yer verir. Bir gece Musa Tur dağına gidiyordu. İblis uzaktan Musa'nın yanına çıkageldi. Musa o Laine “*Neden Adem'e secde etmedin ki!*” dedi. Lain ona “*Ey Tanrı kapısının makbulü*” dedi. “*Ben hiçbir sebep yokken Tanrı kudretinin merdudu oldum. Eğer secde edebilseydim, bu elimde olsaydı, bende senin gibi Tanrı kelimi olurum. Fakat ulu Tanrı böyle diledi!*” dedi. Kelim ona dediki; “*Ey bağlara düşmüş, bukağılara müptela olmuş kişi! Sen hiç Tanrıyı anar mısın?*” Lain dedi ki; “*Hiç benim gibi bir aşık bir dost, onu bir an bile unutabilir mi?*”²⁵⁵ İblisle ilgili bu şekilde düşünenlere göre İblis, Allah'ın celal sıfatının mazharı olduğundan, yaratılışının gereğini yerine getiren bir varlık olup hiçbir zaman kötü değildir.

---

²⁵⁰ Ahmet Avni Konuk, *Füsüsü'l-Hikem Tercüme ve Şerhi*, (Mustafa Tahralı S.Eraydın), MÜİFY no 25, İst., 1989, I, 166.

²⁵¹ Alusi, *a.g.e.*, I, 230.

²⁵² Feridüddin Attar, *Tezkiretü'l-Evliya*, (Çev. Süleyman Uludağ) İlim ve Kültür Yay., İst., 1985, 21-22.

²⁵³ Attar, *İlahiname*, (Çev. Abdülbaki Gülpınarlı), İst., 1988, 183.

²⁵⁴ *a.e.*, 191-192.

²⁵⁵ Annemarie Schilmen, *Tasavvufun Boyutları*, (Trc. Ender Gürol), Adam Yay., İst., 1982, 173.

Şeytan, Allah'ın tahtı kudretinde insanların imtihanı için gerekli olan bir varlıktır.²⁵⁶

Şeytan Hz. Adem yaratılmadan önce yaratılmış, daha sonra kendisinden üstün olan Adem yaratılıp ona secde ile emredilince, başta ki mütevaziliğinin aksine mazharı olduğu “*Celal*” sıfatı tezhür etmiş, büyüklenip kibirlenmiş ve Allah'ın Adem'e secde etmesi emrine itaat etmemiş, Allah'ın affını da talep etmemiştir. İblis aynı şekilde ahirette de Allahın “*Celal*” sıfatının mazharı olacak, korkmayacak, pişmanlık duymayacak ve yine Allahın affını talep etmeyecektir. Çünkü o, Allahın dilediğini yapacağını onun dilediğini değiştirmeye çarenin olmadığını bilir.²⁵⁷

Şeytan'ın mazhar olduğu başka bir ilahi sıfatta, yüce Allah'ın “*Mudill*” ismidir. İbn-i Arabi'ye göre İblis bu hususiyeti ile alemleri kuşatmıştır. O'nun hükümranlılığı altında sayılamayacak kadar çok habis ruhlar olup, tabiat aleminde bütün eşyaya, her şeye sirayet etmiştir.Hatta insanın tabiatından dahi Şeytan'ı bir “*kuvve*” vardır. Peygamber(sav.) Efendimizin: “*Her kimse ile beraber bir şeytan doğar.Benimle beraber doğan Şeytanı islama getirdim.*”²⁵⁸ buyurmaları da insan nefsinde ki bu “*Kuvveye*”, işarettir.²⁵⁹

Şeytan'ların yaradılış nedenlerini bu şekilde ele elip baktığımızda, Şeytan'ların varlıkları şer ve kötülüklerinin asıl sebebi; Şeytan'ın ve Şeytan'ın yolundan gidenlerin tercihinin şer, kötülük, isyan ve kibir olmasıdır. Şeytan aleyhimayestehik ve askerleri,²⁶⁰ soyu,²⁶¹ kabiliyet taraftarları da²⁶² aynı şekilde neye laiklese onu kazanmışlardır. Şeytanların ateşi alevlendikçe şerleri ve kötülükleri çoğaldıkça ortaya daha değerli madenler (peygamberler, evliyalar ve asfiyalar) çıkmıştır.Böylelikle insanoğlu kulluk davasında değil yalnız meleklerle; belki semavat arz ve dağlara karşı bir rüchaniyet, üstünlük kazanmış ve heyet-i mecmuasıyla arzın bir halife-i manevisi olmuştur.

---

²⁵⁶ Alüsi, *a.g.e.*, I, 230.

²⁵⁷ Konuk, *a.g.e.*, I, 30.

²⁵⁸ Buhari, “Tabir”, 10; Müslim, “Rüya”, 11.

²⁵⁹ Muhittin İbni, Arabî, *Fusûsu'l-Hikem*, (Çev. Ahmet Avni Konuk), İst. 1994, I, 30.

²⁶⁰ Şuara 26/95–96.

²⁶¹ Kehf 18/50.

²⁶² Mücadele 58/19.

3.ŞEYTANİ DÜŞÜNCEYE DAYALI AKIMLARDA ŞEYTAN

3.1. YEZİDİLİK VE ŞEYTAN

"Yezidi"lerin Yezit bin Enis'e veya Yezit kasabasına nispetle bu adı almış oldukları iddia ediliyorsa da, bazılarında Farsça Melek ve Tanrı anlamına gelen "İzd" kelimesine nispet edildiği kabul edilmektedir. Yezidilerin kendi kanaatlerine göre bu mezhebi Yezid bin Muaviye kurmuştur. Yezidilik, Türkiye'de; Urfa-Viranşehir, Diyarbakır, Mardin, Hakkâri, Avrupa da; Almanya, komşu ülkelerimizde; Irak, Musul, Suriye, Gürcistan ve Ermenistan'da yaşanan²⁶³ bir şirk ekolu olup; İslam coğrafyasında Şeytanı/İblisi açıkça ve bilinçli olarak ilahlaştıran tek sufi oluşumdur.²⁶⁴ Yezidiler bir nevi satanizmin İslam âleminde ki temsilcileri olmuşlardır.

Yezidi İnancın temelinde Hz Peygamber döneminden önce Arap âleminde yaşanan Emevi ve Haşimi mücadeleleri yüzünden yaşanan siyasi otorite ve egemen göç olma kavgaları vardır. Yezit, Emevi halifesi Muaviye'nin oğludur. Emevilerin ikinci halifesi olan Yezit, halifelik çekişmeleri yüzünden, kerbela olayını yaşatmış, Mekke ve Medine'yi yakıp yıkmış, Müslüman, dünyasının tüm tepki ve nefretlerini üzerine çekmiştir. Buna rağmen İslam dünyasında onu beğenen ve onun adına tarikat kuran bir azınlığın oluşu olayın sosyokültürel yapısı ve psikolojik analizinin yapılmasını kaçınılmaz kılmıştır. Çünkü bu konu tezimiz içinde yer alan itikadi fırkaların daha iyi anlaşılması için ayrıca önemlidir. Yezit ve babası Muaviye ile dedesi Ebu Süfyan'ın İslam'la karşılaşırken içinde buldukları ruh hali ve sosyokültürel yapıları onların İslam'dan sonraki dini düşüncelerini ve yaşayışlarını belirlemede etkili olmuştur. Bu nedenle Yezidilik konusunu işlerken İslam âlemin'e Sıffin ve Kerbela savaşlarını yaşatan, Haşimililerle sürekli çekişen Emevi kabilesi içinde yer alan Muaviye b.Süfyanı ve oğlu Yezid b. Muaviyeyi inceleyerek konumuza başlayalım.

Muaviye'nin babası Ebu Süfyan, Kureyş'in büyük ailelerinden Ümeyyeoğullarına mensuptur. Ümeyyeoğulları ile Haşimoğulları arasında şehir

---

²⁶³ Yaşar Tanıl, *Çemberin İçindeki İnanış-Yezidilik*, İst., 2008, 19.

²⁶⁴ Yaşar Nuri Öztürk, *Kur'an Açısından Şeytancılık (Satanizm ve Ötekiler)*, İst., 2002,147-159.

idaresi ve Kâbe hizmetlerinin yürütülmesi hususunda anlaşmazlıkları her zaman olmuştur. Hatta Hz. Muhammed (sav.)in Haşim oğullarından olması Emevilerin aile olarak İslam'ı kabulde gecikmelerine neden olmuştur. Bu nedenle Muaviye mensubu olduğu aile nedeniyle Putperest bir kültür ortamında yetişmiştir.²⁶⁵

Mekke de herkes gibi Muaviye'nin babası Ebu Süfyan ve ailesi de İslam'a davet edilmiş fakat icabet etmemişlerdir. Bedir Savaşında Ebu Süfyan'ın Büyük oğlu Hanzala kayınpederi Utbe b. Rebia ve kardeşi Şeybe b. Rebia ile Utbe'nin oğlu Velid b. Utbe'nin öldürülmeleri; ayrıca müşriklerin lideri Ebu Cehil'in öldürülmesi, Ebu Süfyan'ın siyasi statüsünü değiştirmiş; onu Mekke'de Kureyşin siyasi lideri yapmıştır. Bedir'e karşılık Uhud'da Müslümanlardan Hz. Hamza'nın şahit edilmesiyle Muaviye'ye, daha sonraları "*İbn-i Akiletülekbâd*" ciğer yiyen kadının oğlu denilmiştir. Bütün bu nedenler yüzünden Ebu Süfyan ve ailesi ancak Mekke'nin fethiyle İslam'a boyun eğmek zorunda kalmışlardır.²⁶⁶

Ebu Süfyan'a olanları unutturmak için olacak ki; Hz. Peygamber (sav.) O'nu müellefe-i kulüpten saymış ve ona hisse ayırmıştır. Ebu Süfyan ve oğlu Muaviye Hz. peygamber (sav.)'min vefatından sonra Hz. Ebubekir döneminde Ridde savaşlarına katıldılar. Muaviye b. Ebu Süfyan daha sonra Hz. Ömer döneminde Şam bölgesine ordu ve şehrin sorumluluğu için görevlendirilmiş olup; Valiliği dönemindeki ihtişamlı yaşantısı nedeniyle Hz. Ömer tarafından "*Arab'ın kisrası*" olarak nitelenmiştir. Muaviye Hz. Osman zamanında ise Şam, Filistin, Cezire, Hıms ve Kınnesr'in valisi olmuştur.²⁶⁷

656 yılında vuku bulan Cemel savaşını Hz. Ali kazanıp Zübeyr b. Avam ve Talha b. Ubeydullah gibi ashabin çoğu ölünce; bunun üzerine Muaviye b. Ebu Süfyan Hz. Osman'ın kanlı gömleği üzerinde siyaset yapmıştır. Şamlıların desteğini alarak Hz. Ali'nin halifeliğine karşı çıkmıştır. Nihayetinde Hz. Ali ile Muaviye arasında 657 yılında Sıffin denen mevkide çok şiddetli çarpışmalar meydana gelmiş; bu çarpışmaların neticesinde hakemlere başvurulmuştur.²⁶⁸ Bu hakemler, dini bir ihtilafı değil, siyasi bir çıkmazı çözümlenmek amacıyla tayin

---

²⁶⁵ [http://www.islamtarihim.com/hotmail] Erişim Tarihi: 3 Mart 2011.

²⁶⁶ Adnan Demircan, *Ali-Muaviye Kavgası*, Beyan Yay. İst., 2002, 50.

²⁶⁷ Ahmet Hilmi, *İslam Tarihi*, Ütüken Nşr., İst., 2006, 331.

²⁶⁸ Demircan, *a.g.e.*, 144.

edildiler. Muaviye bin Ebu Süfyan'ın hakem olayına kadar isyan ve halifeyi tanımama şeklinde gelişen tavrı; bundan sonra değişik bir boyut kazanarak, göçüyle idareye el koyma şekline dönüşmüştür.²⁶⁹ Aynı yıl Nahrevan'da öldürülen Haricilerin intikamını almak isteyen Abdurrahman Bin Mülcem, Bürek bin Abdullah, Amr b. Bekr, İslam dünyasında cereyan eden bütün bu hadiselerin Müsebbibi olarak gördükleri Hz. Ali, Muaviye b. Ebu Süfyan ve Amr b. Ası öldürmek için anlaştılar. Bu suikastlar da Hz. Ali şehit edilmiş, Muaviye yaralı olarak kurtulmuş, Amr b. As'da namazı kılması için başkasını görevlendirdiği için hedef olmamıştır. Hz. Ali vefat etmeden önce oğlu Hasan'ı halife olarak tayin etmemiş, veliaht sistemi oluşmasını diye sessiz kalmıştır. Hz. Ali(r.a) oğlu Hz. Hasan'ı Muaviye b. Ebu Süfyan'ın oğlu Yezidi halife seçtirdiği gibi seçtirmemiş Halifelik için türlü siyasi oyunlara girmemiş konuyu kamuoyuna havale etmiştir.²⁷⁰

Hz. Ali'nin vefatından iki gün sonra 28 Ocak 661 de Küfelilerin desteği ile Hz. Hasan'a bey'at edildiyse de daha sonra Hz. Hasan halifeliği Muaviye ye bırakmak zorunda kalmıştır. Hz. Hasan'ın halifeliği devretmesiyle Muaviye İslam ümmeti içerisinde meydana gelen bu olaylardan dolayı dâhili birçok problemle karşılaşmıştır. Muaviye b. Ebu Süfyan siyasi muhaliflerine karşı sindirme ve karalamanın yanında ekonomik baskı da uygulamış olup, Hz. Ali ve taraftarlarının kötülenmesine devam etmiş onların saygısını kazanacak her türlü girişim engellenmiştir.²⁷¹

Muaviye b. Ebü Süfyan, veliaht sistemi İslam öncesi Arap-kabile yönetim sistemine ve İslam'ın şura anlayışının aykırı olduğu halde Muaviye b. Ebü Süfyan oğlu Yezidi veliaht olarak tayin etmek için birçok yollara başvurmuş, bunu Müslümanların birliğini sağlamak amacıyla yaptığını söylemiştir. Buna rağmen Muaviye'nin bu uygulamasına ve Yezide İslam âleminde karşı çıkmalar olmuştur. Kabile reisinin en şerefli soydan, tecrübeli, yaşlı ve nüfuslu kimselerden seçilmesine alışkın olan Arap toplumunun; henüz yirmi beş yaşından, fisk ve fücür sahibi, içki içip şarkı söyleyen ve namazı terk edip ipekli elbise giyen Yezidi'n veliahtlığına sıcak bakmamışlardır. Hz. Hüseyin'de bu muhaliflerin başında gelmiş

---

²⁶⁹ [http://www.islamtarih.com/hotmail] Erişim Tarihi: 3 Mart 2011.

²⁷⁰ Adil Akkoyunlu, *Hz. Ali*, Çıra yay., İst., 2007, 92-96.

²⁷¹ [http://www.islamtarih.com/hotmail] Erişim Tarihi: 3 Mart 2011.

olup daha sonraları Yezidin orduları tarafından Kerbela'da şehit edilmiştir.²⁷²

Kerbela'dan, Hz. Hüseyin'in şehit edilmesi M.680; Şian'ın güçlenmesine neden olmuş; Öyle ki Şia'ya hayat veren bir iksir olmuştur. Önceleri siyasi bir oluşum olan Şia (Hz. Ali taraftarları) artık akide haline gelmiştir. Emevilere karşı büyük kin ve nefret meydana gelmiş; İslam coğrafyasında isyanlar ve ayaklanmalar baş göstermiştir. İslam dünyası siyasi ve mezhep açısından bir daha birleşmesine imkân verilmeyecek şekilde bölünmüştür. Bu bölünmeler, sadece siyasi eylemde değil; itikadi ve dini boyutta da ilerlemiş; Emevilerin baskıları Mehdi inancını körüklerken, Kerbela'da sahabenin birbirlerine karşı kılıç çekip öldürmeleri Mürtekib-i Kebirenin durumu hakkındaki fikri ayrılıklar mezhepsel ayrılıklara dönüşmüştür. Havaric, Şia, Mürcie, Mutezile insan hürriyetini sorgulamış, kazai, kader, küfür ve iman meselesini farklı olarak yorumlamışlardır. Eş'ari'nin kesbi Cebriyenin iradesiz teslimiyeti, Mutezilenin Allah iradesine rağmen hürriyetçi tutumu mezhepsel ayrılıklarda temel rol oynamıştır. Öyle ki Yezidilik dahi bu dönemin çekişmelerinin bir sonucu olmuştur. Nitekim Mehmet Şerafettin Yaltkaya "Yezidiler" adlı makalesinde İbn-i Halikan'da naklettiğine göre; *"Yezidiliğin kurucusu Şeyh Adiy bin Musafir 1072 yılında Baalbekin köylerinden biri olan Beytufar'da dünyaya gelmiş bir Emevi hanedanıdır. Bu bilgilere bakılırsa Yezidilik bile Emevi ve dolayısıyla Yezid bin Muaviyenin siyasetiyle ortaya çıkan Kerbelaya ve Kerbela neticesinde oluşan Emevi aleyhtarlığına karşı meydana gelen gelişmelerin bir sonucu olduğu anlaşılmaktadır."*²⁷³

Kerbela hadisesinden sonra Yezid b.Muaviye, Hüseyin b.Ali(r.a)yi öldürmüş buradan hareket eden Şiiler Yezidi lanetlemeye zındıklık, fasıklık ve içki içmekle suçlamış her defasında ona lanet etmeye başlamışlardır. Emeviler iktidara kanlı çıkmışlardı inişleri de kanlı oldu. Emevi karşıtı Şii ve Harici muhalefet Emevi'lerin sonunu getirmiştir. İslam dünyasında Emevi ailesine karşı başlanan bu kin ve nefret 750.yılında Irak'ın Kuzeyinde Emevi Devletinin büyük bir yenilgiye uğrayıp dağılmasına neden olmuştur. Bu yenilgi sonrasında Yezidin çocuklarından olan Emevi Hanedanı Prens İbrahim b. Harb b. Halid b. Yezid Irakın Kuzeyine kaçmış

---

²⁷² Fırat Dede, *Derin Yara Kerbela*, Yurt Kitap Yay. İst., 2002, 60.

²⁷³ Tanılı, *a.g.e.*, 32.

Emevi ordusundan geriye kalanları toparlamış; Emevilerin dağılım sürecini hızlandıran Yezidin Halifeliğinin meşruiyetini sorgulayanlara karşı Yezidin Halifeliğini savunarak cevap vermiştir.²⁷⁴

Emevi Hanedanından Mervan bin el-Hakemin soyundan olan Şeyh Adiy b. Müsafir'de Abbasi takibinden ilk kaçanlardandı. Önceleri Lübnan'a kaçan Adiy b. Müsafir daha sonraları ordan Hakkâri bölgesine geçmiştir. Adi b. Müsafir Suriye de Baalbek civarında doğmuştur. Adi b. Müsafir Laleş (şimdiki Irak- Musul civarı) de bir zaviye kurmuş, başlangıçta ehl-i sünneti savunmuş ve “*itakadu ehl-i sunnet vel-Cemaa*” adında bir eser yazmış ve doksan yaşında Laleş'te ölmüştür. Yezidilerce kutsal kabul edilen “*Kitabül-cilve*” ve “*Mushaf-ı Reş*” adlı eserler Adi b. Müsafire isnat edilmiştir.²⁷⁵ Ünlü Emevi politikacısı Mervan'ın torunlarından olan Şeyh Adi b. Müsafir zamanın son derece meşhur olmuş bir sofisi haline gelmiştir. Şeyh Adi b. Müsafir ünlü tarikat piri Abdülkadir El- Geylani ile hacca gitmiş, dört yıl Medine 'de kalmıştır. Daha sonra bölge halkını yönlendirmek için Hakkâri'ye gelmiş ve Laleş'te bir tekke kurmuştur. Ehlisünnet mezhebini kurtulan fırka olarak ileri sürmü; Muaviye bin Ebü Süfyani savunmuş²⁷⁶ Şeyh Adi bin, Musafir, Muaviye oğlu Yezidi'de “*İmamoğlu İmam*” olarak değerlendirmiştir.²⁷⁷

Şeyh Adi bin Musafir, Şafii mezhebine bağlıydı. Muaviye bin Ebu Süfyani savunan ashabı hadisten bir mutasavvıfıydı. Ölümünden sonra yerine geçen yeğenin torunu Şeyh Hasan bin Adiy zamanında Şiilerin Yezid bin Muaviyeye saldırımları üzerine, şeyh Adiy bin Musafir'e bağlanan taraftarların bir kısmı sünni anlayışı kötü kullanarak bu defa da Yezid bin Muaviye'yi savunmaya başlamışlardır. Hatta bu konuda daha da ileri giderek, gerek Şeyh Adi bin Musafir ve gerekse Yezit b. Muaviye hakkında aşırı görüşler yaymaya başlamışlardır. Böylece başlangıçta tamamen Sünni bir anlayışa dayalı bu hareket, kurucusunun ölümünden sonra taraftarlarından bir kısmının sapık bir görünüm kazanmasıyla hem Şeyh Adi'yi hem de Yezidi insanüstü varlıklar olarak kabul etmişlerdir. Bu topluluk bundan dolayı Yezidi olarak adlandırılmıştır.²⁷⁸

---

²⁷⁴ Erol Sever, *Yezidilik ve Yezidilerin Kökeni*, Berfin Yay., İst., 1996, 65.

²⁷⁵ Karaman , *a.g.e.*, 700.

²⁷⁶ Öztürk, *a.g.e.*, 151.

²⁷⁷ *a.e.*, 22; Sever, *a.g.e.*, 10.

²⁷⁸ Tanılı, *a.g.e.*, 28.

Geleneksel din anlayışının“*Sünnete en içten ve en kuvvetlice bağlı olan mezhep*” diye tanıttığı ehlisünnet mezhebinin yozlaştırılmasıyla oluşan ve kurucusunun temel eseri de “*İtikadul Ehli’s Sünne ve’l –Cemaa (Ehl-i sünnet mezhebinin inanç esasları*” İsmi taşıyan Yezidilik, Emevi soyunun saltanat ve menfaatlerine uygun olarak yeniden yapılandığı bir anlayışın dinleşmesinde ki ibret dolu tabloların tümünü gözümüzün önüne koymaktadır.

Şeyh Adiy b. Müsafir’in ölümünden sonra yerine yeğeni Sakhr b. Müsafir geçmiş ondan sonra ise M.1154 yılında doğan Şemsuddin Ebi Muhammed meşhur ismiyle Şeyh Hasan zamanında Yezidi fırkası Yezid ve Adiy b. Müsafir’e olan sevgisini hemde İblise olan sevgilerini takdis haline getirmişlerdir. Eserlerini yazdıktan sonra M.1246 yılında ölen Şeyh Hasanın adı Yezidi fırkaları tarafından kelime-i Şehadetle Zikr edilir olmuştur.²⁷⁹

Yezidiler, Yezid b. Muaviye’ye karşı İslam dünyasından gelen eleştirilere ve saldırılara karşı koruyup onu savunmuşlardır. Şia’nın Yezit ve yanlılarına karşı kullandıkları lanet ve lanetlemeye bile şiddetle karşı çıkmışlardır. Öyle ki K-Kerimde kendisine sıkça lanet edilen İblisin lanetlenmesine bile karşı çıkar hale gelmişlerdir. K-Kerimde geçen lanet, Şeytan ve istiazenin geçtiği yerleri inkâr etmeye başlamışlardır. Hatta k-Kerim’de lanetlenen ve lanet hususunda Yezitle kader birliği yapan Şeytan’ı bile takdise başlamışlardır. Bu takdisin ün ayağını da İblis, Muvahhitlerin başı gösterilerek yapılmıştır. Şöyle ki; İblis, Âdem’e secde etmemekle “*Rabbinin kendisinden başkasına secde edilmemesi emrini*” melekler unuttuğu halde Şeytan unutmamakla muvahhit özelliğini korumuştur. Âdem’e secde emri bir imtihandı, İblis bu imtihanı geçmekle şirke düşmemiş muvahhitlerin başı olmuştur. Buna karşılık olarak yüce Allah onu Meleklerin başı yani tavusu yapmıştır. Yezidiler İblisi Meleklerin tavusu Kabul ettiklerinden yumruk büyüklüğünde bakırdan bir tavus maketi yaparak onu takdise başlamışlardır. Hatta dini bir ayinle ilgili olan zekâtlarını da bu tavus maketlerini köyden köye dolaştırarak toplamaktadırlar. Seçilmiş melek, meleklerin başı olan Tavusu/ iblisi o kadar kutsamışlar ki; Tavusun en bariz rengi olan mavi rengi kullanmayı dahi

---

²⁷⁹ Ahmet Teymur Paşa, *Yezidiler ve Yezidiliğin Doğuşu*, Ataç Yay. İst., 2008, 27.

yasaklamışlardır²⁸⁰

Yezidi'ler Şeytan'ı Yüceltmenin lanetlemeyi unutturmanın ikinci ayağını ise Şeytan'a olan korku üzerine bina etmişlerdir. Müslümanlığın yayıldığı kuzey irak bölgesinde yaşayan halkın Zerdüştlükten geldiğini hatırlayacak olursak Yezidilik'te ki Şeytan'dan korkmaktan dolayı oluşan saygıyı Zerdüştlükteki kötülük Tanrısıyla bağdaştırmak ve bu düşüncenin kaynağını orada bulmak hiçte zor olmaz. Yezidi'lere göre hayır ilahi olan zat fenalık yapmaz, ona ibadet etmeye lüzum yoktur. Fenalık yapmaya muktedir olan İblise-Şeytana şerrinden emin olmak için ibadet etmek gerekir. Çünkü Şeytan Allah-u Teâlâ'ya karşı gelip emirlerini redd edecek kadar göçlüdür. Yezidilikte Şeytan isyan ve karşı gelmekle kahramanlığını ispatlamıştır. Şeytan Âdemi aldatarak haram olan ağaçtan yemesini sağlamış bunun üzerine Âdemin karnı şişerek Cennetten kovulmasına sebep olmuştur. İblis ise Cennet'ten kovulmamış bilakis Yezidi fırkasını idare etmek üzere yeryüzüne indirilmiştir. Şeytan'ı kutsama ve onu lanetten kurtarmayı Yezidiler o kadar ileri götürmüşler ki en sonunda K-Kerim'i Müslümanların uydurması olarak kabul etmişlerdir.²⁸¹

Kısaca Yezidilik başlangıçta Muaviyenin oğlu Yezidi sevmekle noktalanın Emevi yanlısı bir hareket olarak ortaya çıkmıştır. Bu hareket Şeyh Adi b.Müsafir El-Emevi zamanında Adevi tarikatı haline gelmiş; Onun ölümüyle yerine geçen Şeyh Hasan döneminde yazılan kitaplarla bu tarikat hızla İslamiyet'ten ayrılmış başka bir aşamaya girmiştir. Daha sonraki dönemlerde Yezidilik İslam'dan tamamen ayrılan Okuma ve yazmayı haram gören ve batıl olan her görüşten kolaylıkla etkilenebilecek zayıflıkta bir inanış haline gelmiştir. Yezidilik; iyiliğin ve kötülüğün mücadelesi yönünde Zerdüştlüğe, irfan yönünde Maniliğe, beslenme ile ilgili hükümler yönünde Yahudiliğe, vaftiz nikâhta ekmek ve şarap ayini, evlenmelerde kiliseleri ziyaret, şarap ekmek yönünde Hıristiyanlığa, sünnet, oruç, kurban, hac, mezar taşlarında İslami kitabeler yönünde İslamiyet'e, inancın gizliliği, vecd ve şeyhe saygı yönünde Sufi ve Rafiziliğe, tenasüh ve ruh göçü yönünde sabiliğe, gömme âdeti, rüya tabiri ve dans yönünde Samaniliğe, ay ve

---

²⁸⁰ <http://toplumvetarih.blogcu.com/yezidi-inanclari> Erişim Tarihi: 1 Nisan 2011;

Teymur Paşa, *a.g.e* .,69.

²⁸¹ a, e.,67.

güneşe tapınma yönünde Paganizme ait bazı unsurları ihtiva etmiştir. Böylelikle Yezidilik, kökeni yeterince açık olmayan bir inanç sistemi olmuştur.²⁸²

Moğollar, Selçuklular ve Fatımilerle savaştan Yezidiler onlardan gördükleri baskı sonucunda onlarda; inançlarını gizleme durumu başlamış kendi topluluklarının sınırlarını sır gibi saklamışlardır. Bu sır Yezidiler için dini bir vazife haline gelmiştir. Nitekim kitapları Mushaf-ı Reş'te şöyle denilmektedir “*Hademelerimin size telkin ettiklerini yerine getirin. Yahudi, Hıristiyan ve Müslüman gibi ecnebilere hiçbir şey açmayınız; çünkü onlar benim emirlerimin ne olduğunu bilmezler. Onlara kitaplarınızı da teslim etmeyin; çünkü sizin bilmediğiniz yerde onu değiştirebilirler.*” Bütün baskılara rağmen yezidiler bugüne kadar varlıklarını sürdürmeyi başarmışlardır. Yezidilik Fırka'sının en son başkanı Bayezid Emevi, 1969 yılında Bağdat'ta “Yezidi Dava” bürosu açma iznini almıştır. Halen bu büro Bağdat'ta Reşit Caddesinde faaliyet göstermektedir. Yezidiliği temsil eden bu büronun amacı bu günde Emevi Yezidi fırkasının Arapçılığını diriltmektir. Sloganları “Emevi Kavmiyetçiliği, Yezidilik Akidesidir.”

Bu tabloları gördükten sonra anlıyoruz ki Kuran'a hesap verme yerine Arap-Emevi teolojisine hesap vermeyi esas alan Emevi'ci-Yezitçi sözde “İslam” veya “İslamcı” yaklaşımlar, adları ve iddiaları ne olursa olsun pratikte birer şeytancı fırka dinine dönüşebilmektedir. Kuran'ın dışında olan bu Yezitçi mezhepler veya dinler Arap-Emevi zihniyetini eleştirmeyi din dışına çıkmak, dine kötülük etmek olarak algılamışlardır.²⁸³ Bu yedek ilahlı (şeytan başta olma üzere) tarikat dinciliğinde, Emevi soyuna duyulan muhabbet ve onların isimlerine, tıpkı Hz. Muhammed'in ismi gibi “Hz.” ekleyerek anmanın adetleştirildiğini ve dine saygı olarak telakki edildiğini de unutmayalım.²⁸⁴

---

²⁸² [http://toplumvetarih.blogcu.com/yezidi-inançlari] Erişim Tarihi 1 Nisan 2011; Sever, a.g.e. , 21.

²⁸³ Öztürk, a.g.e, 148-149; bkz. Ethem Ruhi Fıglalı, *Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri*, Şato Yay., 2001, 255.

²⁸⁴ Öztürk, a.g.e., 155.

3.2. SATANİZM VE ŞEYTAN

Satanizm, başta Almanya, İngiltere, Fransa gibi ülkeler olmak üzere batı dünyasında ve özellikle de ABD’de 1980’li yıllardan beri alternatif bir din haline getirilmeye çalışılmıştır. Satanizm, ülkemizde 22 Haziran 1988’de İstanbul’da, Alman lisesi öğrencisi Alp Cenani Y. ve kız arkadaşı Aslı Y’nin 14. Kattan el ele kendilerini aşağıya atmak suretiyle intihar etmeleriyle gündeme gelmiştir. Bu tür haberler, 25 Ocak 1999 da Antalya’da, 9 Mayıs 1999, 13 Eylül 1999 da yine İstanbul’da, 22 Eylül 1999 da ise İçel’in Erdemli ilçesinde meydana geldi. 2000, 2001, 2002 yıllarında da bu tür olaylar devam etmiştir.²⁸⁵ Bu bakımda araştırılması yeniden gündeme gelip; önem kazanan Satanizm’in araştırılması bizim açımızda ayrı bir önem taşır.

Satanizm kök olarak “*satan*” kelimesinden türetilmiştir. Fransızca bir kelime olan “*satan*” ın Türkçede ki karşılığı “*şeytan*”dır. Bu kökten türeyen Satanizm ise genel olarak Şeytan’a tapma anlamına gelmekle birlikte; Şeytancı, Şeytan’ın yolunda giden, Şeytan’ın temsil ettiklerini benimseyen Şeytan’ı kılavuz edinen vb. gibi anlamlar ifade etmektedir.²⁸⁶ Adını Batı literatüründen alan Satanizm kısaca Hıristiyanlık’ın Şeytan’ı olan “*Satana*” tapmak demektir.²⁸⁷

İnsanlık tarihi, Rönesans’la birlikte yeni bir döneme girmiştir. Daha sonra ki gelişmelerle bu döneme aydınlanma, bilimcilik, akılcılık ve pozitivizm gibi adlar verilmiş olsa da bunların hepsinin ortaya koymaya çalıştığı ortak husus; insanın semavi olana karşı çıkması, onu sorgulaması olup, insanın kendi içinde ki “*Tanrısal*” gücü keşfetmesi kendisi olması iddiasıydı. Fakat o bu iddiayı ortaya atarken aslında ihtiyaç duyduğu nesnel olan her şeyi ve insanı Tanrılaştırmıştır. Bu nedenle Rönesans sonrası felsefelerde ve son asırlarda, bilhassa da günümüzde ortaya çıkan kültürlerde, mistik akımlarda, monizm, panteizm, panenteizmin benimsenmesi ve insanda bir takım tanrısal güçlerin var olduğu iddiası, boşuna değildir.²⁸⁸ Rönesans’la birlikte ortaya çıkan bu vb. görüşler insanı varlığın

---

²⁸⁵ Ahmet Güç, *Satanizm*, DIB Yay., Ank., 2002, 11.

²⁸⁶ Kemal Akmaral, *Satanizm Şeytan Üçgeni*, İst., 2004, 17.

²⁸⁷ Gerald Messadie, *Şeytanın Genel Tarihi*, (Çev. Işık Ergüden), Kabalıcı Yay. İst., 1998, 520

²⁸⁸ Ali Ünal, “Günümüzde Mistik Akımlar, Modern Kültürler ve Satanizm, [http://www.forumalev.net/satanisligin-tarihcesi-ve-turkiyedeki-faaliyetleri.html.]

merkezine oturttu. İnsanı kendi üstünde, onu sınırlayacak bir güç olmayacak duruma getirdi. Materyalist felsefe, insanların, daha önce tarih içinde tabiat kuvvetlerinden korkmak, ataerkil otoriteye bağlılık, toplum menfaatlerini ön plana alma gibi bir takım ferdi zayıflık ve özlemlerden ötürü Tanrıyı yarattığını; Tanrının ise insanı yaratmadığını söylemiştir. Şimdi ise insan, kendisi olmak ve içinde ki gücü keşfetmek ve kendi olmakla meydana getirdiği bilim ve teknoloji ile eski zayıflığını ve bu zayıflığa yol açan tabiatı aşmak ve tabiata hâkim olmakla artık bu Tanrı'yı bırakabilmeliydi. Hatta Tanrı kendisi olmalıydı. ²⁸⁹Bütün bu gelişmelerle Satanizm doğu da Mezopotamya'nın en eski batıl dinlerinden biri olan Yezidiliğe benzer olarak batıda ortaya çıkmıştır. Doğuda ve batıda yüzyıllardır Satanizm'den korkuldu. Bu korkular hep bastırıldı. Günümüzde iletişimle beraber Satanizm'in iç dünyasının deşifre edilmesiyle süregelen bu korku sır intiharlarla daha da büyümüş ve merak konusu olmuştur. ²⁹⁰

Modern satanizmin temellerini, 1900'lerin başında Aleister Crowlen'in attığı söylenilir. Aleister Crowlen yaptığı büyü ve hayvanların katledildiği, uyuşturucunun çok fazla kullanıldığı kanlı ayinleriyle ünlüdür. Aleister Crowlen Satanizm'in düsturlarını anlattığı The Book of Law (Kanun Kitabı) nı kendisine Şeytan'ın yazdırdığını iddia etmiştir. A. Crowley'e göre insan, yapmak istediği her şeyin sonucunu düşünmeden yapabilmelidir. Denebilir ki modern satanizmin temelinde yatan felsefe budur. A. Crowley, kutsal olan ne varsa ona küfretmeyi, cinayeti, tecavüzü ve herhangi bir iyi-kötü ölçüsü tanımadan mutlak gücü benimsemiştir. 1960'larda ABD'nin California eyaletinde ortaya çıkan Anton Szandor Lavey adlı bir kişi, A. Crowley'in Şeytani düşüncelerini dahada ileriye götürerek 1966 yılında Church of Satan (Şeytan Kilisesini) kurmuştur. Hıristiyanlığa karşı çıkan ve önce Magic Circle (Büyü Halkası) diye bir grup oluşturan Lavey, içinde dokuz şeytani ilkenin yer aldığı kitabı Satanic Bible'i yazmıştır. Ona göre satanizmde ki temel felsefe; İnsanın, belli bir dine ve dini ekole ait olmaması ve insanın fiziki veya zihni yapısından zevk almasıdır. ²⁹¹

---

²⁸⁹ Güç, "Kimliğini Arayan Gençliğimiz ve Satanizm"

[<http://www.forumalev.net/satanisligin-tarihcesi-ve-turkiyedeki-faaliyetleri.html>.]

²⁹⁰ Ahmet Güç, *Satanizm Girdabı ve Sahte Metafizik Akımlar*, Işık Yay. İst., 2010, 42.

²⁹¹ Akmaral, *a.g.e.*, 24.

Dünden bugüne satanizm ve modern satanizm'in; sembolizm, modernizm, bireycilik, ateizm, hedonizm, natüralizm gibi unsurları ihtiva ettiğini görürüz.²⁹² Antik satanizmde, doğaüstü güçlerle ilişki kurma, büyüü kullanma özelliği ön plandadır. Gizli güçlerle bağlantılı olduklarına inanırlardı. Modern satanizm de ise, uyuşturucu, kadın, sert müziklerle dinlerde ki günah anlayışına başkaldırma vardır. Hümanist felsefe ve bireysel yaratıcılık iddiası ile gençleri etkileyen bir "*kafa tutma akımı*" olarak Satanizm, gençliği isyankârlığa ve başkaldırıya sürüklemektedir. Günümüzde ABD'de, Türkiye'de, Mısır'da ve Avrupa da bazı ritüeller sergileyen, giyim ve kuşam, saç şekli tapınma biçimleri intihara yürürken geride bıraktıkları aynı mesajlar(*biz buraya ait değiliz*) Satanizm'in dünden bugüne ideolojik temelleri olan bir akım olduğunu göstermektedir. Bu onların birbirlerinden haberdar organize bir şekilde çalıştıklarını gözler önüne sermektedir. Satanistler günümüzde bu organize de özellikle Web sayfalarını yoğun bir şekilde kullanmaktadırlar.²⁹³

Satanistler, yaptıklarına bakılırsa aslında Allah'a, meleklerle, cennet ve cehenneme, kutsal kitaplara, ruhlara, hatta şeytana bile inanmazlar. Onlar için var olan sadece maddi ve reel olandır. Onlar için şeytan gerçek olmayıp; din düşmanlığının, insanın dilediği gibi yaşamasının, insan içinde uyarılmakla ortaya çıkan gücün sembolüdür. Onlar için davranışlarıyla ilgili kendisine hesap verilmesi gereken herhangi bir merci ve üst değer yoktur. Satanizm maneviyata ve manevi bir üst otoriteye inanmayı, insanın kendisini terbiye ve disipline etmesini, ahlaki düsturlara uymayı, insanın kendisinden uzaklaşması, pasifleşmesi ve kendi kendine yalan söylemesi olarak görür. Bu nedenle insan kendisine yalan söylemeden, kendisine karşı ikiyüzlü davranmadan kendisini keşfetmeli ve bir hayvan olduğunu duymalıdır. Satanizme göre İnsan, "*şehvetine göre yaşayan vahşi bir hayvandır.*"²⁹⁴ Lavey'e göre Şeytan, insanın bir tür hayvan olduğu düşüncesini ve dinlerin günah dediği şeyi temsil eder.²⁹⁵

Bu noktada aklımıza şu soru gelir. Satanizm acaba bir din midir? Hayır. Satanizm bizim anladığımız manada bir din değildir. Ancak Satanistlere göre

---

²⁹² Kahraman, *a.g.e.*, 580.

²⁹³ Güç, *a.g.e.*, 24-25.

²⁹⁴ Güç vd. *a.g.e.*, 44.

²⁹⁵ *a.e.*, 43.

Satanizm, bir dindir. Hem de “*Alternatif*” bir dindir. “*beden dinidir*”. Lavey ve dolayısıyla onun ortaya koymuş olduğu satanist anlayışa göre Tanrı, insanların kendi uydurmasıdır. Ruh ve ölüm sonrası hayat yoktur. Sadece bu dünya hayatı vardır. Bu dünya hayatının en önemli gerçeği de insanın kendi varlığı ve bedenidir. Bu nedenle beden kutsanmalıdır. Onun bütün dünyevi ve Şehvi istek ve arzuları yerine getirmelidir. Bunu da adı “*beden dini*” dir. İşte satanistlere göre satanizm böyle bir dindir. Bu din K. Kerim’in diliyle “*kendi heva ve heveslerini ilah edinenlerin*”²⁹⁶ dinidir. Şu halde şeytan bir sembol ve şeytana tapınmada bir kılıftır.²⁹⁷

Satanizm, kişinin kendisi için yaptığı ve zevk aldığı şeyleri onaylar. Bu hazzı anlayıp elde eden kişi, bunun farkına varan ve uygulayan kişi satanisttir. Satanizm, günah diye tabir edilen her şeyin aslında fiziksel, duygusal ve zekâsal birer zevk olduğunu söyler. Onlara göre; dinler, insanların nefsaniyeti gereği yerine getirmekte zorlandığı bazı yasaklar koymuştur. Satanizm de dinlerin koyduğu yasaklar yerine getirmeye çalışmanın adı günahdır.²⁹⁸ Bu nedenle satanizmde, dinlerde hayırlı olan şeyler hayırsız, kötü olan şeyler ise iyinin ta kendisidir. Örneğin: Satanistlere göre demircilik, ölümün kılıcını işlemek dışında hiçbir sanatsal değere sahip değildir. Ölüm getiren kılıç ise tam bir sanat şah eseridir. Yaşayanların kanı, yeni bir tohum yaratmak için iyi bir gübredir. Kuru kafadan oluşan piramitlerin üzerinde duran kişi, daha uzakları görebilen kişidir. Satanizm bir sürü ritüel içerir. Bunlardan bir tanesi kara ayındır. Kara ayın; Hıristiyan ibadetleriyle dalga geçen, kutsal olan şeylerle alay eden (Haçın üzerine pislemek gibi) köpek ve kedi başta olmak üzere çeşitli hayvanların katledildiği, kurban olarak seçilen bir insana tecavüz ve işkence edilen bir ayındır.²⁹⁹ Satanizme göre aslında Şeytan ve İlah yoktur. Onlara göre; İlah olan bizzat kendi nefisleridir. Bu nefislerini körelten din, ahlak, yasa, kanun vb. her ne varsa hepsine savaş açılır. Nefislerini şımartan ne kadar Şeytani iş varsa hepsi kabul görülür. Şeytani değerler yüceltilir.³⁰⁰

---

²⁹⁶ Furkan 25/43.

²⁹⁷ Güç, *a.g.e.*, 286-289.

²⁹⁸ Güç vd. , *a.g.e.*, 46.

²⁹⁹ *a.e.*, 44-45.

³⁰⁰ Azra Erhat, *Mitoloji Sözlüğü*, İst., 1970, 261.

Satanistler şeytana tapar görünürler ama asıl amaç şeytani da yok edip Şeytansız ve özgür bir dünyada yaşamaktır.³⁰¹ Satanizme göre Şeytana tapmak, Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslamiyet gibi inançlar da Tanrı'nın tam karşısında ve mutlak kötülük veya mutlak kötülüğün temsilcisi olarak tecessüm ettirilen kişilik veya prensibe ibadet etmek demektir. Bunda kasıt dini inanışın dışında diğer bir figüre tapınmaktır. Bu tapınma da maksat Yahudilik ve Hıristiyanlık gibi dini tahakküme ve özellikle de Hıristiyanlığa karşı başlatılan bir başkaldırıdır.³⁰²

Aslında şeytan yeni ortaya çıkan bir fenomen olmadığı gibi şeytana tapınma da yeni bir hadise değildir. Daha doğrusu satanizm, şeytana tapınmanın yeni adı olmuştur. Şeytan'a tapınma olayının, ortaçağ büyücülüğüne kadar uzanan ve daha sonra da Hıristiyanlığ'a ve onun inanç felsefesine karşı bir reaksiyon olarak karşımıza çıkar ki; buna biz aslında "*Modern Protesto Hareketi*" de diyebiliriz. Satanistlere göre Satanizm, Hıristiyanlığın ve dolayısıyla kilisenin ortaya çıkardığı bir başkaldırı harekâtıdır. Bu hareket Hıristiyanlığa ve dolayısıyla dine karşı tepki sonucunda ortaya çıkan ve Hıristiyanlığın telkin ettiği Tanrı'nın yerine Şeytan'ı koyan onun bütün kutsal değerlerini alt üst etmeyi hedefleyen ciddi bir protesto hareketinin adıdır. Bu oluşum, başlangıçtan günümüze kadar tarih içerisinde Hıristiyanlığ'a ve onun yanlış tatbikine karşı ortaya çıkmış bulunan protesto hareketlerinden yalnız günümüz versiyonudur. Bu durum, dinle ilgili verilen yanlış izlenimlerin ve tutumların, kirliliğin bir neticesidir ki, insanların bir kısmı Tanrı diye Şeytan'a bile tapınır hale gelmişlerdir. İşte Yezidiler ve Satanistler bunların acı örneklerinden yalnız iki tanesidir. Satanizm'le, Bütün semavi dinlerde "*apaçık düşman*" olarak tanımlanan Şeytan'ın³⁰³ temsil ettiği manaya tapmanın ve bu düşmandan medet umulur hale gelmenin ne kadar acı ve düşündürücü olduğu ortadadır.³⁰⁴

Satanizm, asıl İlahın Şeytan olduğunu, savunur. Şeytanın İlah olduğuna yönelik şu savunmayı yapar. Satanizmin dokuz kuralına göre Şeytan; günah adı verilen fiziki, duygusal, düşünsel yücelikleri savunur. Şeytan, yasaklayıcı değil; affedicuyu temsil eder. Şeytan, boş hayalleri değil; asıl gerçekliği temsil eder.

---

³⁰¹ a.e., 25.

³⁰² Akmaral, a.g.e., 18.

³⁰³ Fatır 35/6.

³⁰⁴ Güç vd., a.g.e., 288.

Şeytan, ikiyüzlü hilekârlığı değil; bilgeliği temsil eder. Şeytan, nankörler için boşuna harcanmış sevgiyi değil; hak edenlere gösterilen şefkati temsil eder. Şeytan kötülöklere karşı susmak yerine intikamı simgeler. Şeytan sapık vampirler için duyulan kaygı yerine sorumluya sorumluluğu temsil eder. Şeytan, bazen insanı bazen de hayvanı temsil eder. Bazen de bundan daha kötü olarak Şeytan, dört ayak üzerinde yürüyen bir hayvanı temsil eder. Ancak ruhani ve düşünsel gelişiminden dolayı hayvanların en haini olarak nitelendirilir. Şeytan, günah diye nitelendirilen ve fiziksel, akli duygusal zevklere neden olan tüm zevklerin simgesidir. Şeytan, kilisenin şimdiye dek sahip olduğu en iyi arkadaşıdır. Şeytan öcü gibi kullanıldığı sürece Caminin ve kilisenin en iyi dostudur.³⁰⁵

Kedi kanı içen, insan kurban eden, metal dinleyen, dinlere kafa tutan, isyankâr bir tutum sergileyen, nefsini kendine ilah edinen, uyuşturucu kullanıp, kanlı ayinler düzenleyen, insanın bir tür hayvan olduğu düşünen Satanizme göre Şeytan; dinlerin günah dediği şeyi temsil eder. Asıl İlah Şeytan'dır Bu Şeytan'ın cismi yoktur. Bu Şeytan İnsanlar tarafından dini duygular endişesiyle ortaya konulmuş insan bedenini tutsak alan sembollere karşı direnişini esas alır. Hz. Âdem ve zürriyetine Şeytan tarafından Cennette başlayan bu düşmanlık dünya da da sürdürölmüş, sıra zürriyetini doğru yoldan saptırmaya gelmiştir.

---

³⁰⁵ Arslan, *a.g.e.* 69–70.

4.EHL-İ SÜNNET DÜŞÜNÇESİNDE GÜNAH PROBLEMİ

Günahla ilgili olarak Ehl-i Sünnet ve'l Cemaat ve diğer itikadı mezhepler acaba nasıl bir itikada sahiptirler? İtikadi Mezhepler için Günah olan nedir? Günahın kıstası ne olmalıdır? Bir fiil kötü ve zararlı olduğu için mi Günah sayılmıştır? Günahı yaratan kimdir? Allah günahı ve şerri yaratabilir mi? Allah Günahı şeri yaratırsa zalim olmaz mı? Kendilerine tebliğ ulaşamayanlar Günahı bilmek ve bununla mükellef olmak zorundalar mı? Büyük Günah işleyenin durumu nedir?Günahın imanla ilişkisi varmıdır? Soruları bizim için cevap verilmesi gereken temel problemlerdir?

İtikatta ve amelde İslam âleminin ekserisinin bağlı olduğu usulünü emniyetli görüp, furuu ile amel ettikleri Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaatin günahla ilgili görüşlerine geçmeden önce tarihi seyri ve tanımını üzerinde durmak istiyoruz.

Akaid ve Fıkıh ilimlerinde özellikle karşılaştığımız Ehl-i Sünnet ve'l- Cemaat kavramı; Dinin özüne ve ruhuna muvafık olma, daha isabetli görüş bildirme, ehl-i necat olma, günahlardan arınma ve uzak olma, Allah rızasına ulaşma vb. dini endişeler ele alınırken karşımıza çıkar.

Resulullah (s.a.v) ile ashabın yoluna uyanlar anlamındaki Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat kavramı ilk olarak M.10 y.y.'da ki kaynaklarda yer almaktadır. Doğru inancı benimseyenler anlamındaki Sünni terimi ise M.8 y.y.'da kullanılmaya başlanmıştır. İbn-i Kuteybe (v.889) “*Ehlü's-Sunne*” olarak bu kavramı kullanırken, Eş'ari, *Ehlü'l-Hadis ve'Sünne*”, “*Ehlü's-Sunne ve Ashabü'l-Hadis*”, “*Ehlü's-Sunne ve'l-İstikame*”, “*Ehlü'l-Cemaa*” ve “*Ehlü's-Sunne ve'l-Cemaa*” şeklinde kullanmıştır.³⁰⁶

Burada kullanılan “*Sünnet*” kelimesi Hz. Peygamberin İslami anlayış tarzı anlamına gelir. “*Cemaat*” kelimesi de her devirdeki Müslümanların büyük ekseriyeti ve müçtehit âlimler gibi farklı şekillerde yorumlanmışsa da; vahyin ilk muhatabları olup inanç, ibadet, hukuk ve ahlak cepheleri ile İslam'ı bir bütün olarak sonraki nesillere aktaran ashap cemaati anlamına gelir; yolundaki görüş

---

³⁰⁶ Ethem Ruhi Fırlalı, *Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri*, Selçuk Yay., İst., 1996, 55.

tercih edilmiştir.³⁰⁷ Bu kullanımlar M. 9 y.y' da Ehli's-Sünnet'in bir mezhep olarak oluştuğunu ve muhafazakâr çoğunluğun bu şekilde isimlendirildiğini göstermektedir.³⁰⁸

Hiz. Peygamber (s.a.v.) in vefatından sonra İslam âleminde siyasi ve toplumsal kargaşa Hiz. Osman'ın şehit edilmesiyle başlamıştır. Büyük günah tartışması İslam âleminde ilk kes Hiz. Osman'ın bu şahadetiyle gündeme gelmiştir. Burada ölen ve öldürülenlerin durumu hakkında bir fikir beyan edilmemiş olup; olaylar içtihat bazında ele alınıp, hatalı olan tarafın bile sevaba nail olacağı bildirilmiştir.³⁰⁹ Bu kargaşa ortamında Abdullah bin Ömer (v.693) İbrahim En-Nehai (v.174) Eş-Şabi (v.722) Hasan El-Basr-i (v.728) gibi İslam âleminde ileri gelen şahıslar siyasi olaylarda taraf olmamışlardır. İslami esaslara bağlı kalıp mevcut iktidara karşı çıkmamışlardır.³¹⁰

İmam-ı Azam Ebu Hanife, kendisi ile savaşan Şamlıları mümin kabul edişini dikkate alarak Hiz. Ali' yi Ehl-i Sünnet'in öncüsü kabul etmiştir.³¹¹ Zira Cemel ve Siffin savaşlarında ölenlerle öldürülenlerin durumları Hiz. Ali'ye sorulduğunda 0, “ *Her iki taraf dürüst ve Cennetlidir*” diye cevap vermiştir. ³¹² Kendilerine Cemel Savaşında savaş açan Müslümanların itikadi durumları hakkında Hiz. Ali “*Onlar bize savaş açan kardeşlerimizdir*” diyerek Ehl-i Kibleyi büyük günahlardan dolayı tekfir etmemiştir.³¹³ İmamı Azam Ebu Hanife Hiz. Ali'nin bu görüşünü savunarak kendisinde aynı şekilde Ehl-i Sünnetin teşekkülüne çok büyük katkıda bulunmuştur.

Ehl-i Beyt'e olan sevgisinden dolayı İmam-ı Azam Ebu Hanife Emevi ve Abbasi uygulamalarından dolayı döneminin yöneticilerine mesafeli durmuş; Emevi ve Abbasi yönetimlerinin kendisine yapmış oldukları kadılık teklifini reddetmiştir. Abbasi halifesi el-Mansur, teklifinin reddedilmesi üzerine Ebu Hanife hapsedilmiş,

---

³⁰⁷ Yusuf Şevki Yavuz, “Ehl-i Sünnet” md., DİA, TDV Yay., İst. , 1994, X, 527.

³⁰⁸ a.e., X, 526.

³⁰⁹ Buhari, “i'tisam” 21.

³¹⁰ Fıglalı, a.g.e., 57.

³¹¹ Beyazizade Ahmet Efendi, *İmam-ı Azam Ebu Hanife'nin İtikad-i Görüşleri*, (Çev. İlyas Çelebi, İst., 1996, 79.

³¹² İbn-i Haldun, *Mukaddime*, (Çev. Zakir Kadiri Ugan), MEB. Yay., İst., 1991, I, 544.

³¹³ Ahmet Akbulut, *Sahabe Devri Ve Siyasi Olayların Kelami Proplemlere etkileri*, Birleşik Yay. İst.,1992 227.

hapiste on beş gün kalmış ve orada vefat etmiştir.³¹⁴

M.9.y.y'da başlayan tercüme faaliyetleri ve İslam Coğrafyasının gelişmesiyle, İbn-i Kullab, el-Basr-i (v.854) ve Haris b. Esed el-Muhasibi (v.857) gibi âlimler selef akidesini akli delillerle kuvvetlendirme ihtiyacı duymuşlardır. Ehli hadis kelamcıları olarak bilinen bu âlimler Ehl-i Sünnet Kelamcılarının habercileri olmuşlardır. Muhasibi'den sonra Ebul Hasan el-Eş'ari (v.936) ve Ebu Mansur el-Maturidi (v.944) Ehli-Sünnet'i sistemleştirmişlerdir. Bundan sonra Ehli-Sünnet; Eş'ari ve Maturidi olarak ele alınmaya başlanmıştır.³¹⁵

Ehli-Sünnet vel Cemaati Bağdadi ehli rey ve ehli hadis olmak üzere ikiye ayırır. Bağdadi ehli rey ile Maturidiye ve Hanefiyye Kelamcılarını kastetmiş olmalıdır. Onun bizzat Ebu Hanifeyi Ehli-Sünnet kelamcıları arasında zikretmesi bunu gösterir. Bağdadi, Eş'ari ve takipçilerini ise Ehli hadis içinde mutalaa etmiş olmalıdır. Zira Eş'ari ehli hadisin imamı sayılan Ahmet b. Hanbel'e uyduğunu ifade etmiştir. Bunlar; yaratanın birliği ve sıfatları, adaleti, hikmeti, isimleri, peygamberlik ve iman konuları, mükâfat ve mücazat ve dinin aslı ile ilgili diğer meseleler hakkında aynı görüşte birleşmişlerdir.³¹⁶

Büyük Günah işleyenin durumuyla ilgili olarak İmam Azam Ebu Hanife, Hasan El-Basri, İmam Malik'in görüşlerine yer verdikten sonra yine Ehl-i Sünnet akidesini temsil eden İmam Maturidi ve İmam Eş'ari'nin konuyla ilgili görüşlerine ise ayrı birer başlık altında yer verilecektir.

Günahla ilgili olarak İmam Azam Ebu Hanife görüşlerini şöyle açıklar: Allah'ın şirk haricinde mutlaka cezalandıracağı günahlar hakkında bir şey bilmiyorum. Ehl-i kıbleden günahkâr olanların herhangi biri için şirkten maada işlediği günahlar hususunda, Allah onu mutlaka cezalandıracaktır, şeklinde şahadette bulunmam. Bildiğim şudur ki; günahların bir kısmı affedilir. Amma hangisidir? Bunu bilmiyorum. Zîra Kuran-ı Kerîm'de "*Eğer yasakladığımız büyük günahlardan kaçınırsanız sizin kusurlarınız örteriz*"³¹⁷ buyrulmaktadır. Büyük

---

³¹⁴ Fığlalı, *a.g.e.*, 60.

³¹⁵ Fığlalı, *a.g.e.*, 74; bkz. İsmail Hakkı İzmirli, *Yeni İlmi Kelam*, Umran Yay., Ank., 1981,66-70.

³¹⁶ Yavuz, *a.g.e.*, X, 527; Bağdadi, *a.g.e.*, 21.

³¹⁷ Nisa 4/31.

günahların hepsini yahut affolunacak kusurların tamamını bilmiyorum. Zîra bilmiyorum amma, Allah'ın şirkten başka bütün günahları affetmesi mümkündür. Çünkü "*Şüphesiz Allah kendisine şirk koşulmasını affetmez. Onun ötesinde dilediği kimselerin günahlarını affeder*"³¹⁸buyurmaktadır. Allahu Teâlâ kimi affetmek ister, kimi affetmek istemez, bunu bilemem.³¹⁹Allahın dilemesiyle bağışlanacak olan büyük günahlar, Küfür ve Şirkin dışında olanlardır. Çünkü mutlak kebir küfür ve şirktir. Bununla beraber küçük günah işleyenlere de azap edilmesi caizdir. Helal sayılmadıkça büyük günahların affi mümkündür. Zira büyük günahları helal saymak küfürdür.³²⁰

Ehl-i Sünnet İtikadının teşekkülünde temel taşlardan bir tanesi olan Hasan el Basriye göre; büyük günah işlemekte ısrarcı olanlar münafıklardır. Şayet mümin olsalardı o büyük günahı işlemeyeceklerdi. Eyer onlar münafık olmasalardı Rablerini inkâr edişlerini çirkin davranışları oranında dışarıya vurmazlardı.³²¹

Ehli Sünnet İmalardan İmam Malike göre; büyük günah işleyen kişi mümindir. Allah'a şirk koşmaksızın ne kadar günah işlerse işlesin kişi günah durumundan affedilip veya bedelini çektikten sonra Cennete girer. Kul Rabbinden ümidini kesmediği sürece, tövbe edip büyük günahı işlemekten vazgeçerse, günahları açığa vurup, isyana dönüştürmediği müddetçe Allahın onu affetmesi ümit edilir.³²²

İmam Şafii de Mütezzile ve diğer fırkalara karşı sünneti ön plana çıkaracak muhafazakâr akideyi savunmuşlardır.³²³

4.1. SELEFİYYE VE GÜNAH PROBLEMİ

Selefiyye bir görüş halinde H.4. y.y'da ortaya çıkmıştır. H.7. y.y'da selefiyye iyice kuvvetlenmiş, özellikle İbn-i Teymiyye ve İbni kayyim El-Cevziyye tarafından savunulmuştur. Son derece muhafazakâr bir özellik gösteren selef akidesi halk akidesi için en sağlam ve güvenilir bir yol olarak kabul edilmiştir.

---

³¹⁸ Nisa 4/48.

³¹⁹ Abdulvehhap Öztürk, *İmam Azam Ebu Hanife ve Eserleri*, Şamil Yay., İst., 2004, 65.

³²⁰ Ebu Hanife, *el-Fıkhu'l-Ekber* (Çev. Hasan Tahsin Feyizli), İst., 1988, 60.

³²¹ Ebu Zehra, *İmam Zeyd*, (Çev. Salih Parlak-Ahmet Karababa), Şafak Yay. İst., 1996, 189.

³²² Ebu Zehra, *İmam Malik*, (Çev. Osman Keskiöğlü), Ank., 1984, 190.

³²³ Yavuz, *a.g.e.*, X, 526.

Ancak çeşitli felsefe ve kültürleri tanımış olanlar için selefin metodu yeterli görülmemiş bunlar için Ehlisünnet kelimcilerinin metodu daha güvenilir kabul edilmiştir. Günümüzde ameli konularda Hanbelî mezhebine mensup olanlar itikadi yönden selefi düşünceyi benimsemişlerdir.³²⁴

İlk Hanefiler Selefiyye mezhebine, sonrakiler Maturidiyye mezhebine, ilk Şafi ve Malikiler Selefiyye mezhebine, sonrakiler de Eşariyye mezhebine uymuşlardır.³²⁵

Selefiyye büyük günah işleyeninin durumuyla ilgili haricilerin ve Mütezililerin görüşlerini reddetmişlerdir. Selefiyye'ye göre kişi haricilerin söyledikleri gibi günah işlemekle dinden çıkmaz. “*çünkü kişi dinden çıkacak şekilde günah işleyip kafir olursa bu durumda mürted olur ve her halükarda mürtedin öldürülmesi gerekir. Kisas hakkına sahip kimsenin onu affetmesi de kabul edilmez. Bunun dışında zina, hırsızlık, içki içmek hallerinde de hadlerin uygulanması diye bir şey söz konusu olamaz.*”³²⁶ Selefiyyeye göre mürtekibi kefire hakkında mutezilenin mürtekibi kefire için uygun gördüğü “*el menzilu beynel menziletayn*” (ne kâfir olur ne de müslüman, ikisin arasında fasık olur), görüşü batıldır. Zira yüce Allah büyük günah işleyen kimseleri müminler arasında saymıştır. Fasık iman kapsamından çıkmaz.³²⁷ Selefiyyeye göre büyük günah işleyen, o günah hakkındaki tehdidi kabul etmiştir. Böylelikle Mürcie'nin dediği gibi “*iman ile birlikte hiçbir günahın zararı yoktur, küfür ile birlikte hiçbir itaatın faydası yoktur*”³²⁸ demezler.

Selefiyyeye göre, “*Allah'ın hükümleri dışında hükmedenler kâfir olmuştur*” demek doğru olmaz. Allah'ın hükümleri dışında amel edenlerin niyetlerine bakılır. Çünkü Allah'ın indirdikleri ile amel etmemek, başkası ile hükmetmek, bazen kişiyi dinden çıkartan bir küfür olabildiği gibi, bazen de küçük veya büyük bir masiyet olarak kalır. Bu hükmedenin durumuna göre değişir. Eğer o Allah'ın indirdikleri ile hükmetmenin gereksiz olduğuna inanır ve bu konuda serbest olduğu kanaati

---

³²⁴ Karaman vd., *a.g.e.*, 588.

³²⁵ Fığlalı, *a.g.e.*, 70.

³²⁶ İbn-i Teymiyye, *Ehli-Sünnet İ'tikadı*, (Çev. M. Fatih el-Murabıt), Tevhid Yay., İst., 1998, 517.

³²⁷ Ali b. Ali b. Muhammed, İbn-i Ebil-izz el-Hanefi, *el-Akaidetü 't-Tahaviye ve Şerhi*, (Çev. M. Beşir Eryarsoy), Guraba Yay., İst., 2002, 249-250.

³²⁸ *a.g.e.*, 251.

taşıyorsa yahut o hükmün Allah'ın kesin hükmü olduğuna kesin inanmakla birlikte onu küçümsüyor ise bu büyük küfürdür. Bununla birlikte Allah'ın indirdikleri ile hükmedenin farzıyetine inanmakla ve o olay ile ilgili Allah'ın hükmünü bilmekle birlikte cezayı hak ettiğini bile bile Allah'ın hükmünü terk ederse böyle bir kimse asi günahkâr olur. Yoksa kâfir olup dinden çıkmaz. Onlara göre, “*ancak yüce Allah'ın ve resulünün kâfir diye adlandırdığı kimselere kendilerinin de de kâfir diyebileceklerini*” hususunu ittifakla kabul etmektedirler.³²⁹

4.2. EŞ'ARİYE VE GÜNAH PROLEMİ

Ebu'l-Hasan el-Eş'arî (Ö.260/874)de, Basra'da doğmuştur. Babasının vasiyeti üzerine Sünni bir âlim olan Yahya b. Zekeriyâes-Sâcî'nin öğrencisi olmuştur. Otuz yıllık bir zamanı kapsayan bu dönem onun, üvey babası Ebû Ali el-Cübbâî (Ö.302/915) ile ilmî yakınlığının bulunduğu dönemdir. O, diğer İslâmî ilimlerde olduğu gibi, kelâm ilmini de Cübbâî'den öğrendiği ve ayrıca onun Hicrî 300 yıllarında mutezile düşünceye sahip iken kırk yaşından sonra bir Cuma günü Basra camiinde minberde bu mezhebi terk ettiğini açıklamıştır. Mu'tezile mezhebinden ayrılarak, Ehl-i Sünnet akidesine bağlandığı da bilinmektedir. O halde Selefî dönemi Mu'tezile'den ayrıldıktan sonraki ara dönemdir, yani kelâma geçiş dönemidir³³⁰

Eşari ekolü, fakih ve muhaddislerin görüşleri ile ittifak etmekle beraber nassların zahirini alıyorlardı. Heva ehlinde tamamen uzak bulunuyorlardı. Onların yolu nefi ve isbat arasında orta bir yoldu. Bu yol münakaşa taraftarlarını cezbeden bir konuma sahipti. Eşarinin hayatını incelediğimizde onun aşırılıklarından sakındığını görürüz. Eşarinin Makalat-u'l-İslamiyyini yazması kendisinin fırkaların hepsinin de görüşlerine muttali olduğunu gösterir. Dört fıkıh mezhebinin imamları, âlimleriyle filozofları kendisini teyit etmiş; halkın büyük bir kesimi de onun akaidini desteklemiştir.³³¹

Eşari'nin amelde önce Hanefî daha sonra Şafii veya bir dönem içinde Maliki olduğu söylenmektedir. Ancak İslam âleminde Şafi olanların itikatta ekseri olarak

---

³²⁹ a.e., 251-252.

³³⁰ Abdülhamid, İrfan, “Eş'arî” md., *DİA*, İst. 1995, XI, 444-447.

³³¹ İsa Yüceer, *Kelam, Ekoller ve Problemler*, Van, 1995, 167-168.

Eşari olduklarına bakılırsa onun en son şafi mezhebinde karar kıldığı söylenebilir. Eşariyye'nin Mutezile'ye karşı bir tepki olarak doğduğu ve felsefeye karşı olduğu bilinmekle beraber, Eşari kelimâ âlimleri zamanla tevile olumlu yaklaşmak suretiyle kelimâda yenilikler yaparak kelimâ ilmini felsefe ile rekabet edebilecek bir güce ulaşmış akılcılık ilkesini benimsemişlerdir. Eşari ekolü Bakilani, Cüveyni, Gazzali, Şehristani, Razi, Amidi, Taftazani, Cürçani ve Devvani gibi âlimler tarafından geliştirilerek daha da temellendirilmiştir.³³²

Eşarilikte müteakibi kebirinin durumu kadar Günah kavramının ontolojisinde başlı başına bir problemdir. Günahların icadı ne içindir? Günahı ve Şerri yatmak günah mıdır? Günahın tanımı nasıl olmalıdır? Büyük günah işleyenin durumu nedir? Kendilerine tebliğ ulaşmamış olanların günahları nasıl değerlendirilmelidir? gibi sorular? Üzerinde Eşarilik'te baya durulmuştur.

Eşariyye'ye göre eşya zatıyla kötü ve neticesinde günah olmaz. Fiil Şar'i emretmeden kötü günah veya iyi olamaz. Günah çirkin ve iyi olan ancak Yüce Allah emretmesiyle olur. Bu nedenle fiillerdeki günah ve çirkinlik hayır ve güzellik zati değil Şeri'dir. Yoksa bir şeyi iyiliğinden ve faydasından dolayı Allah emretmiş kötülüğünden dolayı da haram ve dolayısıyla günah saymış değildir. Zira Yüce Allahın iradesi mutlak olup hiçbir şey onu kayıt ve zorlama altına alamaz. Güzellik ve hayır çirkinlik ve günah sadece yüce Allah istediği içindir. Örneğin: Yalan sadece Allah kötü kıldığı için kötü ve dolayısıyla günahıdır. Allah yalanı iyi kılsaydı şüphesiz yalan iyi olurdu. Yalanı emretseydi şayet hiç şüphesiz buna da kimse itiraz edemezdi.³³³

Eşariyye'ye göre; Hayırda şer de iyide kötude bunların hepsi Allahın izin verip yaratmasıyla olur. *“O dilediğini yapandır”*³³⁴ *“Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz”*³³⁵ *“Rabbin dileseydi yeryüzündeki bütün herkes İman ederdi.”*³³⁶ gibi ayetler *“hayır”*, *“şer”*, *“kötü”*, *“günah”* gibi fiillerin Allah dilerse yaratılacağı ve onun izni olmadan hiçbir fiilin meydana gelemeyeceğini

---

³³² Karaman vd., *a.g.e.*, 162-163.

³³³ Eşari, *a.g.e.*, 71.

³³⁴ Hud 11/87.

³³⁵ İnsan 76/30.

³³⁶ Yunus 10/99.

göstermektedir. Aksi takdirde, Yüce Allah'ın haberi izni ve iradesi olmadan bazı fiiller meydana gelecek olursa; kendi iradesi ve isteği olmadan Allaha habersiz bazı fiiller meydana gelmiş olur ki Allah bundan münezzehtir.³³⁷

Eşarilere göre; Allah fiillerinde hürdür ve dilediğini yapar. Kötülük, günah, bedel, taltif vb. gibi hususlardan hiçbir şey Allah üzerinde vacip değildir.³³⁸ Allahın dilediğine acı çektirmesi caizdir. Kişinin günahları ve sevapları veya amaç imtihan olmadan da Allah insanlara acı çektirebilir.³³⁹

Eşari ülemasından olan Gazali, Eşarinin bu görüşüne şu sözleriyle destek vermektedir. Gerçek mülk sahibi Allah'tır. Kendi Mülkünde istediği gibi tasarruf etme yetkisine sahiptir. Zülüm ise izin alınmadan bir başkasının mülkünde tasarrufta bulunmaktır. Allahın ise kendi mülkünü taşması bir başkasının mülkünde tasarrufta bulunması-hâşâ-tahayyül bile edilemez. Bu nedenle zülmü yaratmasından dolayı yüce Allahın Zalim olarak tahayyul edilmesi söz konusu olamaz.³⁴⁰

Eşariye göre, fiiller Allahın katında Ahlaki değer taşımazlar. Hayırda şerde Allaha'tır. Bu fiilleri bizzat Allah yaratmıştır. Ancak Allah kötü ve şer olanı günah olanı kendisi için değil isteyenler için yaratmıştır. Bu nedenle insan olarak bizler iyiyi ve kötüyü günahı ve hayrı belirleyemeyiz. Akıl mahlûktur ve mahlûk olan akıl bunu idrak edemez. Bu nedenle iyiyi ve kötüyü hayrı ve şerri adlandıran Allah'tır. Bu nedenle Günahın tanımını ve sınırlarını insanlar değil; ancak yüce Allah koyabilir. Bu nedenle Yüce Allah kendilerine elçi ve resul gelmeyen kulların işlemiş oldukları günahlardan sorumlu tutulmayacaklarını beyan etmektedir. Çünkü onlara teklif gelmemiştir. Onlar için hesap, ceza, meth veya zem söz konusu olamaz.³⁴¹ İmam Eşari bu görüşünü şu ayeti kerime ile delillendirmektedir. “*Biz, bir peygamber göndermedikçe azap edici değiliz.*”³⁴²

---

³³⁷ Hüseyin Atay, *İrade ve Hürriyet*, Ank., 2002, 49.

³³⁸ Ebul Berekat en-Nesfi, *el-Umde fil Akaid*, (Thk. Temel Yeşilyurt), Malatya, 2000, 346.

³³⁹ Kemal bin Ebu Şerif ibn-i Humam, *el-Müsayere*, İst., 1979, 172.

³⁴⁰ Gazali, *el-İktisat fil -İ'tikat*, Daru kuteybe, Beyrut, 2003, 115.

³⁴¹ Abdülkerim Zeydan, *el-Veciz fi Usuli-Din*, Beyrut, 2001, 71.

³⁴² İsra 17/15.

Şer ve Günah olan fiilin yaratıcısı kimdir. Eyer yaratıcısı Allah olsa şer ve günah olan bir fiili o zatı mutakaddese nasıl ithaf edeceğiz sorusu karşımıza çıkar. Bu proplemle ilgili olarak İmam Eşari şöyle görüş bildirir. “*İnsan fiillerinin şer ve günah oluşuna bakılmaksızın yaratıcısı yüce Allah'tır*” Konuyla ilgili yüce Allah K-Kerim’de: “*Sizi ve yaptıklarınızı Allah yaratmıştır.*” buyurarak bunu göstermiştir. İmam Eşari bu tezini savunmak için “*kesp nazariyesini*” öne sürer. Eşari ye göre kesp; Yaratma yönünde Allah’a, fiil olma yönünde insan aittir. Allah Halık (yaratandır), Kul ise kasip(tercih eden)dir.Bu nedenle halkı şer şer değil kesbi şer şerdir.Adaletsizliği yüce Allah yarattı diye –haşa-Allah zalim olmaz.Ancak bu zulmü işleyen ve isteyen insan zalim olur.Bu durumu Yüce Allahın diğer fiilleriyle kıyasladığımızda daha iyi anlarız.Örneğin;Yüce Allah’ın şehveti yaratmasıyla onun şehvetli olduğu nasıl düşünülmezse ,aynı şekilde onun zulmü yaratmasında onun zalim olduğunu göstermez.³⁴³

Eşari ekolüne göre; “*Allah’ı birleyen ve doğru yoldan ayrılan günahkâr bir mümin Allah’ın iradesine havale edilmiştir. Allah dilerse onu affedip cennetine koyar, dilerse yoldan çıkmasından dolayı onu cezalandırır, ama sonunda onu cennetine koyar.*”³⁴⁴ Zira K-Kerim’de Yüce Allah, Ehl-i kiblede olup, günahkâr olanlar içinde “*Ey îmân edenler! Namaza kalktığınız zaman yüzünüzü ve ellerinizi (dirseklerinle beraber) yıkayın, başınızı mesh edin ve ayaklarınızı yıkayın. Eğer cünüp iseniz boy abdesti alın.*”³⁴⁵ buyurmuş, onları mümin diye isimlendirmiştir. Eğer akîdesi bozuk olan Kaderiyenin dediği gibi, günahkârlar, günahları sebebiyle imandan çıkmış olsalardı, onlara abdest farz olmazdı. Allahü teâlânın hitâbı da bütün müminlere değil, yalnız itâat edenlere olurdu. Yine Allahü teâlâ K-Kerim’de meâlen; “*Ey îmân edenler! Cumâ günü namaz için ezân okunduğu zaman, Allahü teâlânın zikrine (hutbe dinlemeye, namaz kılmaya), koşunuz. Alış-verişi bırakın*”³⁴⁶ buyurmuştur. Yüce Allah bu hitâbı yalnız itâat edenlere tahsîs etmemiş olup; bu hitâb aynı zamanda günahkârları da içerisine almıştır. Bu nedenle Şirkten başka herhangi bir günahı yaparak, günahkâr olanlardan hiç bir kimse hakkında, Cehennemliktir diye hükmedilemez. Aynı zaman da Resûlullah

---

³⁴³ Gölcük, a.g.e.,245.

³⁴⁴ Ebu Zehra, a.g.e., 207-208.

³⁴⁵ Mâide, 5/6.

³⁴⁶ Cuma, 62/9.

efendimizin Cennet'le müjdelediklerinden (Aşere-i Mübeşere) başka Ehl-i tâattan kimse hakkında cennetlikdir de denilemez. Çünkü K-Kerimde Yüce Allahü "Muhakkak ki, Allahü teâlâ kendisine ortak koşanları bağışlamaz. Bu günahtan başkasını dilediği kimseden magfired buyurur (affeder)" ³⁴⁷ buyurmuş bu âyeti kerîmesi ile buna delâlet etmiştir. Çünkü Allahü teâlâ kendisi haber vermedikçe, âsîler hakkındaki iradesinin ne olduğunu bilmeye hiç kimse muktedir değildir. ³⁴⁸

Eşari ekolüne mensup Fahrettin er-Raziye de bu görüşü aynen benimsemekte ve şöyle demektedir. "Büyük günah işleyen bize göre mümin, iman etmesiyle itaatkâr fıskı ile asidir". ³⁴⁹ Cehennemde yandıktan sonra bir kısım topluluğu da yüce Allah Hz. Muhammed (s.a.v.) in şefaati ile cehennemden çıkaracaktır. ³⁵⁰

Eşari'nin böyle bir kanaate ulaşmasında Eşarinin imanla ilgili yapmış olduğu tanımın etkili olduğunu görmekteyiz. Eşariye göre iman, kalp ile tasdik dil ile ikrardır. İmanın dil ile ikrar edilmesinde asıl amaç dünyadaki ahkâmın yürütülmesi ve yerine getirilmesi içindir. Zira iman kalp ile tahkiktir. Bu nedenle büyük günah işleyen kâfir olmaz, ancak fasık olur. Eşari'ye göre imanın tanımındaki tasdik deruni bir hadise olduğundan üzerinde hüküm kurmak mümkün değildir. Bu nedenle İslam dil ile ikrarı dünya ile ilgili işlerin yürütülmesi için gerekli görür. Eşari bu görüşünü Hz. Peygamberin şu hadisine dayandırmaktadır. "İnsanlar Allah'tan başka ilah yoktur deyinceye kadar onlarla savaşmakla emrolundum. Kim Allah tan başka ilah yoktur derse malları ve Canları hususunda emniyette olurlar". Eşari ye göre bu ikrarın ömürde bir kes yapılmış olması kâfidir. Dil ile ikrar olduğu halde kalbinde bir şüphe ve inançsızlık varsa bile o kişi Müslümanlar arasında mümin muamelesi görür. Çünkü meselenin iç muhasebesi Allah'a aittir. Eşari bu görüşünü şu ayeti kerime ile delillendirmektedir. ³⁵¹ "Bedevîler "İman ettik" dediler. De ki: "İman etmediniz. (Öyle ise, "iman ettik" demeyin.) "Fakat boyun eğdik" deyin. Henüz iman kalplerinize girmedi. Eğer Allah'a ve Peygamberine itaat ederseniz, yaptıklarınızdan hiçbir şeyi eksiltmez. Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." ³⁵²

---

³⁴⁷ Nisa 4/ 6.

³⁴⁸ İrfan, a.g.e., XI/444-447.

³⁴⁹ Fahrettin er-Razi, *Kelam'a Giriş*, (Çev. Hüseyin Atay), Ank., 2002, 269.

³⁵⁰ Ebu Zehra, a.g.e., 207; İzutsu, a.g.e., 63.

³⁵¹ Eşari, Ebu'l-Hasan Ali, *el-Luma fi Reddi ala ehl-i Zeyği ve'l-Bida*, Beyrut, 1950, 30.

³⁵² Hucurat 49/14.

Eşari'lerin büyük günah olan küfür ve şirk içerisinde olup ta kendilerine tebliğ ulaşmamış ehli fetret vb. durumlardaki insanların durumu ve mükellefiyetleri ne olacak? Problemiyle ilgili görüşleri şöyledir: Kendilerine vahiy ulaşmayan insanlar hiçbir şeyden sorumlu tutulmayacaklardır. Zira Allah, “*Peygamber göndermedikçe azab edici değiliz*”³⁵³ buyurmaktadır. İlahi uyarı ancak davetin ulaşmasıyla gerçekleşeceğinden, iman meydana gelmemiş olsa da ahrette bu kişiler azaba muhatab olmayacaktır.³⁵⁴ Bu muafiyete yaşamış oldukları ortamda mevcut bulunan ihtilaflardan dolayı da'veti anlama imkanı bulunmayanlarda eklenmiştir.³⁵⁵

Bağdadi'nin ifadelerine baktığımızda Eşari'lerin İslami tebliğ ulaşmayanların üç kategoride ele alındığını görmekteyiz.

1. Adl ve tevhid hususlarında inanmış; ancak hükümleri ve peygamberleri bilmiyorsa hükmü, Müslümanlar hakkındaki hüküm gibidir. Bilmediği hususlarda böyle bir kimse mazurdur.

2. Ateizm, inkâr ve ta'til şeklinde inaçsızlık halinde ise hakkında iki ihtimal düşünülür: Herhangi bir peygamberin davetine ulaşmamış ve ona iman etmemişse ebedi cezayı hak etmiştir. Kendisine hiçbir davet ulaşmamışsa, mukellef olmaz ve ahrette sevap yâda azap hak etmez. Şayet Allah azaplandırırsa bu cezalandırma değil; adalettir. Mükâfatlandırırsa bu taate karşılık olan bir sevap değil, cömertliktir.

3. Bu kişi küfrede tevhide de yönelmemişse ne mümindir ve nede kâfirdir. Allah dilerse, adaleti gereği azaplandırır; dilerse cömertliği gereği nimetlendirir.³⁵⁶ Bu görüşün temelinde aklın her ne kadar iyiyi yapma ve kötülükten uzaklaşma temayülünde yaratılmışsa da iyi ve kötünün hakikatlerini belirlemede yeterli olmaması nedeni yatmaktadır. Çünkü hakikatI bulmada akla engel olabilecek dâhili ve harici pek çok faktörün bulunmasından dolayı onu

---

³⁵³ İsra, 17/15.

³⁵⁴ İbn Hazm, *el-Usul ve'l Furu*, Beyrut, 1984, II, 131.

³⁵⁵ Bkz., Ebu'l Ferec Abdurrahman b. Ahmed, *et-Tahfif mine 'n-Nar*, Dımaşk, 1399, 193.

³⁵⁶ Bağdadi, *Usulu'd-Din*, İst., 1928, 262.

yönlendirecek bir yardımcıya ihtiyacı vardır ki bu vahiydir.³⁵⁷ Dolayısıyla tüm vaciplerin vucubiyeti sadece din ile bilinebilir.

4.3. MATURİDİYYE VE GÜNAH PROBLEMİ

Muhammed İbn-i Muhammed Ebu Mansur el-Maturidi' (v..333/944)nin kurucusu olduğu bu itikadi ekol, Maturidi tarafından Maveraünnehir de Ehlisünnet kelam ilminin sistematik bir hale getirilmesiyle oluşmuştur. İmam Maturidi, akıl ve nakli temel almıştır. Maturidi ekolü daha sonra Hâkim es-Semerikandi, Pezdevi, Nesevi, Sabüni, ibnul-Humam, Hızır bey, Kemaluddin el-Beyadi gibi meşhur âlimlerce geliştirilmiştir. Amelde mezhebi Hanefi olanlar itikatta bu mezhebi benimsemişlerdir.³⁵⁸

Maturidiye göre, Günah olgusunu oluşumunda temel kıstas akıl değil dindir. Eşyadaki nitelik ve özelliklerden dolayı akıl onun iyiliğini ve kötülüğünü anlayabilir. Fakat bu bilme o fiille ilgili olarak kişiye Günah yâda sevap kazandırmaz. Fiilin güzel olması ve bununda akılla bilinmesi o fiilin yapılmasını şeran gerektirmez. Veya eşyada ve fiilde kötülüğün olması ve bunun da akılla bilinmesi onun şeran yasaklandığı, günah olduğu anlamına da gelmez. Bu tamamıyla Şari'in tercihinine bağlıdır. Çünkü akıl dine ihtiyaç duyar. Öyle ki ne kadar ufku genişlerse genişlesin ne kadar ilerlerse ilerlesin akıl eksiktir.³⁵⁹

Maturidiye göre; Günahları yaratan Allah'tır. Günahta iki yön vardır. Fiil kesb yönünde kişiye, yaratma yönünde Allah'a aittir. Kesb için zorunlu olan cüzi irade Allah tarafından yaratılmamıştır. Yalnız fiil için zorunlu olan güç istitaat fiil ile aynı anda Allah tarafından yaratılır. Böylece fiil insan ile Allah'ın ortak ürünü olarak ortaya çıkmaktadır.³⁶⁰ Bu "yön teorisiyle" Maturidi meydana gelen işin hem Allah'a hem de insana ait olduğunu ortaya atarak probleme yeni bir yön vermiş ve

---

³⁵⁷ Nesevi, *a.g.e.* II/17-23.

³⁵⁸ Karaman vd., *a.g.e.*, 412.

³⁵⁹ Zeydan, *a.g.e.* ,72.

³⁶⁰ Maturidi, *Kitabüt-Tevhid* (Nşr.Fethullah Huleyf), İst., 1970, 221.

çözümüne doğru değişik bir anlayış getirmiştir.³⁶¹

Maturidi ekolünde; Kötülüğün, Zulmün, Günahın Allah tarafından yaratılmasıyla ilgili olarak; Allah'ın adalet ve hikmet sahibi zulüm, taşkınlık ve haksızlık yapmaktan uzak oluşunda ittifak vardır. Bununla beraber, Allah'ın yarattıkları arasında kötü sıfatlara uygun şeyler bulunabilir. Mesela Allah şeytanı, pis kokuyu, pisliği vs. yaratmıştır. Maturidiye göre fiil, sevap veya ceza için bir mahal teşkil edemez. Fiildeki sevap veya ceza ancak ona yönelen kast ve niyet itibariyledir. Kâinata öz yapısı itibariyle, hiçbir şey bütünüyle ne hayır ne de şerdir. Her hayır olan şeyde bir yönüyle mutlaka şer, her şer olanda da bir yönüyle mutlaka bir hayır vardır. Bir başka ifadeyle hiçbir yiyecek ve rızıkta kendiliğinden helallik ve haramlık bulunmaz. Haram ve helallik, temizlik ve necislik, insanın istifadesi, yiyip içmesi ve onlarla ilişkisiyle ilgilidir. Aynı şekilde Allah'ın vacip veya haram kılma gibi hitapları da, şeylerin kendilerine göre değil, mükelleflerin davranışına göredir.³⁶²

Maturidi'nin talebesi olan Ebu'l-Muin en-Nesefi (v.505/1115)ye göre; bir iş verilen emre uygun olarak meydana geliyorsa taat, verilen emre aykırı bir şekilde meydana geliyorsa karsı gelme (ma'siyet, isyan, günah) olur. Bu isimlemeler izafi değer taşır. Sözgelimi zillet fiilinin kendisi değil insanın niyetidir. Hareket bizatihi iyi veya kötü olamaz. İyi veya kötü olan insanın niyetidir. Kasd, yani bir şeye niyet etme, yönelme kalpte olan bir manadır. Hareket ise uzuvlarla yapılır ve görülür.³⁶³

Maturidiyyeye göre, mürtebib-i kebire ne kâfir nede münafıktır. Dinden çıkmaz. Tövbe etmeden ölürse bile cehennemde temelli kalmayacaktır. Allah kötülüğün büyüklüğüne göre O'na ceza verecektir. Allah' a şirk koşanlar cehennemde temelli kalacaklardır. İman edenlerden büyük günah işleyenlerin durumu ise Allah'a bırakılmıştır. Yüce Allah dilerse affeder, dilerse günahı kadar cezalandırır. Fakat cezasını çektikten sonra Allah O'nu mutlaka cennetine koyar.³⁶⁴Yüce Allah büyük-küçük günah ayırımına gitmeksizin günahkârın

---

³⁶¹ M.Sait Yazıcıoğlu, *Maturidi ve Nesefi'ye Göre İnsan Hürriyeti Kavramı*, İst.,1997, 26–27.

³⁶² Gölcük - Toprak, *a.g.e.*, 244.

³⁶³ Yazıcıoğlu, *a.g.e.* 107.

³⁶⁴ Ebu Zehra, *a.g.e.*, 230-231.

günahın bağışlayabilir.³⁶⁵ Allah, küçük bir günah işleyene ceza verebileceği gibi, büyük günah işleyeni de affedebilir.³⁶⁶ Bu nedenle burada önemli olan Müminin “*beynel havf ve reca*” ümitle korku arasında yaşamasıdır.³⁶⁷

Maturidi âlimlerine göre küfür ile diğer günahlar arasında fark vardır. Küfür suçun son noktasıdır. Onun suç sayılmamasına ve yasaklığının kalkmasına hiçbir ihtimal yoktur. Kâfir kendi küfrünün hak ve gerçek olduğuna inanır, bu sebeple de onun için bir bağışlanma ve yargılanma talebinde bulunmaz. O halde böylelerini affetmek hikmete uygun değildir. Hem küfür diğer günahların aksine devamlı bir inanıştır. Bu nedenle daimi bir cezayı gerektiricidir.³⁶⁸ Hâlbuki Yüce Allah Günah işleyenler için K-Kerimde; “*Ey iman edenler, samimi bir tövbe ile Allah’a dönün*”³⁶⁹ buyurarak günah işledikleri halde yüce Allah onlara iman kelimesi ile hitap etmiştir. Bu nedenle Küfür ile Büyük günah farklı şeylerdir. Bununla beraber bütün Müslümanlar asr’ı saadetten bugüne kadar ehli kıbleden ölen kimselerin büyük günah işlediklerini bildikleri halde cenaze namazlarını kılmak onlar için tövbe ve istiğfar etmek âdetini sürdürme gelmişlerdir. Binaenaleyh, ondaki tasdik tekzip ile ikrarda inkâr ile yer değiştirmedikçe o kişi kâfir diye nitelendirilemez. Kâfir olmayınca da mümin sayılır.³⁷⁰ Bu nedenle Mürtekibi kefire, Kâfir gibi ebediyen Cehennemde kalmamalıdır. Adalet ve hikmette zaten bunu gerektirir. Ceza suç kadar verilmeli mükâfat ise iyilikten fazla verilebilir.³⁷¹ Dünya hayatında ise Yüce Allah çeşitli hikmetlere mebni olarak kulunu, günahları olmazsa da acı ızdırap ve çeşitli belalarla karşı karşıya getirebilir. Ama ahrette böyle bir şey mümkün değildir.³⁷²

Maturidiye göre; her günah insanda iman vasfını kaldırmamakla beraber Küfür ve Şirkin tövbeden başka aff yolu yoktur³⁷³. Bunun dışında kalan günahların çeşitli aff yolları vardır.³⁷⁴ Müşrik işleyeceği hayrın karşılığını görmeyeceği gibi,

---

³⁶⁵ Maturidi, *a.g.e.*, 420-421.

³⁶⁶ Ebu Zehra, *a.g.e.*, 231.

³⁶⁷ Nisa 4/48.

³⁶⁸ Nureddin es-Sabuni, *Maturidiyye Akaidi*, (Çev. Bekir Topaloğlu), Ank., 1991, 162

³⁶⁹ Tahrim 66/8.

³⁷⁰ Sabuni, *a.g.e.*, 166.

³⁷¹ Ebu Zehra, *a.g.e.*, 232.

³⁷² Şerafettin Gölcük, *Kelam Tarihi*, Esra Yay. İst., 1998, 109.

³⁷³ Bkz. Nisa 4/48.

³⁷⁴ Maturidi, *a.g.e.* I, 136.

kişi küfür halinde iken işlediği günahların cezasını iman ettikten sonra görmez.³⁷⁵“Yüce Allahın Katl,³⁷⁶ Allah ve Peygambere isyan için Cehennemde ebedi kalış cezası vardır”³⁷⁷. Buyurmasında ki kasıt öldürmeyi helal olarak görenler içindir. İsyân ayeti ise kâfirler içindir. Ayette geçen “*Hulud*” dan maksat uzun müddet demektir. Ancak, tekfire götürecek her türlü günah işleyenin mertebesini düşürür. Allahtan bağışlanma Gafur, Rahim gibi sıfatları kaldırmak küfürdür. Peygamberleri inkâr etmek küfürdür. Allahı bazı şeylerden habersiz olarak nitelemek, Allah’tan ümit kesmek küfürdür. Yüce Allahın Adil sıfatı gereği Allah için zülüm, hikmetsizlik ve yalandan bahsetmek mümkün değildir.³⁷⁸

Matüridiler, en büyük günah olan küfür ve şirk içerisinde olup ta kendilerine tebliğ ulaşmamış ehli fetret vb. durumlardaki insanların durumu ve mükellefiyetleri ne olacak? Problemiyle ilgili görüşleri şöyledir: Din konusunda yetkili olan Resul değil Akıldır. Eğer Allah hiç bir resûl göndermeseydi, yine de insanların akıllarıyla Allah'ın varlığını ve birliğini, onun layık olduğu sıfatlarla tanımlaması ve Allah'ın evrenin yaratıcısı olduğunu bilmesi gerekirdi. Resul gönderilmese dahi, insanların akıllarıyla Allah'ın vahdaniyetini ve ulûhiyetini, benzer ve ortaklardan beri olduğunu bilmek; nimetlerini ve onların şükürünü yerine getirmek, her an ona boyun eğmek onların üzerine de vaciptir. Bu sebeple vahiy ulaşmayan kimse, din konusunda mazur görülmez ve bundan sorumludur. Hatta Resulün gelmesi, Allah'ın varlığını haber vermek için değil onu tekit etmek içindir; din için resul değil akıl şarttır. Resuller ise, ibadetlerin, şeklini belirlemek için Şeriat konusunda gereklidir.³⁷⁹ Peygamberin bu görevi, bireysel sorumluluğu engelleyici olmaktan çok kolaylaştırıcı bir işlev görür. Peygamber açıklar ve uyarır.³⁸⁰ Sonuçta insanı doğruya ulaştıracak olan kendi tercih ve eylemleri doğrultusunda³⁸¹ Allah’tır.³⁸²

Ehlisünnet ve’l Cemaate göre; Yüce Allah icbar altına alınmamakla beraber aynı zamanda adalet sahibidir. Yüce Allah itaatın karşılığını kat kat vermesine

---

³⁷⁵ a.e., I,162.

³⁷⁶ Nisa 4/93.

³⁷⁷ Nisa 4/14.

³⁷⁸ Sabuni, a.g.e., 164; Maturidi, a.g.e., I, 285.

³⁷⁹ Sönmez Kutlu, “Maturidi Akılcılığı ve Günümüz Sorunlarını Çözmeye Katkısı” [http://eskieserler.com/] Erişim tarihi:21.03.2011. ,16.50.

³⁸⁰ Sâbunî, *el-Bidâye fi Usûli’ d-Din*, Ank., 1991, 79.

³⁸¹ Yunus 10/ 9.

³⁸² İsra, 17/20.

karşın günahların karşılığını adaleti gereği bazen birebir verir, bazense lütfü gereği bağışlar. Adalet sahibi Allah, İlahi adaletin gereği olarak, günahların bedelini acı ve ızdırab olarak günahlara denk verir. Hikmet Allahın emirlerine uygun fiillerdir. Allahın yaratıklarında ve yaptıklarında abes ve hikmetsizlik söz konusu olamaz. Allah hikmetsiz iş yapıp abesle iştigal etmeyeceğine göre, Allahın yaratmış olduklarına karşı adaletsizlik yapması, sebepsiz yere acı çektirmesi söz konusu olamaz. Dışarıda acı gibi gözükken şeylerin veya iyilik olarak gözükken şeylerin asıl içyüzleri Allah katındadır. ³⁸³K-Kerim bu konuya şu ayeti kerime ile açıklık getirir: *“İhtimal ki hoşlanmadığınız şey sizin iyiliğinizdir ve ihtimal ki sevdiğiniz bir şey sizin kötülüğünüzedir. Siz bilmezsiniz, Allah bilir.”*³⁸⁴

---

³⁸³ Ebu Hanife, *el-Fıkhul Ekber*, (Çev. Mustafa Öz).MÜİF. Vakfı Yay. İst., 16.

³⁸⁴ Bakara 2/216.

5. DİĞER İTİKADİ MEZHEPLER VE GÜNAH PROBLEMLERİ

5.1. HARİCİLİK VE GÜNAH PROBLEMİ

Haricilik, Hz. Ali ile Muaviye arasında cereyan eden Sıffin savaşı sonrası hakem meselesi yüzünden ortaya çıkmıştır. Bu hareketi ilk başlatan çölde yaşayan Temimliler ve taraftarları olmuştur. Hariciler, İslam tarihinde ilk kez meşru otoriteye başkaldıran ve kabilecilik ruhunu tekrar canlandırmak isteyen siyasi anlayışın dini bir hüviyete bürünerek toplumdan kopan radikal bir hareketin taraftarları olarak tanınmaktadırlar.³⁸⁵

Hariciliğin Ezarika, Necedatı Aziriyye, Beyhessiye Acaride, Se'alibe, İbadiyye, Sufriyye-i Ziyadiye diye kolları vardır.³⁸⁶

Büyük günah işleyenlerin durumları hakkında ilk yorum yapan mezhep haricilerdir. Sıffin savaşında Muaviye ve taraftarlarının yenilginin eşiğinde oldukları anda Hz. Ali'yi hakem olayına zorlamalarına rağmen daha sonraları hakeme başvurmanın Allah'ın hükmünü çiğnemek olduğunu; "*Allah'tan başka hüküm sahibi yoktur*"³⁸⁷ ayetini delil göstererek savundular. Hakeme başvurmanın günah, onu kabul edenlerin kâfir olduklarına hükmettiler. Hakem olayına gitmekle aslında kendilerinde kâfir olduklarını savunup ancak; tövbe edip bundan rücu ettiklerini söylediler. Hariciler daha sonra bu sınırları genişleterek Cemel ve Sıffin ashabının tümünün kâfir olduklarına inandılar.³⁸⁸

Hariciliğin genel görüşüne göre; dinin emir ve yasaklarına uymayanlar kâfirdirler. Harici olmayan herkes kâfir olduğundan düşmandır.³⁸⁹

Hariciliğin kolları birçok konuda olduğu gibi günah problemleri hususunda da farklı görüşler bildirmişlerdir. Günah problemleriyle ilgili en sert görüş bildirenler Hariciliğin Ezarika grubu olmuştur. Ezarika'ya göre; büyük günah işleyenlerle, kendilerine hicret etmeyip yerlerinde kalanlar kendi görüşlerinde

---

³⁸⁵ Kahraman vd., *a.g.e.*, 233.

³⁸⁶ Şehristani, *a.g.e.*, 105.

³⁸⁷ Yusuf, 12/40.

³⁸⁸ İmam Ebu Hasan Ali b. İsmail el-Eşari, *Makalatü'l- İslamiyyin ve İhtilafü el-Musalliyin*, Beyrut, 1990, I,167.

³⁸⁹ Karaman vd. *a.g.e.*, 233.

olsalar bile müşriktirler. Kendilerinden olduğunu söyleyip ordugâhlarına gelenlere muhaliflerinden bir esiri kendilerine öldürmesi için verirlerdi. Öldürürse gelen kişi onlardandı, aksi takdirde “*bu münaфіk ve müşriktir*” deyip öldürürlerdi. Onlara göre muhaliflerinin kadınları ve çocukları da aynı şekilde öldürmeleri mubahtı. Onlara göre çocuklarda müşrik olup cehennemde temelli kalacaktı.³⁹⁰

Hariciliğin Necedat koluna göre; hırsızlık, zina ve içki gibi günahları işleyen müminlerin toplum dışına atılması gerekmez. Bu fiiller onları cehennemlik yapmaz. Fakat küçük günahta olsa günahlarda ısrar kişinin İslam ümmetinden çıkmasına neden olur.³⁹¹ Allah’ın günahları nedeniyle müminlere azap edip etmeyeceğini bilmiyoruz. Ancak böyle bir cezayı uygularsa mümine cehennemin dışında günahları kadar azap eder; sonra da onları cennete koyar.³⁹²

Haricilerin Sufriye fırkasına göre; günah işleyen müşriktir. Ancak Ezarika’ da olduğu gibi muhaliflerin çocukları ile kadınlarını öldürmeyi ileri sürmezler. Onlara göre Sufriyeden bir fırka, hakkında ceza bulunan fiiller işlendiği zaman, bu fiili işleyen kimsenin, yalnızca zina eden, hırsız, iftiracı ve kasten adam öldüren katil gibi, bu fiillerle ilgili adlarla isimlendirilmesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Onlara göre böyle bir kimse ne müşrik ne de kâfirdir. Namaz kılmamak, oruç tutmamak gibi haklarında belli bir ceza bulunmayan her türlü günah küfürdür ve bunu günahları işleyen kâfirdir.³⁹³

Haricilerin Acaride fırkasına göre; kepire işleyenlere kâfir olup; ebediyen cehennemde kalacaklardır.³⁹⁴ Acaride’ye göre; çocuk islama çağrılıncaya kadar, buluş çağından önce ki dönemde ona dokunulmaz (bereal) gerektir. Ezarika muhaliflerin mallarını kendileri için helal sayarlarken; Acaride muhaliflerin malları, o malın sahibi öldürülmedikçe fey olarak kabul edilmez.³⁹⁵

---

³⁹⁰ Abdulkahir el-Bağdadi, *el-Fark Beyne'l-Firak*, (Çev. E. Ruhi Fırlalı), DIB Yay., Ank., 2008, 60; bkz. Kummi/Nevbahti, *Şii Firkalar*, (Çev. Hasan Onat vd.), Ank., 2004, 205.

³⁹¹ Ethem Ruhi Fırlalı, *İbadiyyenin Doğuşu ve Görüşleri*, Ank., 1983, 136.

³⁹² Eş’ari, *a.g.e.*, 106.

³⁹³ Bağdadi, *a.g.e.*, 65; Şehristani, *a.g.e.*, 125.

³⁹⁴ İrfan Abdulhamit, *İslam’da İtikadi Mezhepler ve Akaid Esasları*, (Çev. Saim Yeprem), 3. bsk., İst., 1994, 89.

³⁹⁵ Bağdadi, *a.g.e.*, 67.

Hariciyenin İbadiyye kolu kendi aralarında muhtelif fırkalara Acaride olduğu gibi ayrılrsa bile İslam ümmetinin kâfirleri hakkında birleştiler. Onlara göre; İslam ümmetinden kendilerine muhalif olanlar, şirk içerisinde imandan uzak olup bunlar ne mümin ve ne de müşriktirler. Onlar ancak kâfirdirler. Bu nedenle şahitliklerini caiz görmüşler, gizlice öldürülmelerini ve kanlarını haram kılmışlardır. Ama bunun açıkça yapılması halinde, helal olduğunu söylemişlerdir. Ayrıca onlarla nikâhlanmayı ve onlardan miras almayı kabul etmişlerdir. Bu konuda onlar bu gibi insanların, Hak dini tatbik etmemelerine rağmen Allah ve Resulü yolunda savaştıklarını iddia etmişlerdir. Onlar bir kısım mallar dışında muhaliflerin bazı mallarının helal olduğuna inanmışlar ve böylece atlar ve silahları almanın helal olduğunu söylerken; altın ve gümüşün, ganimet sırasında, sahiplerine geri verilmesin, ileri sürmüşlerdir.³⁹⁶ Onlara göre yine kendilerine muhalif olan Müslümanlar müşrik ve kâfir olmadıkları gibi müminde değillerdir. Bunlar kafiru din(dini inkâr) değil, kafiru nimet(nimeti inkâr) edenlerdir. Allah'a karşı suç ve günah işlemişlerdir.³⁹⁷

Haricilerin mürtekibi Kebire ile görüşleri birbirleriyle çelişik olmakla beraber öne çıkan hususlar şunlardır. Hariciler siyasi havanın etkisiyle iman- amel ayırımına gitmeden önce imanla ameli bir tutmuşlardır. Küfre gitme hususunda büyük ve küçük ayırımına gitmemişlerdir. Onlara göre büyük ya da küçük günah işleyenler kâfir ve müşrik olup; onlara rücu ve tövbe kapısı her zaman açıktır. Büyük günah işleyen kimse tövbe edip rücu etmezse ebediyen cehennemde kalır. Bütün günahlar kebiredir ve küfranı nimettir.³⁹⁸

Takva ve şecaat, ibadetlere devam, sürekli K. Kerimi çokça okumak, dini kurallara uymak Haricilerin belirgin özellikleri³⁹⁹ olmalarına rağmen ifrat ve tefrite kaçıp İslam'ın orta yolunu takip etmemeleri, böyle uc fikirler ortaya atmaları düşündürücüdür. Hz. Peygamberden hemen sonra çölde yaşayan bedeviler arasında ortaya çıkan bu fırkanın böyle bir yol takip etmesine, haricilerin sosyokültürel yapısının etkili olduğunu düşünüyoruz. Klan döneminden kalma aşiretçiliğin katı kuralları ve değişmez taassupları mantıkla ters düştüğünde mantık her zaman

---

³⁹⁶ Sever, *a.g.e.*, 21-25.

³⁹⁷ Bağdadi, *a.g.e.*, 79.

³⁹⁸ Abdülhamit, *a.g.e.*, 105-106; Eş'ari, *a.g.e.*, I,189-190.

³⁹⁹ Karaman, *a.g.e.*, 233.

mağlup olmuştur. İlim ve mantık abidesi olan Hz. Ali ile bu kadar ters düşmeleri ve din adına bunu yapmış olmaları bunu gözler önüne sermektedir.

5.2. ŞİA VE GÜNAH PROBLEMİ

Şia; Hz. Peygamber(sav)in vefatından sonra Hz. Ali ve Ehl-i Beytini halifelik(imamet) için en layık kişi olarak gören, onu nass ve tainle “*meşru*” halife kabul eden; ondan sonra ki halifelerinde onun soyundan gelmesi gerektiğine inananların ortak adı olmuştur.⁴⁰⁰

Birçok mezhepte olduğu gibi Şia’nın da kolları vardır. Bunlar, (Keysaniyye, Zeydiyye, İmamiyye, Ğulat, İsamiliyye)⁴⁰¹ dir. Kendi aralarında olduğu gibi günah konusunda da farklı görüşler ortaya koymuşlardır. Biz konumuzla ilgili Ehlisünnet itikadına yakınlığı ile bilinen ve halen Yemen’de yaşayan bir itikadi mezhep olan Zeydiyye ile İran’ın resmi mezhebi olan İmamiyye’nin görüşleri üzerinde duracağız.

5.2.1. Zeydiyye ve Günah Problemi

Şia’nın on iki imamından Zeyd b. Ali b. Hüseyin b. Ali b. Ebu Talib’e nispet edilen, imametin Hz. Fatıma’nın çocuklarına ait olduğunu benimseyen Şia’nın bir fırkasıdır. Zeydiyye Şia’nın ehl-i sünnete en yakın olan bir koludur.⁴⁰² Onlara göre Hz. Peygamberden sonra en faziletli insan Hz. Ali’dir. Resulullah (sav) onu ismen değil vâfen atamıştır. Hz. Ali kadar faziletli olmasalarda ilk iki imamın halifeliği de caizdir. Zeyd b. Ali b. Hüseyin’e göre büyük günah işleyen mümin olarak isimlendirilemez. Ona göre mümin K. Kerim’de Allah dostu olarak kabul edildiğinden büyük günah işleyene mümin denilemez. Ancak onun cenaze namazı kılınabilir. Müslüman mezarlığına defnedilir. Yakınları kendisine mirasçı olabilir. Kâfir sayılamaz. Kebire işleyenin günahkâr sayıldığı konusunda ümmet icma etmiştir.⁴⁰³

Zeydiyye büyük günah işleyenler hakkında iki gruba ayrılmıştır.

---

⁴⁰⁰ *a.e.*, 620.

⁴⁰¹ Şehristani, *a.g.e.*, 132.

⁴⁰² Karaman, *a.g.e.*, 714.

⁴⁰³ Mustafa Öz, “Zeyd bin Zeynel Abidin ve Zeydiyye”, MÜİFD., 19, 43.

Birinci gruba göre, hakkında void bulunan şeyleri işlemek şirk ve inkâr değil Küfran-ı nimettir. İkinci gruba göre ise, hakkında void bulunan şeyler küfür değildir. Zeydiyye'nin ekser uleması ve ilkleri birinci görüşü savunmuşlardır.⁴⁰⁴

Zeydiyye'ye göre, günahta ısrar etmek küfürdür. Günahlardan zina veya hırsızlık yapana hadd cezası uygulanır. Sonra tövbeye davet edilir. Tövbe etmezlerse öldürülürler.⁴⁰⁵ İmam Zeyd'e göre, günah imanı eksiltmez, ibadet ve İtaatlerde onu artırmaz. Ancak salih bir iman mutlaka salih ameli doğurur. Zira iman ve amel birbirlerinin ayrılmaz parçalarıdır.⁴⁰⁶

İmam Zeyd büyük günah işleyeni iman ile küfür arasında bir yerde olduğu kanaatiyle Mutezile ile aynı görüşü paylaşır. Ancak ona göre büyük günah işleyen biri hem mümin hem de fasık olabilir. Ona göre büyük günah işleyen kişi günahı ölçüsünde azap görür. Sonradan cennete girer. Zira ehl-i kiblede hiç kimse ebediyen cehennemde kalmayacaktır.⁴⁰⁷

5.2.2. İmamiyye (Caferiyye-İsna Aşeriyye) ve Günah Problemi

Hız. Ali b. Ebi Talib'in torunlarından Cafer'i Sadık'ın etrafında toplanan ve onun içtihatlarına göre amel edenlerin mezhebidir. İmam Malik ve Ebu Hanife gibi büyük müçtehitler Caferi Sadıkın ilim ve feyzinden faydalanmışlardır. Mezheplerinde "İmam" ve "On İki İmam" meselesine ağırlık verdiklerinden bu mezhebe "İmamiyye" veya "İsna Aşeriyye" de denilmiştir.⁴⁰⁸

Ehl-i sünnete yakın olan Cafer-i Sadık daha hayatta iken Ebul Hattab Muhammediyye Ebi Zeynep gibi bir takım kişiler ona Tanrılık kendilerine ise Peygamberlik isnat edip; onu çok uç noktalara koymuşlardır. Onlara göre İmam Cafer-i Sadık'ı tanıyanlar haramlardan muaf tutulmuşlardır. Bunu duyan İmam Cafer-i Sadık şiddetle karşı çıkmış, İslam ülkelerine tekzip mektupları yollamıştır. İmam Cafer es Sadık'ın hayatında başlayan bu fitneler onun ve vefatından sonra

---

⁴⁰⁴ Eş'ari, *a.g.e.*, 89-90.

⁴⁰⁵ *a.e.*, 118.

⁴⁰⁶ M. Ebu Zehra, *İmam Zeyd*, (Çev. Salih Parlak-Ahmet Karababa), İst., 1996, 192-193.

⁴⁰⁷ *a.e.* 189.

⁴⁰⁸ Ahmet Emin, *Duha'l-İslam*, Kahire, 1936, III, 261.

İyice artmıştır.⁴⁰⁹Zeydiyye'den sonra Ehl-i Sünnet inancına en yakın bir Şii mezhebi olan Caferilik komşumuz İran'ın şu an resmi devlet mezhebidir. Caferilik ilk üç halifenin, halifeliklerini kabul etmekle beraber onlara karşı saygılıdır. Ancak Muaviye ve oğlu Yezid'e lanet okurlar.⁴¹⁰

İmamiyye'den Esterebadi'ye göre; kul Allah'ın nehyettiği büyük ve küçük günahları işlediğinde, imandan çıkar. Tevbe ettiğin de ise tekrar geri döner. Allah'ın K. Kerim'de buyurmuş olduğu helalleri haram, haramları da helal kılmak insanı dinden çıkarır.⁴¹¹İmamiyye'den Kaşaniy'e göre ise; günah işleyen bir müslüman, ilahi adalet gereği ebedi olarak cehennemde kalmaz. Çünkü Yüce Allah şirkin dışında bütün günahları bağışlar.⁴¹²

İmmamiyye, Mutezile'de olduğu gibi günah işleyenler için fasık kavramını kullansa da bunu el- menzilu beynel menzileteyn – iki menzil arasında kalmak olarak değerlendirmez. Mürtekib-i kebire istediği günah kadar cezasını çeker. Sonra kurtulur ki adalet olan budur. Ebedi Cehennem ise yalnız kâfirler için vardır. Ebedi Cehennem, mürtekib -i kebire için kâfirlerden olanlardır. Ehl-i kible için değildir.⁴¹³

Müşrikler, kâfirler ve inkârlarında ısrar edenler için şefaet yoktur. Ama Allah'ın birliğine inanlar için günahlarından dolayı Yüce Mevla lütuf ve inayetiyle bağışlayabilir.⁴¹⁴

5.3. MÜRCİE VE GÜNAH PROBLEMİ

Mürcie; ilk defa hicri 60'lı yılların başından itibaren Hz. Osman ve Ali dâhil, Cemel ve Sıffine katılan ve büyük günah işleyen herkesin durumunu onları mümin olarak kabul ederek imanlı veya kâfir olduklarını tartışmadan Allah'la irca eden ve onların cennetlik veya cehennemlik oldukları konusunda fikir beyan etmeyen kimseler için kullanılmaya başlanmıştır.⁴¹⁵ Bu kişilerin başında İslam

---

⁴⁰⁹ İbn-ül Esir, *el-Kamil fit-Tarih*, ts. VIII, 9.

⁴¹⁰ [<http://www.dunyadinleri.com/Caferilik.html>.] Erişim: 2 Nisan 2011.

⁴¹¹ Mazlum Uyar, *Ahbarilik*, Ayışığı Yay., İst., 2000, 182.

⁴¹² *a.e.*, 214.

⁴¹³ Ebu Zehra, *İmam Ca'fer Sadık*, (Çev. İbrahim Tüfekçi), Şafak Yay., İst., 1996, 200.

⁴¹⁴ Mehmet Keskin, *Ca'fer-i İlmihali*, DIB Yay., Ank., 2010, 79.

⁴¹⁵ Kutlu, *Mürci'e ve Tesirleri*, DIB Yay., Ank., 2002, 35.

tarihinin ünlü simalarından sa'd bin ebi Vakkas İmran b. Hüseyin, Abdullah b. Ömer vardı. Bu kişiler ortada ki ihtilafların taraflarından hangisinin haklı olduğu konusunda bir fikir belirtmemişlerdir. Bu grubun çekimser tavırları zamanla farklı bir boyut kazanmış ve bir itikadi ekol haline gelmiştir. Bu ekole göre; İman etmiş bir kişi hangi günahı işlerse işlesin, ceza çekmeyecektir. Bu inanç şeklinden sonra bu ekole “*Mürctie*” denilmiştir.⁴¹⁶

Cemel ve Sıffin savaşlarında Haricilerin büyük günah işleyen sahabeyi tekfir etmesine karşılık, İrca fikrini benimseyenler de Hz. Osman ve Hz. Ali gibi bu savaşlara katılanlar hakkındaki yaklaşımlarını bütün büyük günah işleyenlere teşmil etmişlerdir. Bu anlamda ilk Mürctie grup sahabedir. İtikadi ekollerde asıl ele alınan Mürctie daha sonra Emeviler döneminde oluşan iman ve büyük günah hakkında ki kanaatlerinden bahsedilen Mürctiedir. Mürctie büyük günah hakkında ki kanaatleri onların iman tanımlamalarıyla bağlantılıdır. Mürctienin bütün fırkalarında temel ilke büyük günahın imana zarar vermeyeceği savıdır. Mürctie'ye göre; İman sadece kalbin bir işlevidir. İman sadece bir içi mesele olup bilgiden ibarettir. Dışa yansıyan tezahürleri, kişiyi yönlendiren etkileri yoktur.⁴¹⁷

Mürctie sünnete uyan ve bidatlere uygun olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. Sünnete uyan Mürctie, iman ve büyük günah konusunda ehli-sünnetle aynı görüştedir. Bidatlere uyan Mürctie ise; İmanla birlikte günahların hiçbir zarar vermeyeceğini savunan görüştür.⁴¹⁸ Sünnetle paralel olan Mürctie Ebu Mansur el-Matüridinin ölüm tarihi olan (M.944)yılına kadar müstakil bir mezhep görünümünde iken; artık Matüridi'den sonra önce kendi adıyla Matüridilik olarak daha sonra Ehl-i Sünnet ve'l Cemaat olarak meşhur olan bir ekole dönüşmüştür.⁴¹⁹

Ebu Hanife'ye göre irca; kesin bilgi olmayan bir hususta zanla hüküm vermemek, bilinmeyen şeyin peşine düşmemek, tevakkuf anlamındadır. Yani helal, haram ve bizden önce ki ümmetler hakkında bilmediğin konularda soru soranlar için “*en güzelini Allah bilir*” demektir. Günah işleyenlerin cennetlik veya

---

⁴¹⁶ a.e., 36.

⁴¹⁷ Kutlu, a.g.e., 39.

⁴¹⁸ a.e., 33.

⁴¹⁹ Ebu Zehra, a.g.e., 148; Şehristani, a.g.e., 143.

cehennemlik olduklarını söylemeden, onlar hakkında hükmü geciktirmektedir.⁴²⁰

Mutezile fırkası, "büyük günah işleyen Cehennemde ebedî kalmaz, günahı kadar azap görür, belki Allah onu affeder" diyenlere Mürcie namı vermişlerdir. Bu nedenle Mutezile, İmam-ı A'zam Ebû Hanife'ye ve talebeleri İmam Yusuf ve İmam Muhammed'e Mürcie demişlerdir.⁴²¹

T. İzutsuy'a göre; Mürci görüşün altında siyasi ve politik nedenleri vardır. Bu konuda Mürcie fikirlerini beyan ettikleri zaman karşılarında din dışı eylem yapan Emevi Sultanları vardı. Bu manada Mürcie; karışmamak ya da adaletsizliği bariz olan Emevi Hükümdarlarını kâfir olarak tanımayı reddetmektedir.⁴²² Emeviler, kendi hilafetini meşrulaştırmak için bir dönem Mu'tezile'yi ve aynı zamanda Mürcie'yi bu nedenle desteklemişlerdir.⁴²³ Bu manada Mürcie meliklerin dini üzerine şekillenmiştir. Böylelikle irca: Büyük günah sahibi hakkında verilecek hükmü kıyamet gününe ertelemek, dünyada iken cennetlik veya cehennemlik olduğuna karar vermemektir.

Bu bağlamda Mürcie; Ehli kıblenin tümünün zahirde ki imanları nedeniyle mümin olduğunu iddia eden ve onların hepsi için Allah'tan af uman kimselerdir. Onlar herkesi dost edinirler çünkü onlara göre; küfürle beraber taat fayda vermediği gibi imanla beraber günahta zarar vermez.⁴²⁴ Mürcie, büyük günah işleyenin dünyadaki durumu ile Ahiret'teki durumunu birbirinden ayrı ele alır. Şöyle ki Kible Ehli'nden büyük günah işleyenler (*Fâsıklar*), imanlı olmaları dolayısıyla mümindirler, ancak büyük günah işledikleri için aynı zamanda fasıktırlar. Onların durumları Allah'a kalmıştır, dilerse affeder, dilerse cezalandırır.⁴²⁵ Onlar, fıskı İmanın zıddı kabul etmediklerinden ve amelleri İmanın bir parçası olarak görmediklerinden, büyük günah işleyeni fıskı ve fücuru ile birlikte kâmil bir mümin saymaktadırlar. Günah işleyen ister teville, ister tevilsiz işlesin, yani her hangi bir yorum sonucu işlesin durum aynıdır. Çünkü bütün

---

⁴²⁰ Kutlu, *a.g.e.*, 31-32.

⁴²¹ Ebu Zehra, *İslam'da Siyasî ve İtikadî Mezhepler*, (Çev. E. Ruhi Fığlalı Eskicioğlu), Yağmur Yay., İst., 167.

⁴²² Eş'ari, *a.g.e.*, 214.

⁴²³ Ebu Zehra, *a.g.e.*, 169.

⁴²⁴ İzutsu, *a.g.e.*, 127.

⁴²⁵ Eş'a'rî, *a.g.e.*, 229.

günahlar fiştir. Bu yüzden onlar, te'ville kan dökmeleri, kadınları esir almaları ve malları yağmalamalarından dolayı Haricileri fasık olarak görmüşlerdir⁴²⁶

Izutsu'ya göre Mürci görüşün en önemli nazari sonucu; imanın öznesi bakımından müminlerin işleyeceği her türlü günahları dolayısıyla imanlarının zarar görmeyeceği ve her halükarda da kâfir olmayacakları günahları büyük-küçük ayırımına gitmemeleridir. Onlara göre günahın boyutu ne olursa olsun imanın yanında sahibine zarar vermez.⁴²⁷

5.4. MU'TEZİLE(KADERİYE-MUATTILA) VE GÜNAH PROBLEMİ

Sözlükte Mutezile, “*Ayrılmak, uzaklaşmak, bir tarafa çekilmek*” manasına gelir. “*Azl*” kelimesinden türetilmiştir.⁴²⁸ Hz. Hasan'ın hilafeti Muaviye' ye bırakması durumunda iki tarafında görüşlerine katılmayacak tarafsız kalanlar hakkında Mutezile kelimesi sözlük anlamıyla kullanılmıştır.⁴²⁹

Mutezile, dini anlama ve yorumlamada akla büyük ölçüde değer atfeden Kelam okuludur. Bu ekol duruşuyla akli düşüncenin İslâm kültür ve medeniyetinde yeşermesine ve inkişaf bulmasına katkıda bulunmuştur Mutezilî kelamcılarının birçoğu dindarâne bir yaşantı içerisinde olmuşlar, fikir hürriyetine verdikleri değerden olsa gerek birçok alt kollara ayrılmışlardır. Mutezile, Abbasilerin resmi akidelerini temsil ediyordu.⁴³⁰ Mu'tezilî düşüncenin ilk temsilcisi Vâsıl b. Atâ (v.131/748) iken son temsilcisi ya da kelâmcısı ise Zemahşerî'(v.538/1143) olmuştur.⁴³¹ Vâsıl büyük günah meselesinde hocası Hasan Basri ile aynı görüşü paylaşmadığından, arkadaşlarıyla birlikte onun meclisini terk etmişlerdir. Bu yüzden “*ayrılanlar ve yan çizenler*” anlamında kendilerine Mutezile denilmiştir. Oysa Mu'tezile'ye göre kendileri ehl-i adl ve ehl-i tevhid'tirler. Kaderi red ettikleri için kaderiyye Allah'ın sıfatlarını red ettikleri için Muattıla isimleriyle de anılmışlardır.⁴³²

---

⁴²⁶ a.e. 476–477.

⁴²⁷ Izutsu, a.g.e., 127.

⁴²⁸ Kutlu, a.g.e., 25.

⁴²⁹ Karaman vd., a.g.e., 451.

⁴³⁰ Fuad Sezgin, *Tarihu't-Türâsi'l-Arabî*, (Arapça'ya Çev. Mahmud Fehmi Hicazi) Riyad, 1991, I,59.

⁴³¹ a.e., I, 60.

⁴³² Selim Özarslan, “Mu'tezile ve Bağdat Mu'tezilileri ve Başlıca Görüşleri” CÜİF. Der., VII, 161.

Mutezile dışardan Yahudi, Hıristiyan, İran, Hind dinleri ve Yunan felsefesiyle, içerden Müsebbihe, Mücessime, Hasviyye , Rafiziyye ile temas etmiş bunların karşısında İslam akaidini savunmuş sapık cereyanların iddialarını kelamı metotlarla çürütmüşlerdir.⁴³³

Mutezile, İslam akaidinin akli esaslarını ortaya koyan ilk kelam ekolüdür. İslam toplumuna, özellikle kelam ilminin temellendirilmesine katkıları olmuştur. Cedel metodunu kullanan, tefekkür ve muhakeme kabiliyetine önem veren, muarızlarına karşı kesin deliller kullanan, akla ve nakle aynı ölçüde değer veren ve bilim adamları arsında tartışma yöntemleri geliştiren hep Mu'tezile olmuştur.⁴³⁴ Ancak zamanla Mu'tezile'ninde zamanla kendi içinde bölünüp fikir ayrılığına düşmesi, kendi düşüncelerini kabul ettirmesi için devlet gücünü kullanması, fıkıh ve hadis ehlini gereğinden fazla incitmesi Mutezilelerin eleştirilmesine ve etkinliğini yitirmesine sebep olmuştur.⁴³⁵

Bağdadi, Mutezileyi kendi aralarında biri diğerini küfürle suçlayan yirmi fırkaya ayrıldığını kaydeder. Bunlar; Vasiliye Amraviyye, Huzeliyye, Nazzamiyye, Hisamiyye, Sumamiyye, Cahiziyye, Hatibiyye, Himariyye, Esvariyye, Muammeriyye, İskafiyye, Caferiyye, Bişriyye, Murdariyye, Hayyatıyye, Salih kubbe taraftarları Verisiyye, Şehhamiyye, Kabiyye, Cubbaiyye, Ne Behsemiyye olup, mürtekibi kebirinin ne mümin ne de kâfir olacağı onun iki menzil arasında kalıp fasık olacağı hususunda birleşmişlerdir.⁴³⁶ Bir kimse büyük günah(kebire) işlemiş ve tövbe etmemiş olarak ölürse, sonsuza dek cehennemde kalır. Ama çekecekleri azap küfür ehlinin azabından daha hafif olur.⁴³⁷

Mutezile Mürtekib-i Kebire'yi Ehl-i Sünnet gibi tam mümin olarak görmez. Hariciler gibi kâfir olarak ta görmez. Murtekib-i Kebire'yi ne kâfir nede mümin olarak Murtekib-i Kebire'yi, el menzilü beynel menzileteyn-ikisi arasında bir yerde konumlandırır. Onlar büyük günah işleyenler tövbe etmedikçe Allah'ın onları bağışlamayacağı hususunda birleşmişlerdir.⁴³⁸ Çünkü cehennem küfre göre

---

⁴³³ İlyas Çelebi, "Mütezile" md., DİA, Yay., İst., 2006, XXXI/391.

⁴³⁴ Karaman vd., *a.g.e.* 451.

⁴³⁵ Abdulhamid, *a.g.e.*, 93; Bkz. Karaman vd., *a.g.e.* 451.

⁴³⁶ Eş'ari, *a.g.e.*, I,116.

⁴³⁷ Bağdadi, *a.g.e.*, 82-83.

⁴³⁸ *a.e.*, I, 329.

hafiftir.⁴³⁹ Tövbe ettiği takdirde Yüce Allah mürtekibi kebireyi bağışlayabilir. Eğer tövbe etmezse mürtekibi kebiye için şefaatte söz konusu olamaz. Zira şefaate fazilet yönünden müminlerin yükseltilmesi içindir.⁴⁴⁰

Mu'tezileye göre günahlar büyük ve küçük diye iki gruba ayrılır. Mu'tezilenin büyük günah tanımında akıl ön plana çıkmıştır. *"Aklın iyi olduğuna hükmettiği her şeyi ihlal etmek büyük günahdır."* Yine *"ikabı sevabını geçen günahlar büyük günahdır. İkabı sevabından az olan günahlarda küçük günahlardır."*⁴⁴¹ K. Kerim'de hakkında, tehdit ve vaid bulunan her günah büyüktür. Hakkında tehdit bulunmayan her günah ise küçüktür. Bu tanımı Mu'tezile daha da genişletilmiş, *"Hakkında tehdit yoksa büyüklükte hakkında tehdit gelen gibi olan, ona benzeyen ona yakın olan günahlarda yine büyük günahdır"*⁴⁴² demişlerdir. Mu'tezile ayrıca günahı işlerken, durumunu, niyeti ve bilgisi göz ardı edilmemelidir deyip; günah tanımında *"kasıt"* a ayrı bir önem vermiştir. Mutezileye göre kasıtlı işlenen her günah büyüktür. Burada nesneye değil, failin durumuna dikkat çekilmiştir. Günahlarda ısrar etmenin, küçük günahların birikip büyük günahlara dönüşüp dönüşmeyeceği hususunda mutezile ihtilaf etmiştir. Mutezilenin Cumhuriyetine göre küçük günahların çokluğu büyük günahları meydana getirmez. Mutezile'nin ünlü Âlimlerinden el- Cubbaiye göre *"küçük günahlar çoğalıp büyük günahları meydana getirir."*⁴⁴³

Mutezileye göre büyük günahlar iki kısma ayrılır. Bunlardan bir kısmı küfrü gerektirirken diğer bir kısmı küfre gerektirmez. Direk imana taalluk eden günahlar küfrü gerektiren günahlardır. Allah'ı yaratılanlara benzetmek, Allah'ın hükümlerine karşı çıkmak insanı küfre götüren günahlardır.⁴⁴⁴

Mutezileden Ebul- Hüzeyl el- Allaf'a göre; Şeriat gelmezden önce akıl sahibi kimse Allah-u Teâlâ'yı delil ile bilmek zorundadır. Eğer bu anlamda

---

⁴³⁹ Bağdadi, *a.g.e.*, 83.

⁴⁴⁰ Şehristani, *a.g.e.*, I, 60-61.

⁴⁴¹ Karaman vd., *a.g.e.*, 451; Bkz. Çelebi, *a.g.e.*, 392.

⁴⁴² Razi, *a.g.e.*, XXI, 135.

⁴⁴³ Eş'ari, *a.g.e.*, I, 332.

⁴⁴⁴ *a.g.e.*, I, 333.

marifetullah'ta kusur ederse ebedi olarak cehenneme mahkûm olur. Hasenin Hüsünü kabihin kübhünü bilmesi de vacip olur.⁴⁴⁵

Mutezili Bişr b. el-Mütemir'e göre; Mürtekibi kebare ile işlediği günahdan dolayı tövbe ederse; tövbesi kabul olur. O günahı tekrar işlerse ilkinin cezasını da hak etmiş olur. Ona göre büyük günahdan dolayı edinilen tövbenin kabulü tekrar işlememe şartına bağlıdır.⁴⁴⁶

Günah meselesine belki de islam itikat tarihinde en ilginç yorumu Sümame b. El-Eşres en- Numeyri getirmiştir. Mu'tezili bir âlim olan Numeyri'ye göre; Kâfirler, Müşrikler, Zındıklar, Dehriler, Mecusiler, Yahudiler ve Hıristiyanlar kıyamet günü toprak olup cennet ya da cehenneme giremezler. Hayvanlar ve müminlerin çocukları da böyledir.⁴⁴⁷ Ahretle ilgili duyduğu bu endişeyi Mutezili başka bir âlim olan Hişam b. Amr el-Fuvedi daha dünya da iken göstermiştir. Ona göre Allah'ın küfrü yaratması mümkün değildir. Bu nedenle, Allah-u Teâlâ'nın kâfiri yarattığını söylemekte imtina ederd. Ona göre kâfir küfür demektir. İman ve küfür ise sadece ölüm anı için geçerli olan bir anlık fikridir.⁴⁴⁸

Mutezili âlim Amr b. Bahr Ebu Osman el- Cahız'a göre günah neticesinde cehennem ehl-i olanlar ebed kalmayıp zaman içinde ateş tabiatına dönüşürler. Ona göre cehennem ateşi kendine gelecek olanları girmelerine gerek duymaksızın çeker. Ona göre akıllı insanlar Allah'ı bilip, peygambere muhtaç olduklarını itiraf ederler. Bunlar bilgileri ölçüsünde mesuldürler. Tevhidi bilmeyen mazur bilen ise mesuldür. İslam'ı din olarak kabul eden Allah'ın cicim ve suret olmadığını, gözle görülmeyeceğini, adaletli olup zulmetmeyeceğini kabul eder inanırsa müslim olur. Red ve inkâr ederse teşbih ve cebire yönelirse gerçekten müşrik ve kâfir olur. Eğer bunlar üzerinde düşünmemişse o kimse yine mümindir, ayıplanamaz. Allah'a ve peygambere inanması yeterlidir.⁴⁴⁹

---

⁴⁴⁵ Şehristani, *a.g.e.*, 47-48.

⁴⁴⁶ *a.e.*, 53.

⁴⁴⁷ *a.e.*, 63.

⁴⁴⁸ *a.e.*, 69.

⁴⁴⁹ *a.e.*, 70.

5.5. VAHHABİLİK VE GÜNAH PROBLEMİ

Vahhabilğin gönümüzde yaşayan bir mezhep olması, İslamiyet'in doğuş yeri olan Mekke ve Medine gibi kutsal yerlerde yayılıp Suud devletinin resmi mezhebi olarak kabul görmesi, dünyanın dört bir yanında yaşayan Müslümanların merakını uyandırmıştır.

Arap yarımadasında ki hicaz bölgesi Yavuz Sultan Selim'in 1516 Mercidabık 1517 Ridaniye savaşından sonra 1812'ye kadar Osmanlı İmparatorluğuna bağlı yönetilmesi,⁴⁵⁰ ehl-i sünnet itikadına rağmen buralarda revaç bulan Vahhabilik ekolünün araştırılması ise bizim için ayrıca önem arz etmiştir.⁴⁵¹

Vahhabilik, Hanbelî mezhebine bağlı bir akım olarak ortaya çıkmıştır. Akımı Muhammed b. Abdülvahab adlı biri kurmuştur. Bu kişi Hicaz ile Basra arasında Yemame kıtasında ortaya çıkmıştır. Şeyh Necdî diye tanınmıştır. Aynı yerde doğmuş, Hindistan, İran, Bağdat ve Basra'yı gezmiştir. Tahsilini Şam'da tamamlamıştır. İbn-i Teymiyye'nin etkisi altında kalmıştır. Ekolünü 1730 yılında yaymaya başlamış 1745 yılında Necd emiri Muhammed bin Mesut tarafından desteklenmiş onun vasıtasıyla Vahhabilik orta Arabistan da yayılmıştır.⁴⁵²

Muhammed b. Abdulvehhâb kendisinin, dönemindeki bütün ilmi disiplinlerden bağımsız olduğunu, hiç bir ekolün mutaassıp taraftarı olmadığını iddia etmiştir. Ona göre; İslâm tarihinin sadece bir döneminde inanç Allah'ın iradesine mutabık olarak, Hazreti peygambere vahyedildiği şekliyle muhafaza edilmiştir. Bu da Peygamberin, ashabının ve onlara tabi olanların yaşadığı zamandı. İnancı geleneğin tortularından arındırmak suretiyle ancak toplum ilk Müslümanların takip ettikleri doğru yola erişebilir. O, açıkça tasavvufu, fikhî ve kelamı kabul etmediğini ve bu disiplinlerin temsilcilerini tanımadığını söylüyor ve doktrinini şöyle özetliyordu; Toplumun dini ve siyasi önderleri, ulema, fukahâ, mütekellimin ve tasavvuf şeyhleri, gayrı İslâmi ve kanuni olmayan sistemlerin kurulmasında katkısı olan yöneticiler kadar, içinde bulunulan kabul edilemez durumun sorumlularıdır. Onların güç dinamikleri, mezhepler, fikhî vs. Allah'ın

---

⁴⁵⁰ Ahmet Efe, *Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi*, Akçağ Yay., İst., 157.

⁴⁵¹ [<http://www.dunyadinleri.com/vehhabilik/html>], Erişim: 5 Nisan 2011.

⁴⁵² Mustafa Karaca, *Evanjelizm ve Vahhabilik*, Nokta Yay., İst., 2005, 85.

rızasına uygun bir hayatın tek garantisi olarak Kuran ve sünnetle değiştirilmelidir. Ben sizleri bir kelamcının, bir mutasavvıfın, bir fakihin veya İbn Kayyim ez-Zehebî, İbn Kesir vs. gibi büyük imamların yoluna çağırıyorum. Ben sizleri eşi ve benzeri olmayan Allah'a ve Hz. Muhammed'in bütün ümmetine vasiyet ettiği sünnetine çağırıyorum.⁴⁵³

Muhammed b. Abdülvehhaba göre, tevhid, kullukta Allah'ı bir tanımaktır. Tevhid kelimesini demek, Allah'tan başka tapınılan şeyleri tanımadıkça bir anlam taşımaz. Allah kalple, dille ve davranışlarla birlenmelidir. Bunlardan birinin eksik olması halinde kişi Müslüman olamaz. Tevhid üçe ayrılır. İlki Allah'ı isim ve sıfatlarında birlemek, ikincisi Allah'ı Rablık'ta birlemek, üçüncüsü de Allah'ı ilahlığında birlemektir. Allah'ı bu üç biçimde birlemek ancak amellerle mümkündür. Buna Kur'an ve sünnettin dışında emir ve yasak tanımamak, Hz. Muhammed (s.a.v.) döneminde bulunmayan şeyleri terk ederek Allah'ı birlemek gerekir. Bu tevhide ameli tevhit denir. Bu tevhit anlayışının getirdiği önemli sonuçlar vardır. Bunlardan birisi, Hz. Muhammed' den şefaathane talebinden bulunulmayacağıdır. Şefaathane Allah'a özel bir haktır. Bu nedenle Hz. Muhammed'den doğrudan şefaathane talep etmek, onu Allah'a ortak tutmaktır. Şefaathane inancı gibi tevessül inancı da şirkdir. Tevessül inancı daha çok tasavvufçular arasında yaygındır. Bir takım şeyhlerin, velilerin hem hayatlarında hem de öldükten sonra tasarruf sahibi olduklarına inanılmakta, onların hizmetleri dilenilmekte ve aracı kılınmaktadırlar. Bu da açık bir şirkdir. Allah'ın zatı, sıfatı, fiili aynıdır, ayrı olamaz. Bu tevhitte. Tevhide inanmayanın malı, canı helaldir. İman amelin içinde gizlidir. Amelsiz iman olmaz. Ameli yerine getirmeyene harp açılır. Kestiği yenmez, bu kişilere karşı cihat edilir. Allah'tan başka kimseden yardım istemek küfürdür. Allah' a aracısız ibadet şarttır. Mürşit, şeyh, veliyi aracı kılmak şirkdir. El öpmek, boyun kırmak, evliya kabri ve sakal-ı şerif ziyareti kaside ve mevlit okumak, çalgı dinlemek ve eğlenmek şirkdir.⁴⁵⁴

İbni Abdülvehhab'a göre, Kuran ve sünnette olmayan her şey bidattir. Bir bidat çıkarana melundur ve çıkardığı şey reddedilmelidir. Bidatlerin çoğu insanı

---

⁴⁵³ Bkz. Esther Peskes, "18. Asırda Tasavvuf ve Vehhabilik", (Çev. Mehmet Çelenk), UÜİF. S.2, C.12. 2003, 413-429.

⁴⁵⁴ a.e., 87-89.

şirke götürür. Bunların başında mezarlar, türbeler ve bunların ziyaretleri gelir. Mezarlarda yapılan ibadetler şirktir. Sevap umarak Hz. Muhammed'in kabrini ziyaret bile şirke neden olabilir. Şirke neden olmamaları için mezar ziyaretleri, türbe yapımı kesin olarak yasaklanmalıdır. Ölülere niyaz, tevessül, falcılara, münecimlere inanmak, Hz. Muhammed'in anısını yüceltmek, hırka-i şerif, sakal-ı şerif ziyaretleri yapmak, Allah'tan başkasına ibadet etmek şirk koşturur. Mevlit toplantıları düzenlemek, bu toplantılarda mevlit okumak, sünnet ya da nafil namaz kılmak yasaklanmalıdır. Göz değmemesi için nazar boncuğu takmak, muska takınmak, ağaç ve taş gibi şeyleri kutsal salmak, bir hastalık ya da beladan kurtulmak güzel görünmek için boncuk ip gibi şeyler takınmak, sihir, büyü, yıldız falı gibi şeylere inanmak, velilere dua etmek, gibi şeyler tamamıyla şirke neden olan bidatlerdir. Riya için namaz kılmak, sofuluk etmek, iyi insan görünümüne bürünerek çıkar sağlamak şirktir. Cami ve mescitlerin süslenmesi, mimari yapılması, terk edilmesi gereken bidatlerdir. Teşbih, zikir, sünnet ve nafil namaz batıldır. Vakıf batıldır. Vakıf kuranlar servetlerini kaçıranlardır. Sigara, nargile, içki ve kahve içene kırk değnek vurulur. Namaz cemaatle kılınır. Namaza gelmeyen ceza alır. Amelde dört mezhep helaldir. Tarikat küfürdür. Sömürü aracıdır. Kesin delil Kuran'dır. Kelam ve tasavvuf uydurmaktır. Ayetleri yorumlamak küfürdür. Hüküm zahire göre verilir.⁴⁵⁵

Muhammed bin Abdülvehhab'a göre, dine sonradan sokulan tüm gelenekler tartışmasız küfürdür. Dinin emirlerine uymayanı, bidatlere sapanı, ibadette kusur edeni Müslüman saymayacağını ileri sürerek gerektiğinde bunlara karşı silah kullanacağını açıkça belirtmiştir. Ameli ile imanını ispatlayamayanın canının ve malının helal olduğunu açıklamış, böylece ibadet etmeyen ve ameli zayıf olan kişinin dinden çıkmış sayılmayacağını, sade kusurlu olduğunu öne süren ehli-sünnet anlayışına ters düşmüştür.⁴⁵⁶

SONUÇ

---

⁴⁵⁵ [<http://www.dunyadinleri.com/vehhabilik/html.>], Erişim: 7 Nisan 2011.

⁴⁵⁶ Karaca, *a.g.e.*, 89.

Kelâm İlmi'nin kendine has usul ve kaidelerini kullanmak suretiyle “Günah ve “Şeytan” konusunu, İslam'ın ruhuna ve akla uygun bir şekilde ele almaya çalışırken, şu neticeleri elde ettik.

“Günah” ve “Şeytan” konusu, insanoğlu için önemli meseleler içerisinde ele alınıp, üzerinde sıkça söz söylenen konular arasında mütalaa edilmiştir. Herhangi bir fiilin günah sayılıp sayılmaması ele alınıp; bunda şeytan bağlamı aranırken; “Günah” ve “Şeytan” kavramları ait oldukları medeniyetin kültürel yapısı ve dini anlayışın sınırlarını belirlemede etkili olmuştur.

“Günah” ve “Şeytan” kavramları sözlük ve ıstılah anlamlarında, dünden bugüne, olumsuzluk ve kötü karakterin sembolü olarak karşımıza çıkmış olup; insanın içini kemiren bir dert, ruhunda yokluk ve boşluk ile mahrumiyete neden olmuştur. Günah ve şeytanla bedeni ve ruhu sarsılan insan, düzeni ve ahengi bozmuş; kendisiyle beraber çevresindekileri de buna sürüklemiştir.

Bütün “Günahlar” eşit olmayıp bunlar büyük ve küçük günahlar olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Bu günahların tanımı ve mahiyetleri ne olursa olsun Günah ve Şeytanın karşılığı; vicdanlarda, İlahi ve beşeri kanunlarda, nefret olmuştur.

Günahın özellikleri ve günahı doğuran etmenler ele alınırken; bunu Şeytansız düşünmek eksik olur. Şeytanın ontolojik nedeni dışarıda zahiren haksızlık ve çirkin gibi gözükse de kulun Allaha olan sadakatinin bir ölçüsü olması hasebiyle haksızlık ve adaletsizlik değildir. Bilakis Şeytan, birçok hayrın ve güzelliğin ortaya çıkmasına vesiledir.

Bizzat Allah-ü Teâlâ'dan ders alan İnsanlığın babası Hz. Âdemin Cennetten yeryüzüne inzaline sebep olan azılı düşman Şeytan, azımsanmayacak bir güçte olup, halen ilk günkü şeytanlığı ile o günden bu güne taşıdığı tecrübesiyle Hz. Âdemden aldığı intikamını Âdemin çocuklarından almaya devam etmektedir.

Alevli cin taifesinin şer ve kötülük kısmını oluşturan Şeytan ve taifesi insanoğlunu Günaha sürüklemek için her türlü yöntemi korkusuz acımasız bir şekilde inatla kullanmışlardır. Şeytanın beni Âdem'e yanaşıp onu kandırmada kullandığı yöntem fiziksel üstünlüğe dayanan bir yöntem olmayıp; Şeytan tarafından Hz. Âdem'e sunulan yalan bir bilginin Hz. Âdemin zihnini bulandırıp;

onun kalbini Yüce Allahın bir sıfatı olan ebediyet duygusuna kaptırmasıyla oluşan coşkudan, Hz. Âdem'in kendinden geçip kaymasından (zelle) başka bir şey değildir. Bu da Şeytan'ın insanları kötülüklerle kandıracağı gibi bazen de kendisinden menedildiğimiz güzelliklerle kandırabileceği bize göstermektedir. Bu tür hadiseler ve elim sonuçları insanı her zaman nefis murakabesi altında tutar. Şeytan hakkın da İnsanoğlunu her zaman tetikte olmaya sevkeder. Zira Şeytanın en güçlü anı, insanın Hz. Âdem misali kendisini cennette ve en güvende hissettiği anıdır. Cin taifesinden olan Şeytan ve Cinlerle ilgili olarak verilen bilgileri şu şekilde özetleyebiliriz.

Cin ve Şeytanların varlığı Kuran ve Sünnetle sabit olduğundan inkârı küfrü gerektirir. Cinlerin mahiyetleri ve insanlarla olan münasebetleri hususunda Ulema ihtilaf etmiştir. Cinlerle olan kadim komşuluktan cin çarpmış insanlar(obsesyon) ve Cinleri Allah'a ortak koşup onlara tapınmalar, gaybtan haber vermeleri, medyumlarla olan münasebetleri, zikre değer olaylardandır. Cinler, ruhaniyet yönleri ağır basan, ancak madde yönleri de olan, ateşten yaratılmış, teklif ehli, akıllı ve irade sahibi kendilerine peygamber gönderilmiş varlıklardır. Cinleri normal hallerinde görmek mümkün değildir. Onlar Ancak yılan, eşek vb gibi bazı şekillere bürünerek insanlara gözükebilirler. Evlenip çocuk sahibi olabilen bu varlıkların insanlarla oluşabilecek bir cinsi yakınlaşmaları hakkında kesin bir bilgi yoktur. Onlar da her fani gibi ölümlüdürler.

Cinlerin karakterleri ve imanları zayıf olan insanlara zarar verebilmeleri imkân dâhilindedir. Cin taifesinin inanmayıp kötülüğe çağıran kısmına Şeytan denir. Hz. Âdem ve eşini cennetten çıkaran şeytan iblis diye bilinen özel bir isimle isimlendirilmiştir. Hz. Âdemle iblis arasında cereyan eden hadiseler K-Kerim yedi ayrı sürede anlatılmıştır. İlk insanın yaratılışıyla ilgili olarak K-Kerimde çeşitli aşamalardan bahsedilmiştir. Birinci aşamada ilk insan Hz. Âdem'in fiziksel bedeninin yaratılması, İkinci aşamada tüm isimlerin kendisine öğretilmesiyle zihinsel evresi, üçüncü aşamada, belirtilen köklü bitkiye yanaşmaması gerekliliği ile sorumluluk bilinci Hz. Âdeme verilmiştir. Şeytan Hz. Âdemi yasak köklü bitkiye dokundurarak İnsanda bir nevi özgür iradenin oluşmasına, İnsanın Meleklerden farklı bir özellik olarak bağımsız iş yapabilmesine olanak sağlamıştır. Şeytanın, K-Kerim'de itiraf ettiği gibi insanları etkileyecek olağanüstü bir fiziksel

göcü ve kuvveti yoktur. Şeytanın göcü Hz. Âdemle olan diyalogunda da görüldüğü gibi sadece fisiltı, vesvese ve telkindir. Kötülüğü emreden, insanı iyiliklerden alıkoyan her ne fikir, telkin ve vesvese varsa; ister insan olsun, ister Cin, her kimden gelirse gelsin, Şeytan kavramı içerisinde değerlendirilmiştir. İnsanın sonunda dünyada ve ahrette zarara uğradığı hareketler Şeytanın yaptırımıyla değil; bizzat inisiyatifi insana ait olan hareketler olarak değerlendirilmiştir.

İnsanın başı Şeytanla her zaman dertte olmuştur. Şeytan insan dünyaya yeni geldiği zaman onu dürter, gençlik çağına geldiği zaman ona günahları süslü gösterir. İnsanı uykusunda bile rahat bırakmaz, rüyalarına tesir yapar. İbadetteki insanın aklını çelerek ibadetini bozmak ister. Âdemoğlunun nesline, yemesine, içmesine ve huzuruna karışmak ister. Şeytan vefatı anında da yine insana yanaşarak imanını çalmak ister.

Asi ruhlu, enaniyetli, kibirli Şeytan, İlahi emir karşısında kendisini, aşamamış, içindeki fenalıkları bir anda dışarıya aksetmiş, sorgulanınca hatasını müdafaa etmeye çalışmış, yanlış ve fasit kıyaslamalarda bulunmuş, kibir, kıskançlık ve haset krizine girerek aklını ve fehmini tümünden yitirerek tamamen kapısını hayra kapatmış; Allahın gazabına uğramıştır. Şeytan rahmetten uzak yaratılmamış, kabiliyetlerini kötüye kullanarak, özgür iradesiyle Allaha isyan etmiş kendi sonunu kendisi hazırlamıştır. Yüce Allah mümin ile kâfiri, tefrik etmek ve insanları denemek için Şeytana müsaade etmiştir. Bu manada Şeytanı, Allah'ın düşmanı veya müradifi olarak karşı bir güç olarak yaratılmış olanın Yaratan'ın karşısında bir göç olarak düşünmemiz mümkün değildir. Bu manada Şeytan, Allaha karşı düşman mertebesinde bile gösterilemez. Şeytan olsa yine kendisi gibi mahlûk olan insana düşman olabilir.

Şeytan bütün inanç sistemlerinde İnsanın Günah işlemesine yardımcı konumdadır. İnsan, gerek kendinde bulduğu fitri zaaflarıyla, gerek içinde taşıdığı nefsi emaresiyle, gerek gördüğü dünyanın süslü cazibeleriyle(kadın, mal, şöhret vb.)Onu kandırmaya çalışan Şeytana uyup günaha girmektedir.

İnsanın günah işlemesi insanın sahip olduğu özgür irade iyi ve kötü yetenekleri, nitelikleri ile birlikte düşünüldüğünde bir anlam taşır. Çünkü insan

tıpkı meleklerde olduğu gibi kendiliğinden Allah'ın emir ve yasaklarına uymuş olsaydı bu itaatin bir anlamı olmazdı.

Günahı kendisine ilke edinen Şeytanın Günaha dair telkinleri ve vesveseleri Hz. Âdemden günümüze kadar artarak devam etmiştir. Dünyanın ve insanlığın şahit oldukları katliamları, helakleri, savaşları, yıkımları, materyalist inanışları, puta tapınmaları, vb. daha bir sürü günahı düşündüğümüzde buna rahatlıkla şahit oluruz.

Hile, desise ve vesveselerle insanı buhtan ve hezeyana sürükleyip; akıllarını kafalarından alan Şeytan, insandan günah olarak umduğundan çok daha fazlasını almıştır. Kendisinin bile cesaret edemediği şirk ve Küfür bataklığına insanı sürüklemiş onu arkadan takip etmiştir. Kendisini İnsanoğlunun hayal âleminde ulûhiyet tahtına oturtmuştur. (Yezidilik ve Satanizm'de olduğu gibi.)

Şeytanın tesiriyle Kuran'a hesap verme yerine Arap-Emevi teolojisine hesap vermeyi esas alan Emevici-Yezitçi sözde “İslam” veya “İslamcı” yaklaşımlar, adları ve iddiaları ne olursa olsun pratikte birer şeytancı fırka dinine dönüşebilmektedirler. Bu yedek ilahlı (şeytan başta olma üzere) tarikat dinciliğinde, Emevi soyuna duyulan muhabbet vardır.

Yezidilik; eski putperestliğe, iyiliğin ve kötülüğün mücadelesi yönünde Zerdüştlüğe, irfan yönünde Maniliğe, beslenme ile ilgili hükümler yönünde Yahudiliğe, vaftiz nikâhta ekmek ve şarap ayini, evlenmelerde kiliseleri ziyaret, şarap ekmek yönünde Hıristiyanlığa, sünnet, oruç, kurban, hac, mezar taşlarında İslami kitabeler yönünde İslamiyet'e, inancın gizliliği, vecd ve şeyhe saygı yönünde Sufi ve Rafiziliğe, tenasüh ve ruh göçü yönünde sabiliğe, gömme âdeti, rüya tabiri ve dans yönünde Samaniliğe, ay ve güneşe tapınma yönünde Paganizme ait bazı unsurları ihtiva eden ve kökeni yeterince açık olmayan bir inanç sistemi olmuştur

Şeytancı bir başka akımda satanizmdir. Satanizm kısaca Hıristiyanlığın şeytanı olan “*Satana*” tapmak demektir. Satanizm, kişinin kendisi için yaptığı ve zevk aldığı şeyleri onaylar. Dinlerin koyduğu yasaklar yerine getirmeye çalışmanın adı günahdır.

Satanizme göre Şeytana tapmak, Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslamiyet gibi inançlar da Tanrının tam karşısında ve mutlak kötülük veya mutlak kötülüğün temsilcisi olarak tecessüm ettirilen kişilik veya prensibe ibadet etmek demektir. Bundan kasıt dini inanın dışında diğer bir figüre tapınmaktır. Bu tapınmada maksat Yahudilik ve Hıristiyanlık gibi dini tahakküme ve özellikle de Hıristiyanlığa karşı başlatılan bir başkaldırıdır.

Rönesans'la birlikte ortaya çıkan bu vb. görüşler insanı varlığın merkezine oturttu. İnsanı kendi üstünde, onu sınırlayacak bir güç olmayacak duruma getirdi. Materyalist felsefe, insanların, daha önce tarih içinde tabiat kuvvetlerinden korkmak, ataerkil otoriteye bağlılık, toplum menfaatlerini ön plana alma gibi bir takım ferdi zayıflık ve özlemlerden ötürü -hâşâ- Tanrıyı yarattığını; Tanrının ise – hâşâ- insanı yaratmadığını söylemiştir. Şimdi ise insan, kendisi olmak ve içindeki gücü keşfetmek ve kendi olmakla meydana getirdiği bilim ve teknoloji ile eski zayıflığını ve bu zayıflığa yol açan tabiatı aşmak ve tabiata hâkim olmakla artık bu Tanrı'yı bırakabilmeliydi. Hatta Tanrı kendisi olmalıydı. Şeytanın bile iddia edemediği Tanrılık iddiasını yine beni Âdemden olan eski Mısır Firavunlarının ve özellikle II. Ramses'in K-Kerimin diliyle Tanrılık iddia ettiğini düşünürsek olayın vehameti az da olsa anlaşılır.

Hız. Peygamber'in vefatından sonra İmamet (Halifeliğin) tayini ve arkasında baş gösteren Halifelerin suikastlerle şehit edilmeleri beraberinde İslam âleminde baş gösteren fikir ayrılıkları Mezhep ayrılıklarına dönüşmüştür. Bu mezhep ayrılıklarında kırılma noktalarından bir tanesi de hiç şüphesiz günah ve büyük günah işleyen durumudur. Murtekib-i Kebire ile ilgili olarak elde ettiklerimizi tekrar hatırlayacak olursak; Genel geçer büyük günah küfür ve şirkdir. Bunun dışındaki günahlarla ilgili olarak büyük günahın ne olduğu hususunda Kur'an herhangi bir beyanatta bulunmamıştır. Büyük günahla ilgili temel kıstas K-Kerimde günahla ilgili azap ve nehyin olmasıdır. Ayrıca, günaha ısrarın, büyük günaha dönüşmesine kuvvetli bir ihtimalle bakılmıştır.

Günah işleyen durumu ve özellikle de büyük günahları işleyen durumu hakkında (Küfür ve Şirk hariç)K-Kerim kesin bir kanaat bildirmemiş olup; konuyla ilgili son söz ve kanaat Allahın takdirine ve umulan affına bırakılmıştır. Dünyada, günahların ve iman değerlendirmesi, şirk ve küfür hariç işlenen günahlardan

dolayı insanların, inançlarının ve imanlarının ölçülmesi onların cehennemlik ve cennetlik diye ayrılması konuyu tartışan âlimlerce yapılmış olup; bu hususta oluşan çok farklı görüşler, farklı mezheplere dönüşmüştür.

Büyük günahla küçük günah arasında, İlahi emrin ihlali noktasında ontolojik olarak aslında bir fark gözükmemektedir. Büyük ve küçük günah ayırımı günahların birbirlerine karşı olan izafiyetlerinden, günaha verilen had ve tazir cezalarının birbirlerine karşı olan büyüklüklerinden dolayıdır. Yüce Allah'ın indinde ve toplumda tazir ve had cezası noktasında en büyük cezayı gerektiren adam öldürme, zina yapma, gasp gibi suçların büyük günah olarak görülmesi ve adlandırılması İmana olan taallukundan ziyade kanaatimizce tarife ve adlandırmaya olan taalluktan dolayıdır. Doğrudan imana talluku olan büyük günah, Kur'anın bakışıyla sadece Küfür ve şıktır.

Büyük ve küçük günah ayırımı günahın vehametini akla takrip ederken; küçük olanların hafife alınması, büyük olanların haddinden fazla büyütülüp küfürle eşdeğer tutulması muvazenesizlik olur, faydadan çok zarar getirir. Günahlar hususunda su götürmez bir gerçek vardır ki o da büyük olsun küçük olsun işlenen her günahın insanoğlu için ebediyyen kişinin dosyasında mahfuz bir şekilde bu günahın onu takip etmesidir.

Büyük günahla ilgili olarak görüş bildiren mezheplerin kanaatlerine baktığımızda karşımıza şu kanaatler çıkmaktadır. Mürcie'ye göre; İmanla amel arasında en ufak bir bağ yoktur. Büyük günah işleyen halis mümindir. Günahın imana zarar vermediği tezini savunarak, büyük günah işleyene ümit veren ve onun hakkındaki nihai kararı Allah'a havale edip tehir eden bu akaid fırkasınca mürtekb-i kebire(büyük günah işleyen)nin durumunu Allah'a havale etmek (irca etmek) en doğru yol olacağı hüsnü niyeti vardır.

Mutezileye göre; Günah işleyen ne mümin ne de kâfirdir. İkisi arasında bir yerde yer alır. İslâm'da akait esaslarını ve Günah bağlamını aklın ışığı altında ele alıp değerlendiren, meselelere aklın ölçüleri doğrultusunda çözüm getirmeye çalışan ilk düşünürler, Mutezili âlimlerdir. Mu'tezile âlimleri, akaid meselelerinin çözümünde, daha önceki İslâm âlimlerinin yaptığı gibi, sadece nakille yetinmeyip akla da önem vermişlerdir. Naklin yeterince açık olmadığı ve önceki İslâm

âlimlerinin susmayı tercih ettiği konularda tek otorite olarak akli kabul edip te'vil yoluna giden Mutezile mezhebini; yaklaşımlarıyla ve gösterdikleri cesaretleriyle o dönemin şartlarında takip edilmesi beklide artık mecburi olan yeni bir yol takip etmişlerdir.

Eşari ve Maturidi'lere göre; Günah işleyen tekfir edilemez. Bunlar günahları kadar küfre, Salih amelleri kadar imana yakındırlar.

Haricilere göre; Günah yâ da büyük günah işleyenler halis kâfirdirler. Bu nedenle de Kâfir muamelesi görür. Günah problemleri için Havaricin ortaya koyduğu bu sert tavır yapmış oldukları bir usul hatasından kaynaklanır. Haricilerin Hz. Ali ve yandaşlarını kâfir ilan etmeleri ve kendilerine Allah yolunda huruç edenler olarak adlandırmaları, Onların Allah yolunda ortaya koymuş oldukları bir samimiyet ifadesi olarak her ne kadar gözükse de; aslında bu hadise cehaletin, asabiyetin, aşiretçiliğin, kabileciliğin, ilim, hak, kabiliyet ve devlet karşısında, yenik düşmesinden başka bir şey değildir.

Özellikle Şia ve kollarında halifelik, Hz. Ali ve evlatlarına ait bir hak olarak telakki edilip; Ehli Sünnet İtikadına muhalif olarak İmamet imanın şartlarına bir zeyil olarak dahi kabul edilmiştir. Ehli Şia'nın Hz. Ali'ye olan aşırı muhabbet ve düşkünlükleri ilmi usullerinde (özellikle Hadiste) itikatlarında ve fiillerinde bir halet-i sekr oluşturmuş olup, bu kendinden geçmeler bazen İslam âleminde rahatsızlıklara sebebiyet vermiştir.

Özellikle Şii ve Harici ayaklanmalar İslam âlemini derinden yaralamışlardır. Bu iki hadise İslam Âleminin içine harici göçler tarafından içteki safdil Müslümanlar kullanılmak suretiyle, kardeş eliyle İslam'ın kahraman neferlerinin sırtlarına vurulmuş bıçak, ok ve mızrak yaralarıdır. İslam'ın bağrında açılan bu yaralar, bir sıcak bıçak yarası gibi acımasızca İslam âlemine kan kaybettirmeye devam ettirmektedir. Hz. Ebubekir döneminde Ridde avaşlarıyla akmaya başlayan kan halen daha akmaya malesef devam etmektedir.

Vahhabiliğin gönümüzde yaşayan bir mezhep olması, İslamiyet'in doğuş yeri olan Mekke ve Medine gibi kutsal yerlerde yayılıp Suud devletinin resmi

mezhebi olarak kabul görmesi, dünyanın dört bir yanında yaşayan Müslümanların merakını uyandırmıştır

Muhammed bin Abdülvehhab'a göre, dine sonradan sokulan tüm gelenekler tartışmasız küfürdür. Dinin emirlerine uymayanı, bidatlara sapanı, ibadette kusur edeni Müslüman saymayacağını ileri sürerek, gerektiğinde bunlara karşı silah kullanacağını açıkça belirtmiştir. Ameli ile imanını ispatlayamayanın canının ve malının helal olduğunu açıklamış, böylece ibadet etmeyen ve ameli zayıf olan kişinin dinden çıkmış sayılmayacağını, sade kusurlu olduğunu öne süren ehl-i sünnet anlayışına ters düşmüştür. Haricilerin torunları, babalarından kalan bu mirası 18. yüz yılda hortlatıp 21.y yılda İngilizlerin desteği ile siyasi emellerini gerçekleştirerek taçlandırmışlardır.

Kelami bir konu olarak "*Günah Proplemleri ve Şeytan*" konularının aydınlatılması hususunda bir nebze de olsa katkımız olmuşsa kendimizi bahtiyar addediyoruz. Çalışmamızı Günahla ilgili olarak söylenen şu veciz sözle noktalamak istiyorum. "*Her bir günah içinde küfre gidecek bir yol vardır*"

Günahsız ve Şeytansız bir dünya da buluşmak dileğiyle.

KAYNAKLAR

- ABDULHAMİT, İrfan, *İslam'da İtikadi Mezhepler ve Akaid Esasları*, (Çev. Saim Yeprem) 3. bsk., İst., 1994,
- ALİYYÜL KARİ, *Fıkh-u Ekber Şerhi*, Kahire ts.
- ATEŞ, Ali Osman, *Cinler-Büyü*, İst., 1995,
- ATEŞ, Süleyman, *Yüce Kuran'ın Çağdaş Tefsiri*, İst.,1991.
- _____ *İnsan ve İnsan Üstü*, Dergah Yay., İst., 1979.
- AKKOYUNLU,Adil , *H.z.Ali*, Çıra yay., İst., 2007.
- AKMARAL, Kemal, *Satanizm Şeytan Üçgeni*, İst., 2004.
- AKKAD, Abbas Mahmut, *İblis*, Beyrut, ts..
- ARABİ, Muhittin İbni, *Fusüsul-Hikem*, (Çev. Ahmet Avni Konuk), İst., 1994.
- ARSLAN, Arif, *Şeytan, Cinler ve Satanizm*, İst., 2007.
- ACLUNİ, İsmail b. Muhammet b. Abdülhadi, *Keşful Hafa*, Beyrut, ts.
- ATTAR, Feriduddin , *Tezkiretül Evliya*, (Çev. Süleyman Uludağ), İst.,1985.
- _____ *İlahiname*, (Çev. Abdalbaki Gülpınarlı), İst., 1988.
- ATAY, Hüseyin, *İrade ve Hürriyet*, Ank., 2002.
- AYDIN, Ali Arslan, *İslâm'da İman ve Esasları*, İst., 1975.
- AYNİ, Bedrüddin, *Umdetü'l-Kârî, Şerh-ü Sahîhi'l-Buhârî*. Beyrut tsz.
- AZİZ, Ahmet, *Hindistan ve Pakistan'da Modernizm ve İslam*, (Çev.Ahmet Küskün), İst., 1990.
- BAKTIR, Mustafa, *İslam Hukukunda Külli Kaideler*, Erzurum, 1997.
- BAĞDADİ, *el-Fark Beynel Firak*, (Çev. E. Ruhi Fiğlalı),DIB Yay., Ank., 2008.
- BEBEK, Adil, *Maturidi'de Günah Problemi*, Rağbet Yayınları İstanbul,1998.
- BEHİY, Muhammed, *İnanç ve Amelde Kur'ani Kavramlar*, (Çev. Ali Turgut), İst., 1988, 145.
- BEYAZİZADE, Ahmet Efendi, *İmam-ı Azam Ebu Hanife'nin İtikad-i Görüşleri*, (Çev. İlyas Çelebi).
- BUHARİ, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail, *es-Sahihü'l Buhari*, İst.,1992.
- BOLAY, Süleyman Hayri, *Felsefi Doktrinler Sözlüğü*, İstanbul 1981.
- BURTON, Russell Jeffrey, *Şeytan* (Çev. Nuri Plümer), Kabalcı Yay. , İst.,1999.
- CANAN, İbrahim, *Hadis Ansiklopedisi Kütüb-i Sitte*, Ank.,1991.
- CEVZİYYE, Muhammet b. Ebu Beki İbn Kayyım, *Tariku'l- Hicreteyn ve Babus Saadetyn*, Beyrut, tsz.
- _____ *el-İğasetü'l-lehvan Min Mesayidi's Şeytan*,

- CÜRCANİ, Seyyid Şerif, *Tarifat*, Lübnan, 1990.
- BÜYÜKKARA, M. Ali, *Suudi Arabistan ve Vehhabilik*, İst., 2010.
- CÜVEYNİ, Abdülmelik b. Abdullah İmamü'l-Haremeyn, *el-İrşat*, Kahire, tsz.
- DAVUDOĞLU, Ahmet, *Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi*, İst., 1980.
- DEDE, Fırat, *Derin Yara kербela*. İst., 2002.
- DEMİRCAN, Adnan Demircan, *Ali-Muaviye Kavgası*, İst., 2002, 50.
- DEMİRİ, Kemalüd-din Muhammed b Musa, *Hayatül-Hayavan-il-Kübra*, Mısır, 1980.
- DEVELİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lügat*, Ank., 1970,
- EBU HANİFE, *el-Fıkhul Ekber*, (Çev. Mustafa Öz).MÜİF. İst.
- EBU MUHAMMED, Cemal b. Muhammed, *Vikayetül-İnsan mine's-Sihri Ve'l-Can Ve'ş-Şeytan*, Darul-İsra, 2. bsk., Kahire, 1993.
- EBU ZEHRA, Muhammed, *İslam'da Siyasi ve İtikadi Mezhepler Tarihi*, (Çev. E.Ruhi Fığlalı, Osman Eskicioğlu), İst., 1970.
- _____ *İmam Ca'fer Sadık*, (Trc.: İbrahim Tüfekçi), İst., 1996,
- _____ *İmam Zeyd*, (Trc.: Salih Parlak-Ahmet Karababa), İst., 1996
- ERBAŞ, Ali, Hıristiyanlıkta *ibadet*, İst., 2003
- EREN, Şadî, *İnsan ve Şeytan*, İst., 2008.
- ERDEM, Mustafa, *Hazreti Âdem (İlk İnsan)*, Ank., 1994.
- ELİADE, Mircea, Loan P.Cauliano, *Dinler Tarihi Sözlüğü* (Çev. Ali Erbaş)İst.,1997
- EFE, Ahmet, *Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi*, Akçağ Yay., İst.
- ESED, Muhammed, *Kur'an Mesajı*, (The Message of The Quran) Çev. Cahit Koytak-Ahmet Ertürk, İşaret Yayınları, İst., 2002.
- EMİN, Ahmet, *Duhal İslam*, Kahire, 1936.
- ENSARİ, Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmet, *el-Cami li Ahkamil Kur'an*, (Çev. M. Beşir Eryarsoy), İst., 1997.
- İBNÜL ESİR, *el-Kamil fit-Tarih*, ts.
- EBU SUUD, Muhammed b. Muhammed, *İrşadül-Akl-i Selim illa Mezayel kuranil kerim*, Darul -Mushaf, Kahire, ts.
- EŞARİ, İmam Ebu Hasan Ali b. İsmail, *el-Luma fi reddi ala ehli zeyği ve'l-bida*, Beyrut, 1950,
- _____ Makalatul İslamiyyin ve İhtilafü el-Musalliyin, Beyrut, 1990.
- ŞİBLİ, Bedrüttin b. Abdillan, *Garaibül Cin ve Acaibühü* (Thk. Mustafa Aşür)Kahire, tsz.

- RAZİ, Fahrettin, *Kelam'a Giriş*, (Çev.: Hüseyin Atay), Ank., 2002.
- HAN, Fethullah, *Kur'an ve Kâinat Ayetleri*, İst. , 1988.
- HULİ, *el-Edebü'n-Nebevî*, Terc. Sezai Özdemir, İst., 1982.
- HİLMİ, Ahmet, *İslam Tarihi*, Ütüken Nşr., İst., 2006.
- FÜRİ, Mübarek, *Tuhfetül Ahfez-i*, Müessesetül Kürtuba, Kahire, ts.
- MUHASİBİ, Haris, *er-Riyave li Hukukillah*, (Çev. Abdulkakim Yüce), İzmir, 1997.
- NESEFİ, Ebul Berekat, *el-Umde fil Akaid*, (Thk. Temel Yeşilyurt), Malatya, 2000.
- SABUNİ, Nureddin, *Maturidiyye Akaidi*, (Çev. Bekir Topaloğlu), Ank., 1991.
- ŞEHRİSTANİ, Muhammed b. Abdulkarim, *elMinel ve'n Nihal*, (Çev. Muharrem Tan), İzmir, 2006.
- FIĞLALI, Ruhi, *İbadiyenin Doğuşu ve Görüşleri*, Ank., 1990.
- _____ *Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri*, İst., 1986.
- FİRUZABADİ, Necmuddin Muhammed, *Kamusu'l Muhit*, Beyrut 1991.
- GAZZALİ, Ebu Hamid *el-ihya-u Ulumud-din*, (Çev. Ahmet Serdaroğlu) İst.,
- _____ *el-İktisat fil -İ'tikat*, Daru kuteybe, Beyrut, 2003.
- _____ *Mükaşefetü'l-Kulup*, Kahire, tsz.
- GÖLCÜK, Şerafettin, *Kelâm*, Konya, 1991.
- GÜLER, İlhami, *Allah'ın Ahlakiliği Sorunu*, Ank., 2000.
- GÜÇ, Ahmet, *Satanizm*, İst., 2002.
- _____ Güç, *Satanizm Girdabı ve Sahte Metafizik Akımlar*, İst., 2010.
- GÜNAY, Nasuh, *Şeytana Tapınmada Modern Yol Satanizim*, İsparta 1999.
- GÜNDÜZ, Şinasi, *Din ve İnanç Sözlüğü*, Ank., 1998.
- HANÇERLİOĞLU, Orhan, *İnanç Sözlüğü*, İst., 1975.
- HANEFİ, Ali b. Ali b. Muhammed, İbn-i Ebil-izz, *el-Akaidetü't-Tahaviye ve Şerhi*, (Çev. M. Beşir Eryarsoy), İst., 2002.
- HEYTEMİ, *ez-Zevacir an iktiraf'il- Kebair*, (Çev., Ahmet Serdaroğlu- Lütü Şentürk,) İst., 1986.
- ILDIRAR, Mehmet, *Günah ve Tövbe*, İst., 2007.
- İŞİK Kemal, Mu'tezile'nin *Doğuşu ve Kelâmî Görüşleri*, Ank., 1967.
- IZUTSU, Toshihiko, Kuran'da *Dini ve Ahlaki Kavramlar*, İst., 1991.
- _____ *İslam Düşüncesinde İman kavramı*, (Çev. Selahattin Ayaz), İst., 63.
- HAZM, Ebu Muhammed Ali b. Ahmed et-Tahiri İbn-, *el fasl fil Milel ve'l Ehva ven-Nihal*, Beyrut, 1975, V/13.
- HUMAM, Kemal bin Ebu Şerif ibni, *el-Müsayere*, İst., 1979.

- İBN-İ EBİ DÜNYA, *Mekaidüş-Şeytan*, (Çev. Hüseyin Yıldız), İst., 57.
- İSFAHANİ, Ragıp, “*el-Müfredat fi Caribi'l-Kur'an*”, Mısır 1961.
- İZMİRLİ, İsmail Hakkı, *Yeni İlm-i Kelam*, (Sabri Himetli), Ank., 1981.
- UYAR, Mazlum, *Ahbarilik*, Ayışığı Yay., İst., 2000.
- KARAMAN, Fikret ve diğerleri, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, Ank., 2006.
- KARACA, Mustafa, *Evanjelizm ve Vahhabilik*, İst., 2005.
- KESKİN, Mehmet, *Caf' er-i İlmihali*, Ank., 2010.
- KILAVUZ, A. Saim, Anahatlarıyla *İslâm Akaidi ve Kelâm'a Giriş*, İst., 1987.
- KILIÇ, Sadık, *Kuran'da Günah Kavramı*, Konya, 1984.
- KUTLU, Mürci'e ve Tesirleri, Ank., 2002.
- KONUK, Ahmet Avni, *Füsüsül Hikem Tercüme ve Şerhi*, (Mustafa Tahralı S.Eraydın), İst., 1989.
- KÖMÜRCÜ, Duran, *Cin-Şeytan-Melek*, İst., 2005.
- MATURİDİ, *Kitabu't-Tevhit*, (Çev. Bekir Topaloğlu) Ank., 2003.
- MALATİ, *et-Tenbih*, (Neşr. İzzet el-Attar el-Hüseynî) İst., 1987.
- MUSTAFA, İbrahim ve diğerleri, *el-Mu'cemu'l-Vasit*, İst., 1989.
- MUTÇALI, Serdar, *Arapça-Türkçe Sözlük*, İst., 1995.
- NEVEVİ, Muhyiddin, *Şerh-ü Sahih-i Müslim*, Beyrut 1987.
- NURBAKİ, Haluk, *K. Kerim'de Ayetler ve İlmi Gerçekler*, Ank., 1988.
- ÖZTÜRK, Yaşar Nuri, *Kur'an'ın Temel Kavramları*, İst., 1997.
- _____ Kur'an Açısından Şeytancılık (Satanizm ve Ötekiler), İst., 2002.
- RAZI, Fahreddin, *Tefsiru'l Kebir*, (Mefatihü'l Gayb), Tahran, ts.
- SABIK, Seyyid, *el-Akâidü'l-İslâmiyye*, Beyrut ts.
- SABUNİ, Nureddin, *Mâturidiyye Akaidi*, (Çev. Bekir Topaloğlu) Ankara 1991.
- SCHİLMEN, Annemarie, *Tasavvufun Boyutları*, (Çev. Ender Gürol), İstanbul, 1982.
- SEVER, Erol, *Yezidilik ve Yezidilerin Kökeni*, İst., 1996
- SUYUTİ, Cemalettin Abdurrahman, *Laktul Mercan fi Ahkamil Can*, Kahire, 1988.
- ŞEHRİSTANİ, *el-Milel ve'n-Nihal*, (Çev. Muharrem Tan), İzmir, 2006.
- ŞEMSETTİN, Sami, *Kamus-i Türkî*, İst., 1978.
- TABERİ, Ebu Cafer Muhammed b.Cerir, *Tarihül ümem vel -Muluk*, Beyrut 1967.
- TAFTAZANİ, *Şerh-ül Akaid*, (Çev. Süleyman Uludağ), İst., 1980.
- TANIL, Yaşar Tanıl, *Çemberin İçindeki İnanış-Yezidilik*, İst., 2008.
- TİRYAKİOĞLU, Sami, *Dinler Tarihi*, İst., 1975.
- TOPALOĞLU, Bekir, “*Kelâm İlmi*”, İst., 1988.

- RAZİ, Fahreddin, *Mefatihü'l-Ğayb*, Daru İhyaul-Türasi'l-Arabî, ts.
- RIZA, Muhammed Reşid, *Tefsilür Menar*, Darul-Ma'rife, Beyrut, ts./95–96.
- TUNÇ, Cihat, *Şirk Ve Günah Problemi*, Erciyes ÜİFD,
- ZEBİBİDİ, Muhibbuddin Ebu Feyd Es-Seyyid Muhammed Murrtaza el-Hüseyni,
Tacü'l- Arüs min Cevahiri Kamus, Beyrut, 1998.
- ZEYDAN, Abdülkerim, *el-Veciz fi Usuli-Din*, Beyrut, 1979.
- YAZICIOĞLU, M.Sait, *Maturidi ve Neseîi 'ye Göre İnsan Hürriyeti Kavramı*,
İst.,1997.
- YAZIR, Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur'ân Dili*, İst., 1979.
- YÜCEER, İsa, *Kelam Ekoller ve Problemler*, Van, 1995.

ÖZET

Şeytan ve Günah kavramı hemen hemen her insanın hayatında yer alan iki kavramdır. Şeytan ve Günah kavramlarına dünya dinlerinde geniş yer verilmiştir. Felsefi düşüncelerin şeytana ve Günaha bakış açısı dini bir endişeden ziyade etik bir sorundur. Günah ve Şeytanın faaliyet alanları insanoğlunun olduğu her yer olup; bu iki kavramı doğuran etmenler yine insanoğlunun ta kendisidir.

Şeytan ve Günah konusu İslam Dininin ve Kelam'ın en temel kaynağı olan K-Kerim'den metinler verilerek detaylı olarak ele alınması bu hassas konuya sadakat için gereklidir. Şeytan ve Günah konusunun Kelami açıdan eksiksiz ele alınması için Hadislerin konuya bakışını yakalamak anlam zenginliği akımında son derece önemlidir. Halkımızın bu konularla ilgili düşüncelerine ayetlerden çok Hadislerin tesir ettiğini görmekteyiz.

Günahın çeşitleri ve Şeytan'ın insanları yoldan çıkarma metotları ele alınırken günahın sınırlarını zorlayan Şeytan metotları karşısında insanoğlunun vermiş olduğu mücadele kutsal addedilmiş, bu sınavı başarıyla verenler Saitler sınıfına geçip bahtiyar olmuşlardır.

Günah ve Şeytan Problemleri İslami tefekkürde zengin bir biçimde ele alınmış olmasına rağmen konuya en sıhhatli teşhisleri, temel kıstası K-Kerim, Mantık ve tutarlılık olan Kelamcılar koymuştur. Bu kadar önemli ve geniş olan bu iki konunun toparlanması ve Sıhhati için Kelam'ın bilgi ve metotları mevcut bilgi ve metotların zirvesini teşkil etmektedir. Din, toplum ve birey için "*Günah ve Şeytan Problemlerine*" kelamın getirmiş olduğu çözüm önerileri her zaman faydalı olmuştur.

Günahsız bir insan, Şeytansız bir dünya mümkün görünmemekle beraber, bunlardan korunmanın en iyi yolu bizce her şeyden önce doğru bilgilerden, sağlam bir itikattan ve iyi bir inançtan geçer. K-Kerim'in vermiş olduğu sağlam bilgiler, sağlıklı Kelam metotlarıyla kişiye arz edildikten sonra Günah ve Şeytandan korunmak için gayret gösterip, makbul bir dua ile Allah'a sığınmaktan başka bir teklif ve çözüm düşünülemez. Buna rağmen bundan sonrası artık nasip olur. Nasipten öte ise başka bir yer yoktur.

ABSTRACT

Consultant: Yrd. Doç.Dr. Vecihi SÖNMEZ

The concepts of Devil and crime are almost in many persons' life. These concepts take place in religions of the world. The perspective of the philosophy to the devil and crime is an ethical problem rather than an anxiety. The action areas of devil and crime are the places which there are human factors which cause these two concepts is human himself.

The Holy Qur'an which is the basic source of Islam and Islamic Theology takes in hand the subject of devil and crime in a serious way it's very important to know the perspective of Hadith to subject of devil and crime. It has a big influence to the thought of our people about devil and crime.

When we mention the methods of devils which they use to lead persons astray and the varieties of crime, we believe that is feared that person's makes a big fight against the methods of devil.

The concepts of devil and crime has a big sense area in Islamic thought. The main measurement is Qur'an and Islamic Theology are the top methods of the understanding this important subject.

The way of being an innocent person are the way of the world which there isn't any devil passes from the right belief. To present this subject to the person with using the methods of Islamic Theology the thing only we can do to pray the god. The point of after this is the chance. There isn't any villain after the chance.

